

202600215

COMITÉ Schone Lucht

Aan: Informateur mevrouw R. Letschert en de Fractievoorzitters van onderhandelende partijen: r.jetten@tweedekamer.nl | h.bontenbal@tweedekamer.nl | d.yesilgoz@tweedekamer.nl | info@tweedekamer.nl
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018 | 2500 EA Den Haag |

Leden van de Tweede Kamer
info@tweedekamer.nl | persvoorlichting@tweedekamer.nl
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018 | 2500 EA Den Haag |

Betreft: Negatieve emissies en BECCS in klimaat en -biodiversiteitsbeleid bij kabinetsformatie
Datum: 8 januari 2026
Van: Comité Schone Lucht

Geachte mevrouw Letschert en fractievoorzitters van onderhandelende partijen,

De onderhandelingen over een nieuw kabinet zijn op dit moment in volle gang. Klimaat en energie vormen bij de formatie een belangrijk onderwerp, stelt het Tussenverslag. Die ambitie vinden wij erg belangrijk.

Graag reageren wij op enkele (onderdelen van) documenten die zijn gepubliceerd. Zo is op 2 december 2025 de zgn 'Inhoudelijke en ambitieuze agenda van de fracties D66 en CDA' gepresenteerd, als bijlage bij het Tussenverslag van informateur Buma.¹ Daarin geven beide partijen aan Nederland weer op koers voor het klimaat te brengen. De partijen geven aan '*nationale innovaties voor negatieve emissies/koolstofverwijdering te gaan stimuleren, en internationaal aan de slag te gaan met het opzetten van een kenniscluster voor Carbon Management*' (pagina 9). Ook is op 2 december jl het Formatierapport Klimaat en Energie van de ambtelijke Formatiewerkgroep Van Kempen gepubliceerd. In de bijlage Fichebundel² wordt in fiche 29 het subsidiëren van de afvang, transport, en opslag van CO2 bij bestaande grote bio-energiecentrales (dwz kolencentrales) uitgewerkt.

Hierbij spreken wij onze grote bezwaren met betrekking tot BECCS (biomassaverbranding met CO2-afvang en opslag, CCS) als methode van CO2-verwijdering uit, waarbij wij u graag wijzen op klimaat- en natuurvriendelijke oplossingen.

Biomassa niet CO2-neutraal en BECCS niet CO2-negatief

Het fiche met de klimaatmaatregel BECCS stelt dat verbranding van duurzame biograndstoffen CO2-neutraal is en dat BECCS negatieve emissies realiseert. Dit is onjuist. In de huidige praktijk van grootschalige biomassaverbranding in kolencentrales zijn de geïmporteerde houtpellets afkomstig van hele

¹ Bijlage van Tussenverslag van de informateur dhr. Buma over zijn informatiewerkzaamheden dd 2 december 2025, <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2025Z20997&did=2025D49604>.

² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/12/02/annex-1-fichebundel> In fiche 28 'Inkoopprogramma negatieve emissies' worden BECCS uitgesloten van het inkoopprogramma.

boomstammen, geogst door systematische industriële kaalkap. Dit veroorzaakt een zgn CO₂-schuld (verhoogde CO₂-concentratie in de atmosfeer) van vele decennia. Deze uitstoot jaagt klimaatverandering verder aan. De CO₂-afvang en opslag bij BECCS levert daarmee geen negatieve emissies. Daarbij komen ook de vele emissies in de keten (bij houtogst, houtpelletfabricage en CCS) die niet worden afgevangen.

Ontbossing, bosdegradatie en biodiversiteitsverlies

Voor de verbranding van houtpellets in de vier Nederlandse kolencentrales is een immense import van houtpellets vereist. Bij volledige benutting van de kolencentrales bedraagt de jaarlijkse import ca 12 miljoen ton³). Deze import leidt tot grootschalige ontbossing, bosdegradatie en biodiversiteitsverlies. Bovendien maakt Nederland zich door deze grootschalige import sterk afhankelijk van andere landen.

Zeer hoge onrendabele top

Het fiche stelt het subsidiëren van de onrendabele top van CCS via de SDE++ voor.⁴ De zgn basisprijs bedraagt € 123/ ton opgeslagen CO₂ en subsidie zonder ETS-inkomsten € 207/ ton CO₂. Daarbij dient echter de benodigde SDE++ voor de inkoop van biomassa (ca € 100,-) te worden opgeteld. Dat maakt de onrendabele top van BECCS zeer hoog. Deze SDE++ kan naar onze mening veel beter worden besteed aan échte oplossingen.

Ook het PBL (april 2024⁵) stelt dat bio-elektriciteit van BECCS niet voor de hand ligt. De schaarste aan duurzame biograndstoffen vraagt om hoogwaardigere inzet dan directe verbranding voor regelbare elektriciteitsproductie. De Routekaart Negatieve Emissies van het ministerie KGG (maart 2025⁶) stelt dat grootschalige inzet van BECCS ten behoeve van koolstofverwijdering niet wenselijk is.

Échte oplossingen

Comité Schone Lucht is van mening dat negatieve emissies dienen te worden gerealiseerd door échte oplossingen zoals hoogwaardige inzet via biobased bouwen, bosbescherming en uitbreiding met biodivers bos. Dit draagt ook bij aan het tegengaan van biodiversiteitsverlies en verbetering van de luchtkwaliteit. Daarnaast dient juist nu zeer ambitieus te worden ingezet op de opbouw van de circulaire economie. Inzet op onder meer de fiches Circulaire Economie (nr 1, 2, 52-57), Bossenstrategie (nr 32) en Veenweide (nr 33), is van groot belang.

In de bijlage gaan wij nader in op bezwaren en oplossingen.

De nieuwe regering moet regie nemen, ook op de cruciale dossiers biomassa, biodiversiteit en circulaire economie.

We ontvangen graag uw bevestiging van ontvangst en zien uw uitnodiging voor gesprek tegemoet.

Hoogachtend,

Dr. F. Swart

Voorzitter Comité Schone Lucht | info@comiteschonelucht.nl |

Bijgevoegd bijlage. Commentaar en oplossing - Fiche 29 van Formatierapport Klimaat en Energie (Van Kempen): subsidiëring CCS bij grote bio-energiecentrales (kolencentrales)

³ Huidig maximum van gesubsidieerde biomassa bijstock in kolencentrales bedraagt jaarlijks 3,5 miljoen ton (periode 2019-2027).

⁴ Pagina 156 van Fichebundel. Basisprijs betreft de kostprijs minus ETS-inkomsten geraamd op € 84 / ton opgeslagen CO₂.

⁵ <https://www.pbl.nl/actueel/nieuws/ook-controversiele-opties-nodig-voor-klimaatneutraal-nederland-in-2050>

⁶ <https://open.overheid.nl/documenten/305d21f7-db49-41dd-8c86-6b61c0e1e89e/file>

Commentaar en oplossing - Fiche 29 van Formatierapport Klimaat en Energie (Van Kempen): subsidiëring CCS bij grote bio-energiecentrales (kolencentrales)

8 januari 2026

Fiche 29 BECCS, onderdeel van het Formatierapport van Kempen (Klimaat en Energie)¹, bespreekt de maatregel subsidiëring van BECCS (biomassaverbranding met CO₂-afvang en opslag) bij grote bio-energiecentrales. De maatregel ziet op het subsidiëren van de afvang, het transport, en de opslag van CO₂ (CCS) bij de vier bestaande Nederlandse kolencentrales. De maatregel betreft alleen het subsidiëren van het CCS deel. Het fiche betreft niet het subsidiëren van het verbranden van biomassa voor electriciteitsproductie².

Comité Schone Lucht heeft onderstaand commentaar en oplossing met betrekking tot het fiche 29 BECCS. Het betreft de volgende onderwerpen:

1. Biomassaverbranding niet CO₂-neutraal - BECCS levert geen negatieve emissies;
2. BECCS blokkeert circulaire economie;
3. Immense import van biomassa nodig voor 4 Nederlandse kolencentrales;
4. Duurzaamheidscriteria biograndstoffen werken averechts;
5. Subsidiëring onrendabele top van inkoop biomassa ontbreekt in SDE++ berekening;
6. Controversieel onderwerp en grote weerstand;
7. Oplossingen.

1. Biomassaverbranding niet CO₂-neutraal - BECCS levert geen negatieve emissies

Fiche

De omschrijving van de maatregel BECCS (pagina 152) stelt dat verbranding van duurzame biograndstoffen CO₂-neutraal is en dat BECCS negatieve emissies realiseert. Volgens het fiche genereert BECCS hernieuwbare energie, emissiereductie en koolstofverwijdering en is BECCS de enige techniek die dat de komende jaren op grotere schaal kan.

Commentaar

Dit is echter onjuist. Biomassaverbranding is niet CO₂-neutraal. De CO₂-uitstoot bij verbranding van houtige biomassa is hoger dan die van kolenverbranding. Het duurt ongeveer 50 tot 100 jaar dat een gekapte boom weer is teruggegroeid en de CO₂ heeft opgenomen, als die bomen ook daadwerkelijk worden geplant. Er is sprake van een koolstofschuld die pas later wordt gecompenseerd. Deze extra CO₂-uitstoot leidt tot een

¹ Routes naar realisatie – Keuzes voor het klimaat en de energietransitie. Rapport | 02-12-2025. Dit rapport brengt in kaart welke keuzes in klimaat- en energiebeleid mogelijk en nodig zijn bij de formatie van een nieuw kabinet. Bij deze keuzes wordt aandacht besteed aan de beleidsontwikkeling en uitvoering.

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2025/12/02/aanbiedingsbrief-bij-rapport-routes-naar-realisatie-van-de-onafhankelijke-formatiewerkgroep-van-kempen> . Zie Annex Fichebundel, pagina 152-157 (Fiche 29).

² Deze 8-jarige subsidie voor de kolencentrales loopt per 31 december 2026 af.

Fiche 28 'Inkoopprogramma negatieve emissies' sluit BECCS voor subsidiëring uit.

verhoogde CO₂-concentratie in de atmosfeer voor vele decennia³. Dat is strijdig met de klimaatdoelstelling van 55% CO₂ reductie in 2030 en klimaatneutraliteit in 2050. Bij BECCS worden diverse CO₂-verliezen in de gehele keten niet afgevangen en opgeslagen. BECCS produceert daarmee geen negatieve emissies. Bij de CO₂-verliezen gaat het daarbij onder meer om de CO₂-uitstoot bij de houtkap (bodemoxydatie), fabricage van houtpellets, overzees transport en afvang & opslag van CO₂ (CCS). Voor CCS bijvoorbeeld is ca 30% van de energie nodig die bij de biomassaverbranding wordt opgewekt. De CO₂-verliezen in de keten zorgen er voor dat de opslag van CO₂ bij BECCS teniet wordt gedaan. Daarmee is er geen sprake van CO₂-verwijdering.⁴ Naast verdere klimaatverandering leidt biomassaverbranding en BECCS ook tot verder verlies aan biodiversiteit door industriële, systematische boskap voor de houtwinning voor de productie van houtpellets. Het fische gaat ten onrechte niet in op het biodiversiteitsverlies ten gevolge van biomassaverbranding.

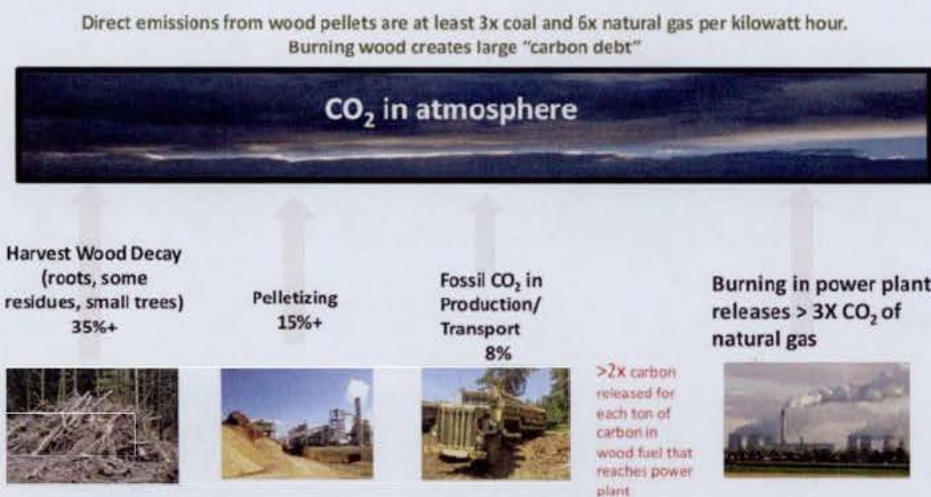

Foto: Directe CO₂-emissies in de keten van houtpellets. Houtverbranding veroorzaakt een grote CO₂-schuld. Bron: Dr. Tim Searchinger, Princeton University, VS (2025).

2. BECCS blokkeert circulaire economie

1. Fiche: circulaire economie nu niet realiseerbaar

Het fische stelt dat schaarse biograndstoffen nodig zijn voor een circulaire economie, waarbinnen een grotere rol voor duurzame chemie en andere biobased toepassingen

³ Verlaagt de vervanging van steenkool door hout de CO₂ - uitstoot? Dynamische levenscyclusanalyse van houtbio-energie. John D Sterman cs 2018. Environmental Reserch. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aaa512>.

⁴ - Factsheet CO₂-opslag. EASAC. Mei 2020. [https://storage.knaw.nl/2022-07/KNAW-Factsheet-CO₂-opslag-NL-mei2020.pdf](https://storage.knaw.nl/2022-07/KNAW-Factsheet-CO2-opslag-NL-mei2020.pdf).

- EU climate plan sacrifices carbon storage and biodiversity for bioenergy. Timothy Searchinger, Oliver James, Patrice Dumas, Thomas Kastner & Stefan Wirsenius. 28 november 2022. <https://www.nature.com/articles/d41586-022-04133-1>.

- Koolstofafvang kan de klimateffecten van bosbiomassa-energie niet oplossen. NRDC. 17 januari 2024.

<https://www.nrdc.org/bio/sami-yassa/carbon-capture-cant-fix-climate-impacts-forest-biomass-power>.

- The BECCS hoax: using bioenergy with carbon capture and storage is a bad bet for the United Kingdom's net zero goal. Oktober 2024. https://www.nrdc.org/sites/default/files/2024-10/BECCS_UK_Report_R_24-09-A_03_locked.pdf.

- Rondetafel Biomassa, Tweede Kamer. 15 juni 2023.

https://www.tweedekamer.nl/debat_en_vergadering/commissievergaderingen/details?id=2023A00817

- oproep 80 wetenschappers tegen BECCS 26 februari 2021. <https://bpb-us-e1.wpmucdn.com/sites.tufts.edu/dist/0/5123/files/2021/07/A-Statement-by-Scientists-on-BECCS-FINAL-for-Submission-with-signatures.pdf>.

- Om de doelstellingen voor de reductie van broeikasgassen te halen, moet rekening worden gehouden met alle emissies van de bosbouwsector. T. Hudiburg cs 2019. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/ab28bb?fbclid=https://vimeo.com/1137649116?share=copy&fl=sv&f=c>.

voorzien wordt. Gesteld wordt dat dit soort oplossingen met de kennis van nu naar verwachting beter passen in het eindbeeld, maar zijn op korte/middellange termijn niet realiseerbaar en onzeker of dat zal plaatsvinden in Nederland (pagina 152).

Commentaar

Het is echter van belang om nu voortvarend aan de opbouw van de circulaire economie te werken en daar niet mee te wachten. De circulaire economie komt nu al zeer moeilijk van de grond. Schaarre biograndstoffen dienen daarom nu beschikbaar te zijn voor circulaire toepassingen. Een CCS-installatie voor BECCS gaat ca 15 jaar of langer mee (zeker tot 2040). Biomassa en BECCS blokkeren de opbouw van de circulaire economie.

II. Fiche: BECCS beperken

Om beschikbaarheid van biograndstoffen voor de circulaire transitie in de toekomst te borgen kan het kabinet er voor kiezen om een duidelijk tijdspad voor de afbouw van de toepassing van biograndstoffen voor BECCS in het ontwerp van deze maatregel mee te nemen. Er zijn diverse manieren mogelijk waarop het kabinet een lock-in van het gebruik van biograndstoffen voor BECCS kan voorkomen. Hiermee kan actief worden geborgd dat het gebruik van biograndstoffen voor BECCS beperkt wordt in volume of in de tijd. Hierbij kan gedacht worden aan een einddatum op de vergunningen, afspraken met de sector, of een cap op de hoeveelheid BECCS die in Nederland gerealiseerd kan worden (pagina 153 fichebundel).

Commentaar

Het gebruik van BECCS in de tijd en/ of in volume beperken blokkeert een uiterst noodzakelijke voortvarende start van de circulaire economie. Overheid en bedrijfsleven moeten nu inzetten op de opbouw van een circulaire economie. CCS-installaties ten behoeve van BECCS gaan zeker 15 jaar mee. Eenmaal gebouwd, zullen deze tot minimaal 2040 BECCS operationeel houden. Er is dan te weinig schaarse biomassa voor opschaling van de circulaire economie. Bovendien leidt BECCS niet tot negatieve CO₂-emissies. Beperken van BECCS in volume en tijd is geen oplossing.

In de Trajectverkenning Klimaatneutraal van het PBL⁵ maken BECCS in geen enkel scenario deel uit van een kostenefficiënte route richting klimaatneutraliteit (wel koolstofverwijdering via biobrandstofproductie).

3. Immense import van biomassa nodig voor 4 Nederlandse kolencentrales

Fiche

Het fiche stelt dat deze subsidiemaatregel zich specifiek op BECCS bij bestaande grote (bio-) energiecentrales richt (pagina 152). In Nederland zijn 4 grote energiecentrales die biomassa kunnen inzetten om energie op te wekken. Dit zijn de kolencentrales waar vanaf 2030 het kolenverbod geldt. Het technisch potentieel aan koolstofverwijdering via BECCS bij deze centrales is geschat op 6 Mton vanaf/kort na 2030, 14 Mton vanaf 2040 en 23 Mton vanaf 2050. Hoeveel koolstofverwijdering via BECCS het Rijk wil subsidiëren is een keuze, stelt het Fiche. In de paragraaf 'Financiële consequenties begroting' (pagina 156) worden 2 varianten uitgewerkt.

⁵ <https://www.pbl.nl/publicaties/trajectverkenning-klimaatneutraal-2050>

Commentaar

De vier Nederlandse kolencentrales kunnen jaarlijks in totaal 12,5 Mton biomassa verbranden (RWE Amercentrale, Uniper Rotterdam, Onyx Rotterdam elk 2.5 Mton biomassa/jaar; RWE Eemshaven 5 Mton/jaar). Dit is een enorme hoeveelheid te importeren biomassa. Met bosdegradatie en ontbossing tot gevolg. Daarbij maakt Nederland zich ook sterk afhankelijk van import.

Verbranding van 12,5 Mton biomassa levert een CO₂-uitstoot van het dubbele tonnage aan CO₂: ca 23 Mton CO₂/ jaar. BECCS levert echter geen CO₂-winst over de gehele keten (zie paragraaf 1 van dit commentaar). De CO₂-verwijdering is geen 23 Mton/ jaar maar wordt teniet gedaan door de CO₂-schuld en CO₂-emissies in de keten die ten onrechte niet worden meegeteld.

4. Duurzaamheidscriteria biograndstoffen werken averechts

Fiche

Alleen duurzame biograndstoffen worden als CO₂-neutraal gezien, en realiseren daardoor bij CO₂-afvang en -opslag een netto koolstofverwijdering uit de atmosfeer. De Europese Commissie vereist dat biograndstoffen gecertificeerd zijn om de duurzaamheid van de herkomst van biograndstoffen te borgen. Dit is een streng gereguleerd privaatrechtelijk systeem, dat onder publiek toezicht staat van de Europese Commissie en de lidstaten. De duurzaamheidscriteria hebben betrekking op het borgen van CO₂-neutraliteit, maar zien bijvoorbeeld ook toe op duurzaam bosbeheer en het in stand houden van biodiversiteit en het beschermen van oerbossen.

Commentaar

Private certificering is als 'de slager die zijn eigen vlees keurt'. De certificeringsbedrijven worden betaald door de biomassa-sector zelf. De publieke toezichthouder NEa schiet te kort.⁶

De huidige biomassaverbranding leidt tot bosdegradatie en ontbossing. Daarnaast verergert het de klimaatverandering door CO₂-uitstoot. De duurzaamheidscriteria maken dit juist mogelijk en werken averechts.

5. Subsidiering onrendabele top van inkoop biobrandstoffen ontbreekt bij SDE++

Fiche

*Het voorstel is om de maatregel te financieren via de SDE++. Bij de SDE++ worden maatregelen beoordeeld op doelmatigheid. Als andere maatregelen dus voor een lager subsidiebedrag hetzelfde of een groter Mton-effect kunnen behalen, staan die maatregelen vooraan. Met de opname van BECCS bij elektriciteitscentrales in de SDE++ wordt alleen het CCS-gedeelte van BECCS ondersteund. **Er is geen sprake van het subsidiëren van biomassa voor elektriciteitsproductie.** Op dit moment zijn andere manieren van elektriciteitsproductie (zoals gas) op prijs competitiever dan biomassa. Mogelijk valt een deel van de onrendabele top dus buiten beschouwing. Daar staat tegenover dat de kapitaalkosten voor de betreffende energiecentrales al zijn gemaakt.*

⁶ <https://www.somo.nl/nl/gebreekig-nea-onderzoek-naar-onduurzame-houtpelletproductie/>
<https://comiteschonelucht.nl/nieuw-rapport-legt-falend-overheidstoezicht-bloot/>

Commentaar

Het subsidiëren van biomassa als brandstof voor elektriciteitsproductie bij BECCS ontbreekt. Niet alleen voor de exploitatie van een CCS-installatie bij kolencentrales (categorie “post-combustion”) is een SDE++ subsidie nodig, maar ook voor de inkoop van houtpellets. De SDE++ subsidie voor biomassaverbranding in de vier Nederlandse kolencentrales bedroeg in de periode 2019-2027 gemiddeld ca 125 euro per ton houtpellets (zie bijlage).⁷ Het ontbreken van subsidie voor de inkoop van biomassa bij BECCS maakt de businesscase nóg onrendabeler. Met deze extra onrendabele top van ruim € 100 per ton zou de kostprijs van BECCS in totaal stijgen tot ruim € 300,- per ton CO₂⁸ en de kostprijs met basisprijs (inkomsten vanuit ETS) tot ca € 225,- per ton CO₂. De tabel met de berekende SDE++-subsidies (op pagina 154) laat zien dat grootschalige BECCS miljarden euro’s subsidie vergt. Zeker als de subsidie voor de biobrandstoffen (ruim € 100,- per ton) daar nog bij komt. Door het nog schaarser worden van biobrandstoffen zal de prijs ook stijgen. De toename van wind- en zonne-energie heeft bio-elektriciteit al gedeeltelijk uit de markt gedrukt. Zie de dalende inzet van bio-elektriciteit door middel van bijstook in kolencentrales in de periode vanaf 2021.⁹

6. Controversieel onderwerp en grote weerstand

Terecht merkt het fische het volgende op: *Het maatschappelijk draagvlak voor grootschalige bio-energie projecten die gebruik maken van houtige biomassa, zoals deze grootschalige BECCS installaties, is klein. Biomassa is een controversieel onderwerp, en de aankondiging van deze maatregel zal zowel in de politiek, de maatschappij en bij natuurbeschermingsorganisaties tot grote weerstand leiden.*

Ook een recent PBL-rapport en de Routekaart Negatieve Emissies geven aan niet de afslag van BECCS te nemen. Het onderzoek van PBL (Trajectverkenning klimaatneutraal 2050, april 2024)¹⁰ stelt: **“Biomassa met CCS bij elektriciteitsproductie ligt niet voor de hand. De schaarste aan duurzame biograndstoffen vraagt om hoogwaardigere inzet dan directe verbranding voor regelbare elektriciteitsproductie.”**

De Routekaart negatieve emissies van het ministerie KGG (maart 2025¹¹) stelt: **“Ondanks het technisch potentieel speelt BECCS op basis van verbranding van biograndstoffen naar verwachting een beperkte toekomstige rol. In het Nationaal Plan Energiesysteem en het Duurzaamheidskader biograndstoffen wordt gesteld dat vanwege de schaarste aan duurzame biograndstoffen, laagwaardige toepassingen (onder andere opwek van elektriciteit) zoveel mogelijk moeten worden afgebouwd. Vanuit dit perspectief is grootschalige inzet van **BECCS ten behoeve van koolstofverwijdering niet wenselijk.**”**

7. Oplossingen

Comité Schone Lucht is van mening dat negatieve emissies dienen te worden gerealiseerd

⁷ Bij een inkoopprijs van houtpellets van ca 200 euro per ton bedraagt de subsidie ruim de helft.

⁸ Op dit moment gaat het PBL, voor subsidieverlening bij de SDE, uit van een bedrag van €207 per ton voor afvang, transport, en opslag bij gasvorming CO₂ (PBL, 2025, Eindadvies SDE++ 2025). Dit is het bedrag als er geen correctie kan worden toegepast voor andere inkomsten (bijk vanuit de ETS). Voor een raming zonder correctiebedrag wordt dit bedrag gebruikt.

⁹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/hernieuwbare-energie-in-nederland-2024/8-biomassa>

¹⁰ <https://www.pbl.nl/actueel/nieuws/ook-controversiele-opties-nodig-voor-klimaatneutraal-nederland-in-2050>

¹¹ <https://open.overheid.nl/documenten/305d21f7-db49-41dd-8c86-6b61c0e1e89e/file>

door onder meer hoogwaardige inzet van schaarse biomassa (biobased bouwen), bosbescherming en uitbreiding met biodivers bos. Dit draagt ook bij aan het tegengaan van biodiversiteitsverlies en verbetering van de luchtkwaliteit.¹² Inzet op onder meer de fiches Circulaire Economie (nr 1, 2, 52-57), Bossenstrategie (nr 32) en Veenweide (nr 33), is van groot belang.

Bijlage 1:

Berekening SDE++ subsidie houtpellets voor kolencentrales in periode 2019-2027

In totaal bedroeg de SDE++ subsidie voor houtpellets maximaal 3.6 miljard euro subsidie voor de jaarlijkse verbranding van 3.5 miljoen ton houtpellets, voor een periode van 8 jaar. De totale hoeveelheid houtpellets bedraagt maximaal 28 miljoen ton in deze periode van 8 jaar. Subsidie per ton houtpellets bedraagt daarmee gemiddeld 3.600 miljard euro gedeeld door 28 miljoen ton is ca 125 euro per ton houtpellets.

Prijs inkoop van een ton houtpellets en SDE++ subsidie ton houtpellets

Het structurele prijsverschil/ meerprijs tussen industriële houtpellets en steenkolen ligt grofweg rond 70–100 €/ton, waarbij houtpellets duurder zijn. Kolen kosten rond ca. 90–110 €/ton en industriële pellets rond 170–190 €/ton. De energetische inhoud van kolen (26 GJ/ton) is 50% hoger dan die van houtpellets (18 GJ/ton). Het prijsverschil wordt hiermee ook vergroot met 50% tot € 100-150 bij vervanging per ton kolen door houtpellets. De SDE++ bedraagt daarmee ruim € 100,- per ton houtpellets.

Bijlage 2. Overig commentaar

Ombouwen BECCS naar bio-kerosine en bio-plastics

Fiche

Het opzetten van biomassawaardeketens (grote hoeveelheden gecertificeerde duurzame biomassa) kost veel tijd, geld en inspanning. De waardeketens voor BECCS kunnen op de lange termijn worden omgebogen naar meer toekomstbestendige toepassingen, zoals de productie van bio-kerosine en bio-plastics. Richting 2050 zullen deze toepassingen zijn opgeschaald, en kan de CO2 die bij deze productieprocessen vrijkomt worden afgevangen en opgeslagen om zo onze koolstofverwijderingsdoelen te realiseren. Hierbij is sprake van concurrentie tussen verschillende toepassingen van biograndstoffen.

Commentaar

Er wordt gesproken over “Waardeketens van BECCS ombuigen”. Commentaar is wederom dat BECCS niet voor CO2-verwijdering zorgen. Als eenmaal een waardeketen is opgezet, zal deze moeilijk zijn om te buigen.

Behalen verwachte volumes aan koolstofverwijdering

Fiche

Zonder BECCS is er een grote kans dat de verwachte benodigde volumes aan koolstofverwijdering niet of pas heel laat in de tijd zullen worden gerealiseerd.

¹² Zie ook: Zie ook de Visie op koolstofverwijdering van Natuur en Milieu (oktober 2024), <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/NM-Visie-Koolstofverwijdering-oktober-2024.pdf>.

Commentaar

BECCS realiseert geen CO₂-verwijdering. Belangrijke CO₂-emissies in de keten worden niet afgevangen. BECCS zorgt voor verdere klimaatverandering en verlies aan biodiversiteit.

Bijdrage aan volloop CCS-projecten zoals Aramis

Fiche

Andersom geldt ook dat BECCS kan bijdragen aan de volloop van CCS-projecten zoals Aramis. Bovendien kan de ontwikkeling van een grote biomassacentrale kansen bieden voor CCS-projecten op grote(re) schaal vanwege een toename in afvangvolumes. Dit is goed voor de business case van CO₂-opslag projecten en vergroot de kans dat deze projecten en verduurzamingsroutes van de grond komen.

Commentaar

De beperkte CO₂-opslag van Aramis is juist eerder vol door de CO₂-afvang van BECCS. CCS zoals Aramis is een end-of-pipe techniek. Voorzover CCS dient te worden ingezet, moet het worden gebruikt voor moeilijk te vermijden CO₂-uitstoot.

Concurrentie met opschaling van biochemie en bio-raffinage

Fiche

De concurrentie door het verloop van de tijd tussen deze beleidsdoelen is op dit moment nog niet helemaal duidelijk, maar het is waarschijnlijk dat de inzet van biomassa bij BECCS in de toekomst zal zorgen voor concurrentie met de opschaling van biochemie en -raffinage. Om deze andere doelen te realiseren zal dus extra inzet worden gevraagd in het realiseren van voldoende aanbod duurzame biomassa en het creëren van een businesscase voor hoogwaardige toepassingen van biomassa. Op dit moment zijn de marktomstandigheden niet zo dat de bioraffinage capaciteit in Nederland opschaaft, waar recentelijk meerdere grote projecten zijn gestopt. In de toekomst kan dit echter anders zijn, bijvoorbeeld als de marktvaart voor biobrandstoffen groeit.

Commentaar

Het beleid dient juist in te zetten op hoogwaardige toepassing van schaarse duurzame biomassa, en niet op BECCS. Zie paragraaf 2 hierboven.

Bij opkoop toch registratie in Nederlandse emissieregistratie

Fiche

*Daarnaast telt realisatie van koolstofverwijdering op Nederlands grondgebied mee in de Nederlandse emissieregistratie. **Ook als koolstofverwijderingscertificaten door een andere private partij worden gekocht (bijvoorbeeld via een link met het ETS), blijft het in nationale emissieregistratie staan en draagt daarmee bij aan het klimaat-doelbereik van Nederland.***

Commentaar

Hier is sprake van een dubbeltelling.

13-01-2026

R BRIEF AANGETEKEND NL

NL Frankering betaald €12,3

32 gr.

159919

12-01-2026 11:00

D

PostNL

NL

3SRPKS550546523

2500EA 20018

De Tweede Kamer

t. a. v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie

Postbus 20018

2500 EA Den Haag

afsender: Comite Schone Lucht
1022 AG - w 150 Unit 338

202600218

Aan:

De informateur, mevrouw **Rianne Letschert**

De heer **Rob Jetten** (D66)

De heer **Henri Bontenbal** (CDA)

Mevrouw **Dilan Yesilgöz** (VVD)

Namens:

Bouwcoalitie 'Bouwen met vertrouwen'

Geachte dames Letschert en Yesilgöz, geachte heren Jetten en Bontenbal,

Nederland staat voor een enorme opgave: het bouwen van voldoende, betaalbare en kwalitatief goede woningen. De urgentie is groot en wordt breed gevoeld — zowel maatschappelijk en politiek als in de bouwketen. De woningbouw heeft te maken met ernstige vertragingen, waarbij de roep om vereenvoudiging en versnelling van regelgeving terecht breed klinkt.

In dat licht wordt ook de **Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb)** regelmatig genoemd. Deze wet is ingevoerd in 2024 om bij te dragen aan onder meer betere en snellere woningbouw. Door de Wkb kunnen projectontwikkelaars en bouwbedrijven nu een kwaliteitsborger inschakelen om al in aanloop naar en tijdens de bouw te controleren of bouwprojecten voldoen aan de wettelijke eisen. Maar omdat de Wkb vrij nieuw is, gebeurt dit nog niet op grote schaal. Daardoor profiteren nog niet alle woningbouwprojecten van de voordelen.

Op basis van projecten die kwaliteitsborgers sinds de invoering van de Wkb begeleiden, constateren wij dat:

- de bouwkwaliteit aantoonbaar stijgt;
- bouwen voorspelbaarder verloopt;
- faalkosten en herstelwerk verminderen;
- gemeenten worden ontlast; en
- projecten met een kwaliteitsborger sneller tot oplevering komen.

De praktijk laat zien dat kwaliteit en snelheid in de woningbouw onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Snelheid zonder zekerheid leidt tot fouten, herstel en geschillen en daarmee per saldo vertraging — precies wat we in de oude situatie vaak zagen. De Wkb doorbreekt dit patroon door toezicht te organiseren tijdens het ontwerpproces en de bouwplaats, op het moment dat fouten nog kunnen worden voorkomen.

De Wkb is daarmee - mits goed toegepast - een versneller van woningbouw.

Hoewel de Wkb dus in de basis goed werkt en de eerste ervaringen bemoedigend zijn, zien wij een aantal concrete verbetermogelijkheden voor de uitvoerbaarheid die de doorlooptijd verder kunnen verkorten.

1. Helderheid over rollen en verantwoordelijkheden

In de huidige praktijk is soms onduidelijkheid over de veranderde rol van gemeenten in toezicht en handhaving. Een landelijk heldere taakafbakening helpt gemeenten, bouwers en kwaliteitsborgers om effectief samen te werken.

2. **Betere aansluiting tussen vergunningverlening, omgevingsrecht, Bbl en Wkb**

De samenloop van regels schuurt in de praktijk nog op een aantal plaatsen. Bijvoorbeeld bij de casco-controle, waar nu verschillende interpretaties tussen gemeente (omgevingsvergunning) en kwaliteitsborger (Wkb) tot vertraging leiden. Met enkele technische aanpassingen en heldere richtlijnen kan dit worden opgelost.

3. **Ondersteuning voor met name kleinere gemeenten**

Niet elke gemeente heeft voldoende kennis of capaciteit in huis om de Wkb effectief toe te passen. Een evaluatie van eind 2024 door de VNG laat zien dat er draagvlak is, maar ook dat hierover praktische vragen leven. Met gerichte ondersteuning en kennisdeling kunnen we elkaars rol in het Wkb-stelsel versterken.

4. **Brede toepassing van de Wkb in woningbouwprojecten**

De Wkb wordt nu nog niet op grote schaal toegepast. Snellere woningbouw vraagt om consistente inzet van de Wkb in nieuwbouwprojecten. Dit zorgt er bovendien voor dat toezicht en toetsing met kwaliteitsborgers steeds efficiënter wordt.

Wij nodigen u uit om de Wkb in het regeerakkoord een duidelijke plaats te geven:

Voorkom intrekking of fundamentele aanpassing van de wet, en wacht de objectieve formele eindevaluatie af die in 2027 start. Verbeter intussen de Wkb op onderdelen, op basis van onder meer de formele tussentijdse evaluaties, en benut zo haar potentieel om woningbouw te versnellen. Hiermee zorgt u voor de noodzakelijke stabiliteit en duidelijkheid in de bouwsector.

Met veel plezier lichten wij onze inzichten, data uit Wkb-projecten en verbetervoorstellen verder toe. Wij staan klaar om tijdens de formatie en onderhandelingen bij te dragen aan realistische en uitvoerbare oplossingen die daadwerkelijk helpen om sneller, beter en met vertrouwen te bouwen.

Namens de coalitie Bouwen met Vertrouwen,

Bob Gieskens – Directeur
Vereniging Kwaliteitsborging
Nederland (VKBN)

Coen van Rooyen – Algemeen
directeur WoningbouwersNL

Sietze Rozema – Directeur
Woningborg Toetsing en Toezicht

WytzeJan de Jong – Directeur
Woningborg

Peter Ligthart – Directeur SIAW
(WKI)

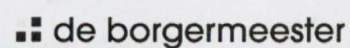

Jacco Uittenbogaard – Directeur
AFNL

Medepartners

Deze brief van de coalitie Bouwen met Vertrouwen wordt gedragen door de volgende organisaties:

Aan informateur mevr. R. Letschert,
p/a De Tweede Kamer, t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag.

Betreft: aanleg nieuwe woonwijk bij Hoorn

Hoorn, 9 januari 2026

Geachte mevrouw Letschert,

In de uitnodiging 'Samen aan de slag voor een sterker Nederland' van Rob Jetten en Henri Bontenbal is er terecht veel aandacht voor het onderwerp 'Wonen'. Al jaren is sprake van ernstige woningnood, die alleen opgelost kan worden door extra inspanningen te leveren. Het is nodig om simpeler, sneller en vooral meer te bouwen. De gemeente Hoorn kan een flink aantal woningen aan de gemeentegrens bouwen en heeft voldoende bouwervaring in huis.

In het stuk van Bontenbal en Jetten wordt voorgesteld op 21 grootschalige nieuwbouwlocaties te bouwen. Dat kunnen nieuwe wijken zijn, maar ook nieuwe steden. Het is nog onduidelijk welke grootschalige locaties de informateurs voor ogen hebben. Wij willen de stad Hoorn daarvoor in beeld brengen.

In 1974 stelden de gemeenten Hoorn, Blokker, Berkhout en Zwaag samen het Structuurplan Groot Hoorn vast. Het was de start voor de uitbouw van Hoorn. De laatste zestig jaar heeft onze gemeente ervaring opgedaan met de aanleg van diverse nieuwbouwwijken. Achtereenvolgens zijn Grote Waal, Risdam, Kersenboogerd en Bangert-Oosterpolder gerealiseerd. Er waren tijden dat in Hoorn jaarlijks gemiddeld 750 woningen werden gebouwd. Het inwonertal groeide van 17.500 inwoners (1965) naar 76.000 in 2025. Over ongeveer drie jaar is de wijk Bangert-Oosterpolder afgebouwd.

Alle bovengenoemde woonwijken werden in één vloeiende lijn en zonder onderbreking aangelegd. Na voltooiing van de wijk Bangert-Oosterpolder stagneert echter de aanleg van een nieuwe woonwijk aan de rand van Hoorn, terwijl de woningnood almaar toeneemt in Nederland en zeker ook in de regio West-Friesland. Alleen op inbreilocaties is woningbouw gepland. Vergeleken met het aantal woningzoekenden is de geplande woningbouw te gering en biedt het onvoldoende soelaas.

Onze fractie vraagt al jaren aan het College van B&W om in gesprek te gaan over de bouw van een grootschalige nieuwbouwwijk aan de gemeentegrens van Hoorn. Als

gesprekspartners denken wij aan onder anderen de minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Provincie Noord-Holland en de gemeenten in West-Friesland, verenigd in het Pact van West-Friesland.

Wij vragen de nieuwe coalitie en kabinet de regierol te nemen door de gemeenten aan de sporen een nieuwe woonwijk voor West-Friese woningzoekenden te realiseren. In dat verband sluiten wij niet uit dat het nieuwe kabinet bouwlocaties aanwijst en daarnaast de regio financieel en met ruimtelijke-ordeningsprocedures steunt bij de aanleg van een nieuwe woonwijk. Kabinetsbeslissingen die in eerste instantie pijn doen, doch op termijn van grote waarde zijn voor woningzoekenden, de regionale economie, het bedrijfsleven en de culturele en gezondheidsorganisaties in West-Friesland.

Wij wensen u veel succes met de formatie van een nieuw kabinet en vertrouwen erop dat de nieuwe minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening binnenkort beslissingen neemt voor de aanleg van nieuwe steden en woonwijken en daar Hoorn en West-Friesland in meeneemt.

Vriendelijke groet,
namens Sociaal Hoorn/Team Tonnaer

Roger Tonnaer, gemeenteraadslid

Kopie:

- gemeenteraden en colleges B&W, Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec
- Pact van Westfriesland
- Friso de Zeeuw, lid Expertteam Woningbouw Ministerie BZK, voorzitter Economische Forum 'Holland boven Amsterdam'
- Bouwend Nederland afdeling Noord-Holland-Noord
- Westfriese Bedrijvengroep
- woningcorporaties in West-Friesland: Het Grootslag, De Woonschakel, Intermaris, Wooncompagnie en Welwonen

Mrs. H. Letchert
Bureau woordvoering Kabinetformacie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

AS2HV - #X830X0X#00#0000#

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Sociaal Hoorn / team Tonnaer
T.a.v. de heer R. Tonnaer
Diamantplein 25
1625 RS Hoorn

Kenmerk: 202600220

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Tonnaer,

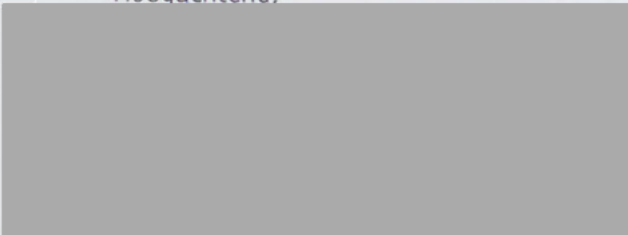
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hooqachtend,

Rianne Letschert
Informateur

Aan de formerende partijen

202600221

Amsterdam, 9 januari 2026

Geachte mevrouw Letschert, heer Jetten, heer Bontenbal en mevrouw Yesilgöz,

Cultuur maakt wie we zijn, waar we vandaan komen, en hoe we vooruit kunnen. Investeren in cultuur is investeren in onze samenleving, in ons verdienvermogen, in onze democratie en weerbaarheid, in gelijke kansen en in oplossingen.

De komende regeerperiode is de kans om gericht te bouwen aan een innovatief, weerbaar en samenhangend Nederland. Het kabinet waar u aan werkt, zal investeren in het verdienvermogen op de lange termijn, in menselijk kapitaal, in sterke regio's en in brede welvaart. De culturele en creatieve sector is bij uitstek een sector waarin deze ambities samenkomen. Om u daarbij te helpen hebben wij een kort pamflet opgesteld met punten die zowel Nederland, het kabinet, als de culturele en creatieve sector verder helpen.

Investeren in cultuur is investeren in toekomstig verdienvermogen. Economische groei vraagt om technologie en sterke ecosystemen waarin creativiteit, ondernemerschap en innovatie samenkomen. De culturele en creatieve sector is een katalysator voor vernieuwing in onder meer digitale technologie, ontwerp, media, stedelijke ontwikkeling en de maakindustrie. Onze sector versterkt het innovatieklimaat, waar ook andere sectoren van profiteren.

Daarnaast draagt cultuur bij aan brede welvaart en regionale ontwikkeling, een van uw kernpunten in de agenda. Culturele voorzieningen, makers en instellingen vergroten de leefbaarheid in steden én regio's, versterken gemeenschappen en maken Nederland aantrekkelijk voor talent en bedrijven. Cultuur verbindt economische groei aan sociale samenhang en kwaliteit van leven.

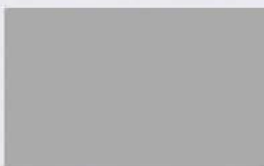
Ook het investeren in mensen staat centraal. Cultuuronderwijs, talentontwikkeling en eerlijke beloning voor makers dragen bij aan vaardigheden, creatief denkvermogen en bestaanszekerheid - precies de menselijke basis die nodig is voor een veerkrachtige economie en een sterke en weerbare samenleving. Daarmee sluit cultuur naadloos aan bij aan het investeren in menselijk kapitaal.

Positioneer cultuur en creativiteit daarom expliciet binnen het bredere economische en maatschappelijke beleid van het nieuwe kabinet: als strategische sector voor innovatie, als drager van brede welvaart en als verbindende kracht in alle regio's. Met stabiele, langjarige investeringen en ruimte voor publiek-private samenwerking wordt cultuur een volwaardige bouwsteen onder een duurzaam, ondernemend en toekomstbestendig Nederland.

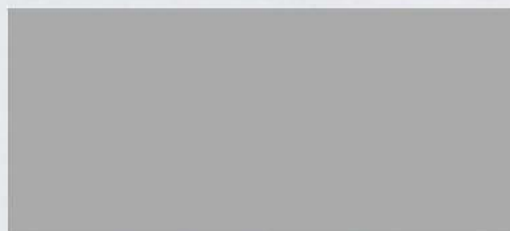
Wij wensen u veel succes met het formeren van een nieuw kabinet. En mocht u er aan toe zijn om met de culturele en creatieve sector verder te praten dan doen wij dat graag.

Met vriendelijke groet,

Namens de Taskforce culturele en creatieve sector

Jeroen Bartelse, voorzitter

Astrid Weij, secretaris

Kunsten '92 is de overkoepelende belangenorganisatie voor de culturele en creatieve sector. Een vereniging van makers en organisaties, met 440 leden uit alle disciplines. Met een gezamenlijke stem versterken we het maatschappelijke en politieke klimaat voor cultuur in Nederland.

De Taskforce culturele en creatieve sector is een samenwerkingsverband van ruim 100 branche, beroeps- en belangenorganisaties. De Taskforce, opgericht ten tijde van de coronacrisis, komt bijeen om urgente zaken en crisissituaties die de cultuursector raken het hoofd te bieden. De Taskforce wordt ondersteund door Kunsten '92.

INVESTEREN IN CULTUUR IS INVESTEREN IN NEDERLAND

Een nieuwe regeerperiode breekt aan. Dit is hét moment voor politieke partijen om te laten zien hoe zij het culturele en creatieve fundament van onze samenleving willen versterken. En voor ons om te vertellen wat wij bieden. Vijf redenen waarom investeren in cultuur een investering in Nederland is:

Investeren in cultuur is investeren in onze democratie en weerbaarheid

Cultuur is een onmisbare pijler onder een vrije samenleving. Vrijheid van expressie, media, kunst vormen het fundament van een gezonde democratie. Als de samenleving onder spanning staat, biedt de culturele en creatieve sector ruimte aan het vrije woord, artistieke expressie en dialoog. Hier ontmoeten mensen elkaar. Kunstenaars, makers, ontwerpers, av-, film- en theaterproducenten en media dragen bij aan reflectie, verbeelding en meerstemmigheid. Investeren in een sterke cultuursector, in een pluriforme publieke omroep en in onafhankelijke media is investeren in een weerbare samenleving en daarmee in democratische stabiliteit.

Investeren in cultuur is investeren in onze samenleving

Cultuur maakt wie we zijn, waar we vandaan komen, en hoe we vooruit kunnen. We delen verhalen en ideeën via een duizelingwekkende variëteit aan uitingen: series, films en festivals, monumenten en musea, concerten en architectuur, voorstellingen en videogames, boeken en bibliotheken, erfgoed en archieven, zang en dans. Miljoenen mensen - jong en oud - vinden er plezier, troost en inspiratie. We zien er verschillende perspectieven en leren er over de geschiedenis, waardoor we elkaar beter begrijpen. 87% van de bevolking geniet jaarlijks van cultuur. 64% van de Nederlanders is actief betrokken bij een vorm van kunst- of cultuurbeoefening in de vrije tijd. Honderdduizenden vrijwilligers zetten zich in voor cultuur en erfgoed.

Investeren in cultuur is investeren in onze economie

De culturele en creatieve sector is een groeisector met internationale uitstraling en een grote verscheidenheid. Zij is goed voor 3,3% van het BBP en 4,1% van de werkgelegenheid. Met een relatief kleine rijksbijdrage genereert zij een uitzonderlijk hoge maatschappelijke en economische opbrengst. Als creatieve motor jaagt de sector innovatie aan en versterkt zij ons verdienvermogen en vestigingsklimaat.

Investeren in cultuur is investeren in gelijke kansen

Iedereen verdient het om cultuur te ontdekken én eraan deel te nemen. Dat begint bij goed cultuuronderwijs en zet zich voort in lokale podia en toonruimtes, bibliotheken, musea, festivals, bioscopen en filmtheaters, nachtcultuur, koren en verenigingen. Zo wordt talent ontdekt, zelfvertrouwen gebouwd en sociale cohesie versterkt. Cultuur moet toegankelijk en bereikbaar zijn voor iedereen: betaalbaar en dichtbij, in alle regio's van ons land.

Investeren in cultuur is investeren in oplossingen

Creatieve makers en ontwerpers helpen de samenleving vooruit met verbeeldingskracht en nieuwe ideeën. Of het nu gaat om de energietransitie, zorg, onderwijs of stedenbouw en ruimtelijke ordening - in de culturele en creatieve sector schuilt het vermogen om complexe vraagstukken om te zetten in werkbare perspectieven en duurzame oplossingen. Van circulaire bouw en mentale gezondheid tot jongerenparticipatie. Wie toekomstvisies wil bouwen, investeert in verbeeldingskracht.

OPROEP AAN DE FORMERENDE PARTIJEN

IN TIEN STAPPEN NAAR EEN BLOEIENDE CULTURELE EN CREATIEVE SECTOR

1 **Maak cultuur toegankelijk voor iedereen**

Versterk basisvoorzieningen voor bezoek en deelname aan cultuur in alle regio's, provincies en gemeenten. Volg het advies van de Raad voor Cultuur en investeer extra in regionaal bereik, cultuureducatie en verbreding van het aanbod: van bibliotheek tot (pop)podium, van museum tot muziekschool.

2 **Omarm een breed kunstbegrip**

Erken de volle breedte van het cultuurveld: koester bestaande en omarm nieuwe genres en stijlen. Investeer in menselijk kapitaal voor alle uitingsvormen, door toegang tot financiering voor talentontwikkeling, experiment en presentatieplekken, ook voor het amateurveld.

3 **Veranker vrijheid en veiligheid van artistieke expressie**

Bescherm artistieke vrijheid en vrijheid van meningsuiting als fundament van onze democratie. Pak bedreigingen aan en ondersteun organisaties zodat zij alle ruimte hebben om artiesten, makers, publiek en medewerkers een veilige plek te bieden. Neem het Thorbecke adagium, 'de regering is geen oordelaar van wetenschap en kunst' op in de wet op het specifiek cultuurbeleid.

4 **Versterk de positie van makers**

Vergroot de bestaanszekerheid van alle werkenden. Maak ruimte voor eerlijke beloning voor zelfstandigen, makers en kunstenaars. Versterk inkomenszekerheid en verbeter de voorwaarden voor gezond ondernemerschap.

5 **Moderniseer het auteursrecht en AI-beleid**

Artificiële intelligentie biedt veel mogelijkheden voor de culturele en creatieve sector. Tegelijkertijd bestaan er risico's, waarbij big tech bedrijven artistieke producten gebruiken zonder vergoeding. Zorg daarom voor heldere regels over transparantie, toestemming en vergoeding in Europees verband. Stel een transitiefonds op voor makers die zich als gevolg van AI moeten omscholen en betrek de sector bij nationale en internationale ontwikkelingen.

6 **Leg doelstellingen cultuurbeleid wettelijk vast**

Veranker de door de Raad voor Cultuur gehanteerde doelstellingen* voor het cultuurbeleid wettelijk. Borg daarmee de gezamenlijke verantwoordelijkheid van rijk, gemeenten en provincies voor kunst, cultuur erfgoed en media.

7 **Versterk de gemeentelijke en provinciale slagkracht**

Maak duidelijke afspraken met medeoverheden over de uitvoering van de gedeelde verantwoordelijkheid voor kunst, cultuur, erfgoed en media. Verbind daaraan structurele middelen in het gemeentefonds en het provinciefonds.

8 **Versimpel de subsidiepraktijk**

Maak het aanvragen van subsidie minder bureaucratisch en daarmee goedkoper. Pas maatwerk toe in de toekenning van meerjarensubsidies, met een looptijd van twee tot acht jaar. Werk vanuit vertrouwen.

9 **Investeer in een toekomstbestendige publieke omroep**

Borg vanuit de publieke mediataak structureel ruimte voor cultuurprogramma's, fictie en documentaires. Geef producenten en makers laagdrempelige en eerlijke toegang tot de publieke omroep.

IN TIEN STAPPEN NAAR EEN BLOEIENDE CULTURELE EN CREATIEVE SECTOR

10 Geef de sector een solide financiële basis en stimuleer publiek-private samenwerking

- a. Investeer structureel €250 miljoen extra, conform het advies van de Raad voor Cultuur.
- b. Leg jaarlijkse indexering van subsidies wettelijk vast.
- c. Behoud het lage btw-tarief voor cultuur, boeken, media en evenementen.
- d. Behoud en versterk de Geefwet, de loterijbijdragen aan cultuur en fiscale cultuurmaatregelen. Sta de opbouw van weerstandsvermogen toe. Zo worden private investeringen in cultuur blijvend gestimuleerd en vergroten ze het maatschappelijk rendement van overheidsgeld.
- e. Zorg voor een gelijk internationaal speelveld: introduceer een tax shelter en voer een mediaheffing in zoals onze buurlanden (en zoals vermeld in de doorrekening van het CPB). Herstel programma's voor internationale culturele samenwerking.

* Doelstellingen van het cultuurbeleid

1. Toegang: Iedereen in Nederland kan deelnemen aan cultuur, ongeacht achtergrond, inkomen of woonplaats.
2. Pluriformiteit: De overheid waarborgt een divers cultureel aanbod dat zowel het bestaande keertert als ruimte biedt voor het nieuwe.
3. Talentontwikkeling: Creatief en kunstzinnig talent krijgt de kansen en middelen om zich duurzaam te ontwikkelen.
4. Reflectie: Cultuur biedt een veilige ruimte voor kritische reflectie op samenleving en democratie.

SPREEK JE UIT VOOR EEN CULTUREEL EN CREATIEF NEDERLAND

De Taskforce culturele en creatieve sector is een samenwerkingsverband van ruim 100 branche-, beroeps- en belangenorganisaties die hun kennis en standpunten bundelen om actuele ontwikkelingen en vraagstukken gezamenlijk aan te pakken. Voor contact: info@kunsten92.nl.

Kunsten '92 en zijn leden | **Federatie Cultuur** (Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten, Museumvereniging, Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals, Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties, CultuurConnectie, Vereniging van Openbare Bibliotheken, Vereniging van wetenschapsmusea en science centers, Vereniging van Nederlandse Orkesten) | **De Creatieve Coalitie** | **Kunstenbond** | **Federatie Creatieve Industrie** (Beroepsorganisatie Nederlandse Ontwerpers, Koninklijke Bond van Nederlandse Architectenbureaus, Dutch Game Association, Dutch Photographers, Nederlandse Audiovisuele Producenten Alliantie, Vereniging van Nederlandse Content Producenten, Brancheorganisatie van film distributeurs en muziekproducenten) | **Erfgoedplatform** | **Vereniging Vrije Theaterproducenten** | **Nederlandse Vereniging van Bioscopen en Filmtheaters** | **Popcoalitie** | **NVPI Muziek en Film** | **Mediafederatie** | **Vereniging van Evenementenmakers** | **CPNB** | **De Zaak Nu** | **Platform ACCT** | **Koornetwerk Nederland** | **BAM Popauteurs** | **Akademie van Kunsten** | **Buma Stemra** | **Vereniging Rembrandt**

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Taskforce culturele en creatieve sector
T.a.v. de heer J. Bartelse
Herengracht 62
1015 BP Amsterdam

Kenmerk: 202600222

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Bartelse,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

202600223

Betreft: input van de Nederlandse Democratie Coalitie aan de informateur voor versterking van de democratie: iedereen fan van de democratie!

Geachte mevrouw Letschert,

Vanuit de [Nederlandse Democratie Coalitie](#), waarin tientallen organisaties samenwerken om in onze democratie te beschermen wat goed gaat en te verbeteren wat niet goed gaat, wenden wij ons tot u in deze belangrijke fase van de kabinetsformatie. We zijn ons allemaal bewust van de druk die er ligt op de democratie, op de instituties en van het feit dat het vertrouwen van veel mensen in 'de politiek' laag is. In deze tijd zien wij het als onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om te werken aan het verdedigen én versterken van onze democratische rechtsstaat en samenleving, waarin burgers meer zeggenschap ervaren over de ontwikkelingen die hen aangaan.

In december 2025 heeft NDC samen met tientallen organisaties uit het maatschappelijk middenveld speerpunten gedefinieerd tijdens de conferentie "**Fan van de Democratie**". Middels deze brief reiken wij u ze aan. Achter elk punt zit vanzelfsprekend een groter verhaal en organisatiekracht. We sluiten bewust aan bij elementen uit de verkiezingsprogramma's van de partijen die nu aan tafel zitten én bij de concrete oproepen en campagnes van bewegingen uit de samenleving.

1. **Investeer in lokale democratie**

Met de gemeenteraadsverkiezingen voor de deur ligt er een belangrijke taak voor de landelijke overheid om met veel meer middelen en instrumenten dan voorheen de democratie op lokaal niveau te versterken. We roepen daarom op tot **een landelijk stimuleringsprogramma lokale democratie**, waarin gemeenten in staat worden gesteld om de zeggenschap van hun burgers op lokaal niveau structureel te versterken. Burgerberaden, lokale (p)referenda, buurtbegrotingen, en het versterken van coöperatieve gemeenschappen bieden hierin mogelijkheden.

2. **Maak toetsen aan de Grondwet mogelijk**

Al langer ligt er de brede wens bij verschillende politieke partijen en organisaties én vanuit de wetenschap om **het toetsingsverbod**, vastgelegd in GW artikel 120, te schrappen. Schrap dit niet alleen voor de 'klassieke' grondrechten, maar ook voor de sociale grondrechten. We roepen de partijen op om dit traject in gang te zetten, in combinatie met een aanscherping van onze sociale grondrechten, zodat er een sterkere normatieve kracht vanuit gaat dan van de huidige formulering ('aanhoudende zorg van de overheid').

3. **Een Nationaal Democratiefonds**

Het is opmerkelijk hoe weinig Nederland momenteel investeert in onze eigen democratie en gezonde democratische cultuur. Veel maatschappelijke organisaties en initiatieven zijn afhankelijk van particuliere en/of internationale fondsen. We pleiten daarom voor de oprichting van een **Nationaal Democratiefonds** á la het Filmfonds (qua opzet en omvang), gevoed door de overheid maar onafhankelijk opgezet en aangestuurd.

4. **Het invoeren van een Lobbyregister**

Het was er al bijna, maar is toch weer tegengehouden: **een transparant register** waarin duidelijker wordt wie met wie spreekt in Den Haag. Dit is essentieel voor vertrouwen in onze democratie. Zorg dat Nederland weer bij de kopgroep van landen hoort die al een transparantieregister hebben.

5. **Stel een Minister van Digitale Zaken aan**

Een goed functionerende democratie vereist grip op de impact van technologie op onze democratie en veiligheid. Nu geopolitieke machtsverhoudingen en afhankelijkheden sterk technologisch worden bepaald, digitale surveillance in opmars is, en informatievoorziening, publieke meningsvorming en journalistiek grotendeels online plaatsvinden, is samenhangend beleid noodzakelijk. De afhankelijkheid van Amerikaanse en Chinese big tech, de invloed van sociale media op ons publieke debat en de gevolgen voor digitale soevereiniteit, democratische instituties en persvrijheid, **vragen om een integrale aanpak**. Van soevereine data tot een gezond digitaal informatie-ecosysteem, Nederland verdient een Minister van Digitale Zaken die de democratie beschermt en versterkt tegen technologische bedreigingen.

We roepen op om deze punten een duidelijke plek te geven in de totstandkoming van het coalitieakkoord. Deze tijd vraagt om een langetermijnvisie en -plannen voor de versterking van onze democratie. Democratie is niet links of rechts, democratie is er voor iedereen!

Uiteraard zijn wij bereid onze oproep mondeling toe te lichten.

Wij wensen u veel succes toe in deze fase van het formatieproces.

Met vriendelijke groet,

Guido de Graaf Bierbrauwer

Namens de Nederlandse Democratie Coalitie (NDC),

Defend Democracy
Foundation Max van der Stoep
Free Press Unlimited
Meer Democratie / Agora Europa
Nederlands Helsinki Comité
PAX
The Hague Academy for Local Governance
Transparency International

Nederlandsche Democratische Coöperatie
p/a

De Tweede Kamer
t.o.v. mev. R. Letscherf
Bureau Voorzitting Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 AA Den Haag

AS2UU - #X83DXDX#00#0000#

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Nederlandse Democratie Coalitie
T.a.v. de heer G. de Graaf Bierbrauwer
[REDACTED]
3511 BS Utrecht

Kenmerk: 202600224

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer De Graaf Bierbrauwer,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

[REDACTED]
Rianne Letschert
Informateur

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Rianne Letschert, informateur
Postbus 20018 2500 EA Den Haag

Contactpersoon

Betreft: Position Paper RIEC-LIEC: Investeer in samenwerking tegen georganiseerde criminaliteit

Geachte mevrouw Letschert,

Politieke partijen zijn samen met u een ambitieus regeerakkoord aan het uitwerken dat richting geeft aan de toekomst van Nederland. Onderdeel van dat regeerakkoord zijn keuzes die bepalend zijn voor de veiligheid van Nederland.

Wij zien dagelijks hoe georganiseerde criminaliteit de samenleving ondermijnt en dat dit blijft vragen om een sterke, integrale aanpak. Wij zien bij overheden veel motivatie en bereidheid om in RIEC-verband¹ samen op te trekken tegen die ondermijning en boeken daar ook successen bij. Ondanks die motivatie van alle partijen staat samenwerking ook onder druk, als gevolg van de realiteit binnen hun eigen organisaties. Door tekorten ontstaat het risico dat overheden en bestuursorganen zich primair richten op het eigen domein, terwijl de impact van georganiseerde criminaliteit die domeinen overstijgt.

Wij vragen daarom aan het toekomstige kabinet om te investeren in veiligheid en integrale samenwerking. Een investering die ook kosten bespaart: het voorkomt maatschappelijke schade en versterkt het vertrouwen van burgers in de rechtstaat. In uw keuzes kunt u putten uit input van diverse deelnemers in de RIEC-samenwerking. Zo hebben de Nationale Politie, het Openbaar Ministerie en de Regioburgemeesters hun knelpunten en wensen aangegeven. Ook het Strategisch Beraad Ondermijning heeft een gezamenlijke oproep aan het kabinet gedaan. Wij ondersteunen hun oproep en vragen in aanvulling daarop aandacht voor drie onderwerpen:

- 1. Vergroten van weerbaarheid van bestuur**
- 2. Snelle en veilige gegevensuitwisseling en**
- 3. Versterken van de uitvoeringskracht**

Voor elk van deze onderwerpen leest u in dit position paper wat onze ambitie is, wat wij zelf al doen en waarmee de politiek ons kan ondersteunen. We wensen u en betrokken politici veel succes bij het vormen van een kabinet dat inzet op vooruitgang, verbinding en stabiliteit. Waarden waar wij als RIEC's dagelijks aan werken — door steeds opnieuw te investeren in samenwerking tussen overheden.

Met vriendelijke groet,
Namens de regionale stuurgroepen RIEC,
De hoofden RIEC en LIEC

¹ In tien Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's) werken overheden samen tegen georganiseerde criminaliteit. Deelnemers in dit samenwerkingsverband zijn gemeenten, provincies, Openbaar Ministerie (OM), Nationale Politie, Belastingdienst, Belastingdienst/Toeslagen, Douane, Fiscale inlichtingen en opsporingsdienst (FIOD), Nederlandse Arbeidsinspectie (NLA), Koninklijke Marechaussee, Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De RIEC's worden landelijk verbonden door het LIEC.

1. Vergroten van de weerbaarheid van bestuur en samenleving

Criminelen zoeken overal een ingang. Ze proberen invloed uit te oefenen op het openbaar bestuur — via verleiding, intimidatie of subtiele verzoeken waarvan later blijkt dat er geen onschuldige wederdienst achter zit. In wijken zien we jongeren die met de belofte van snel geld worden verleid om “even een pakketje te bezorgen”, waarna het niet bij één keer blijft. En sommige ondernemers komen onder druk te staan om zaken te faciliteren waarvan ze weten dat het niet klopt. Juist daarom is weerbaarheid zo belangrijk: vroeg herkennen wanneer een grens wordt overschreden, weten waar je “nee” tegen moet zeggen, en helder hebben waar je het kunt melden of hulp kunt krijgen.

Onze ambitie

Als RIEC's helpen en coachen wij RIEC-deelnemers om weerbaar te zijn tegen ondermijnende criminaliteit. Hierbij richten wij ons met name op het openbaar bestuur. We zien toenemende pogingen van criminelen om te infiltreren in overheidsorganisaties, bijvoorbeeld om op een makkelijke manier aan valse paspoorten te komen of om aan adresgegevens te komen. De RIEC's richten zich op het vergroten van de interne bewustwording en helpen bij concrete maatregelen.

Daarnaast helpen wij deelnemers met programma's die burgers beschermen tegen de invloed van criminelen. Denk hierbij aan initiatieven die jonge aanwas in (drugs)criminaliteit tegengaan. De komende jaren zullen wij onze initiatieven voortzetten en verdiepen, met regionale programma's die aansluiten op de vraag in de regio.

Wat we hebben bereikt

Door het hele land werken overheden in RIEC-verband aan initiatieven die bestuurders, professionals én inwoners sterker maken: van bestuurlijke scans en Bibob-advies tot bewustwordingscampagnes en trainingen voor raadsleden en vergunningverleners. De inspanningen richten zich samen met partners - zoals het Platform Veilig Ondernemen (PVO) - ook op inwoners en ondernemers. Denk aan boeren die tips krijgen over het veilig verhuren van hun loods, zodat zij niet onbewust in de drugsketen worden getrokken of te maken krijgen met dumpingen van giftig afval op hun land. Daarnaast lopen in verschillende regio's programma's voor jongeren, gericht op het bieden van perspectief en het tegengaan van criminele verleiding.

Waar de politiek ons mee kan helpen

We vragen de politiek om weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit ook voor de komende vier jaar te prioriteren. Met een helder politiek signaal: dat integriteit, openheid en preventie essentieel zijn voor de veiligheid van Nederland.

2. Versnellen van veilige en slimme gegevensuitwisseling

Als RIEC's en het LIEC richten wij ons niet alleen op de zichtbare symptomen van georganiseerde criminaliteit, maar juist op wat zich onder het oppervlak afspeelt: patronen, criminele verdienmodellen, geldstromen, samenwerkingsverbanden en ondermijning. Waar zorgt een tekort aan toezicht voor gelegenheid of gebrek aan perspectief voor een voedingsbodem? Het onzichtbare zichtbaar maken kan alleen op basis van gezamenlijke informatie en inzichten.

Onze ambitie

Het RIEC-LIEC netwerk is bij uitstek een lerend systeem gebaseerd op het samenbrengen van gegevens van deelnemers. Ondermijnende criminaliteit zie je vaak pas als je meerdere informatiestromen samenbrengt. Het verder ontwikkelen van kennis, opleiding, innovatie en data gedreven werken blijft cruciaal. Zo vraagt het blootleggen van criminele geldstromen en financieel-economische ondermijning om meer specialisatie, betere dataverbindingen en nauwe samenwerking met partners als FIU, FIOD en banken.

Ook willen wij, via het Strategisch Beraad Ondermijning (SBO), samen met poortwachters systeembarières inzetten. Bijvoorbeeld met de Kamer van Koophandel als toegangspoort tot de formele economie.

Wat we hebben bereikt

De invoering van de Wet gegevensverwerking door samenwerkingsverbanden (Wgs) op 1 maart dit jaar was voor ons meer dan een nieuwe wet: een wettelijke erkenning van het belang van integraal samenwerken in RIEC-verband én een aanmoediging aan ons om daarmee door te gaan. Sinds dit jaar werken alle regio's op basis van dezelfde, op de Wgs gebaseerde, werkwijzen. Dat helpt professionals om sneller te zien wat wél mag en vermindert handelingsverlegenheid.

Daarnaast implementeren we een veilig en modern informatiesysteem (Prisma) dat deze uniforme werkwijzen ondersteunt en volledig Wgs en AVG-proof is. Hiermee zorgen we voor een solide juridisch en technisch fundament onder onze informatiepositie.

Waar de politiek ons mee kan helpen

We werken nu bijna een jaar met de nieuwe Wgs. In de praktijk zien we dat de wet ons helpt, maar ook dat een aantal zaken nog niet goed in de wet geregeld is, wat de uitvoering belemmert:

- De Wgs gaat over gegevensverwerking door overheden. We zouden graag verkennen of, en onder welke voorwaarden, we gegevens mogen delen met private partijen, bijvoorbeeld voor het in kaart brengen van criminele geldstromen of ander misbruik van private dienstverlening.

- Wij vragen de politiek om mee te denken hoe we kunnen samenwerken in de voorfase², voordat een signaal in een RIEC wordt ingediend. Met als doel een signaal scherper te krijgen, met een grotere kans dat het breed wordt opgepakt.
- Wij zien overal om ons heen hoe AI wordt ingezet om slimmer en efficiënter te werken. Op dit moment kunnen en mogen wij daar geen gebruik van maken omdat dit in de Bgs (het besluit horende bij de Wgs) voor de RIEC's niet is geregeld. De RIEC's krijgen graag de ruimte om AI op een verantwoorde, gecontroleerde en uitlegbare manier toe te passen.
- Versterk de bevoegdheden van poortwachters en hun mogelijkheden om signalen te delen. De burgemeesters van de G4 en Breda hebben reeds in een gezamenlijke brief (d.d. 6 februari 2025) aan de Tweede Kamer benadrukt dat poortwachters zoals de Kamer van Koophandel, notarissen en domicilieverleners cruciale actoren zijn. Zij staan immers aan de toegangspoort van de formele economie.

Een specifiek voorbeeld: zonder inschrijving in het Handelsregister is ondernemen niet mogelijk. Toch beschikt de Kamer van Koophandel over weinig instrumenten om malafide ondernemingen te weren. En wanneer de KvK vermoedens heeft van malafide praktijken, ontbreekt een structurele mogelijkheid om signalen met andere bestuursorganen te delen. Signalen die nuttig kunnen zijn voor gemeenten bij o.a. het verlenen van vergunningen en voor de Belastingdienst en opsporingsdiensten.

Daarnaast maken criminelen gebruik van complexe juridische constructies en wisselende bestuurders. Het ontbreekt aan een centraal aandeelhoudersregister om te zien wie werkelijk achter een onderneming zit.

² In de RIEC-samenwerking willen we criminaliteit vroeg aanpakken, voordat die verdere maatschappelijke schade veroorzaakt. In de voorfase - wanneer signalen opkomen maar de duiding nog onzeker is - helpt samenwerking om snel te toetsen hoe concreet, ernstig en urgent die signalen zijn. Tegelijkertijd komt het RIEC juridisch pas in beeld zodra de aanwijzingen van georganiseerde criminaliteit voldoende concreet zijn. We willen daar sneller, eenduidiger en minder terughoudend kunnen werken, zodat gemeenten en politie eerder zicht krijgen op risico's en criminele verdienmodellen.

3. Uitvoeringskracht van deelnemers versterken

De aanpak van ondermijning begint bij mensen. De politie, strafrechtketen en andere deelnemers hebben capaciteit en deskundigheid nodig om effectief te kunnen handelen. In de praktijk zien we bij overheden veel motivatie en bereidheid om samen op te trekken. Dit staat echter onder druk als gevolg van de realiteit binnen de eigen organisatie. Structurele versterking van de uitvoering is daarom cruciaal.

Onze ambitie

Als RIEC's kunnen wij niet de capaciteit, maar wel de effectiviteit van deelnemers vergroten. Signalen en analyses helpen ons om toezicht en interventies gericht in te zetten waar kwetsbaarheden het grootst zijn of drempels en zichtbare handhaving nodig zijn. Daarnaast blijven we inzetten op preventie, wat opsporing en de strafrechtketen kan ontlasten. Van programma's die jongeren perspectief bieden en waarschuwen voor criminele verleiding tot het controleren en voorlichten van beroepsgroepen die mogelijk vastgoedfraude faciliteren.

Wat we hebben bereikt

De RIEC-deelnemers boeken samen tastbare resultaten: criminele geldstromen worden blootgelegd, structuren verstoord en gemeenten worden weerbaarder gemaakt. Steeds meer deelnemers maken actief gebruik van de kennis en expertise binnen het netwerk en maken samen de afweging waar de beste interventiekansen liggen. Ook organisatorisch is vooruitgang geboekt. Dankzij versterkingsgelden hebben we kunnen investeren in mensen, kennis en structuur. Dat heeft geleid tot merkbare professionalisering, samenhang in onze werkwijze en een steviger positie binnen de brede veiligheidsketen.

Waar de politiek ons mee kan helpen

- Onze reguliere uitvoeringskosten worden voldoende gedekt door de Rijksbijdrage. Wij hebben echter wel te maken met aanvullende kosten. Dit zijn privacy- en ICT-kosten die voortvloeien uit de Wgs, een wet die diverse nieuwe eisen aan ons stelt. Zonder aanvullende bijdrage voor deze kosten zullen bestedingen aan ICT en privacy ten koste gaan van bestedingen in de uitvoering. Voorbeelden van extra kosten zijn: elk RIEC heeft een functionaris moeten aanstellen die toeziet op gegevensbescherming. Daarnaast zijn er kosten voor het trainen van medewerkers over wettelijke vereisten en werkwijzen en ICT-kosten om gegevensverwerking veilig en efficiënt te laten plaatsvinden via het informatiesysteem Prisma. Deze kosten kunnen wij nader specificeren.
- Tot slot roepen we op om goed te kijken naar knelpunten die RIEC-deelnemers met u hebben gedeeld, zoals de oproep van Regioburgemeesters en Nationale Politie. Het versterken van de uitvoeringskracht helpt niet alleen hun eigen organisaties, maar ook de samenwerking als geheel. En dit laatste is cruciaal aangezien de vraag naar integrale inzet groeit.

Criminelen worden steeds vindingrijker en beschikken steeds vaker over een sterke informatiepositie. We kunnen daar alleen iets tegenover zetten als een overheid die minstens even goed is georganiseerd.

RIEC-LIEC Samen slimmer tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Landelijk Informatie-en Expertisecentrum
T.a.v. mevrouw N. Vaes
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Kenmerk: 202600230

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte mevrouw Vaes,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

Geachte mevrouw Letschert,

De arbeidsmarkt kan het succes van nieuw kabinetsbeleid maken of breken. Grote maatschappelijke opgaven, zoals woningbouw, defensie en de energietransitie, vragen om voldoende gekwalificeerd personeel en de ruimte voor werkgevers om te investeren in hun bedrijf en medewerkers. Voor veel werkgevers is dit echter steeds lastiger door scherp oplopende loonkosten en toenemende werkgeversverantwoordelijkheden. Tegelijkertijd blijft de arbeidsproductiviteitsgroei achter en loopt het verzuim op. Dit vraagt om een duidelijke en consistente arbeidsmarktvisie van de politiek die verder kijkt dan deze kabinetsperiode. Namens de leden van werkgeversvereniging AWWN geef ik u daarom vier aandachtspunten mee die volgens ons topprioriteit hebben. *In de bijlage gaan we hier uitgebreider op in:*

- 1. Schep de randvoorwaarden om arbeidsmarktkrapte effectief aan te pakken.** In [onze brief aan het kabinet](#) (voorafgaand aan de arbeidsmarktkraptetop) hebben we vijf richtingen genoemd die hieraan bijdragen, zoals: benut het volledige arbeidspotentieel door te zorgen dat (meer) werken echt meer loont en door het aannemen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt sterk te vereenvoudigen.
- 2. Investeer in leven lang ontwikkelen van de beroepsbevolking.** Een hogere arbeidsproductiviteit vraagt om goed opgeleide werknemers, die kunnen omgaan met de snelle veranderingen op de arbeidsmarkt. De overheid moet hierin een actievere rol pakken, en samen met werkgevers optrekken, zodat werknemers nu en in de toekomst over de juiste vaardigheden beschikken, op passende plekken terecht komen en gezond werkend het pensioen kunnen halen.
- 3. Houd werkgeverschap aantrekkelijk.** Moderniseer de arbeidsmarkt en maak werk van het totaalpakket aan arbeidsmarkthervormingen waar sinds de commissie Borstlap aan wordt gewerkt, zodat vast werk aantrekkelijker wordt en flexwerk alleen wordt ingezet waarvoor het bedoeld is. Verminder de regeldruk daar waar regels goed werkgeverschap belemmeren. AWWN publiceert begin 2026 een onderzoek naar werkgeversverplichtingen die veel regeldruk veroorzaken op www.avwn.nl.
- 4. Benut maatschappelijke rol van werkgevers, maar overvraag ze niet.** Overheidsbeleid moet voorkomen dat werkgevers als vangnet worden gebruikt voor maatschappelijke uitdagingen, zoals schuldenproblemen, mentale gezondheid en zorgtaken van werknemers. Werkgevers zijn zeker bereid een bijdrage te leveren aan maatschappelijke problemen en doen dat ook al volop, mits proportioneel.

Wij hopen dat deze aandachtspunten bijdragen aan een stevige arbeidsmarktparagraaf in het nieuwe regeerakkoord. AWWN is vanzelfsprekend bereid deze inbreng nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

Lisette van Breugel
Algemeen directeur AWWN

Bijlage met uitgebreide toelichting

De arbeidsmarkt kan het succes van nieuw kabinetsbeleid maken of breken. Plannen voor meer woningbouw, uitbreiding van defensie en de overstap naar duurzame energie kunnen alleen uitgevoerd worden met een goed werkende arbeidsmarkt. Dat vraagt om bedrijven die kunnen beschikken over voldoende gekwalificeerd personeel en de ruimte hebben om te investeren.

Goede positie van Nederlandse werkgevers in het gedrang

Er spelen op dit moment verschillende uitdagingen voor bedrijven. Door een combinatie van factoren als stikstofbeperkingen en netcongestie staan het vestigingsklimaat en de Nederlandse concurrentiepositie onder druk. Ook het werkgeverschap – waar AWWN zich als werkgeversvereniging primair op focust – weegt voor veel bedrijven steeds zwaarder, door scherp oplopende loonkosten en toenemende werkgeversverantwoordelijkheden. Gevolg is dat activiteiten, vestigingen of zelfs hele bedrijven naar het buitenland (dreigen te) verplaatsen, bijvoorbeeld naar andere EU-landen. Ook Peter Wennink benoemt deze zorgen in zijn rapport en roept de politiek op om impasses te doorbreken en ons land voor bedrijven aantrekkelijker te maken. Dat is nodig om groei te stimuleren en zo onze welvaart te behouden. Zorgelijk is in dat verband dat de arbeidsproductiviteitsgroei al jaren achterblijft, terwijl dat nodig is om lonen, sociale zekerheid, zorg en onderwijs te kunnen blijven betalen, zeker gezien door vergrijzing en arbeidskrachte groei uit andere bronnen moeilijk te realiseren is. Personeelstekorten en hoog ziekteverzuim vergroten de druk op de arbeidsmarkt en belemmeren de doorgroei van bedrijven. Dit zijn geen uitdagingen die met één druk op de knop opgelost kunnen worden. Deze uitdagingen vragen om een duidelijke arbeidsmarktvisie van de politiek die verder kijkt dan deze kabinetsperiode. In de agenda *Samen aan de slag voor een sterker Nederland* van D66 en CDA zien we hiervoor een eerste aanzet. Voor de verdere formatiebesprekingen doen we een dringende oproep om de arbeidsmarkt centraal te zetten in het nieuwe regeerakkoord. Alleen met sterk, inclusief en wendbaar beleid kan Nederland de grote maatschappelijke en economische uitdagingen aanpakken. AWWN denkt graag over de volgende punten mee.

1. Schep de randvoorwaarden om arbeidsmarktkrapte effectief aan te pakken

Dankzij krachtige bedrijven en een goedopgeleide beroepsbevolking beschikken we in Nederland over goedbetaalde, hoogkwalitatieve en zeer diverse werkgelegenheid. Die positie staat door arbeidsmarktkrapte, vergrijzing en het aan banden leggen van (arbeids)migratie onder druk. Het verhogen van de arbeidsproductiviteit is in feite de enige manier om personeelstekorten tegen te gaan, onze welvaart te behouden en economische groei te realiseren. Om nieuwe plannen van het kabinet uit te voeren moeten bedrijven beschikken over voldoende gekwalificeerd personeel. Natuurlijk zijn bedrijven primair aan zet om met de schaarste van talent om te gaan, bijvoorbeeld door te investeren in maatregelen die de arbeidsproductiviteit verhogen. Aan de overheid vragen we om de juiste randvoorwaarden te scheppen die een effectieve aanpak van arbeidsmarktkrapte mogelijk maken. We noemen vijf richtingen die we begin dit jaar

genoemd hebben in [onze brief aan het kabinet](#) voorafgaand aan de arbeidsmarktkraptetop begin dit jaar:

- Draag bij aan arbeidsproductiviteit door te investeren in onderwijs, ontwikkeling en onderzoek (zie daarover meer bij punt 2);
- Vereenvoudig het aannemen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zoals vluchtelingen en mensen met een kwetsbare gezondheid.
- Geef prioriteit aan de hervorming van het belasting- en toeslagenstelsel zodat werken echt meer loont.
- Wees zuinig met onze kennis-, studie- en arbeidsmigranten want zij zijn hard nodig voor onze economie en arbeidsmarkt en het behoud van onze welvaart.
- Draag bij aan vraagvermindering door kritisch te zijn op baancreatie in de publieke sector.

2. Investeer in leven lang ontwikkelen van de beroepsbevolking

Voor onze toekomstige welvaart is het noodzakelijk om meer te investeren in de ontwikkeling van de beroepsbevolking. Een hogere arbeidsproductiviteit vraagt om goed opgeleide werknemers die kunnen omgaan met de snelle veranderingen op de arbeidsmarkt, zoals digitalisering en AI. Daarom is het belangrijk dat werknemers hun kennis en vaardigheden blijven ontwikkelen, zodat zij duurzaam inzetbaar blijven en kunnen overstappen naar werk dat beter past bij hun mogelijkheden en belastbaarheid. Nu de politiek wil remmen op arbeidsmigratie en de instroom van gekwalificeerd personeel afneemt, wordt investeren in het bestaande talent in Nederland nóg belangrijker. Ook werkgevers hebben hierin een duidelijke verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld door opleidingsbudgetten beschikbaar te stellen, tijd te maken voor ontwikkeling en werknemers actief te stimuleren. AWWN is blij dat de formerende partijen erkennen dat de overheid ook een rol heeft in het systeem voor leren en ontwikkelen voor werkenden. Consistent beleid is nodig zodat werknemers nu en in de toekomst over de juiste vaardigheden beschikken, op passende plekken terecht komen en gezond werkend het pensioen kunnen halen. Concreet is nodig dat:

- Opleidingen goed aansluiten bij de behoefte van bedrijven;
- Er geen drempels worden opgelegd voor het bieden van stageplaatsen voor kleinere bedrijven, zoals door een wettelijke stagevergoeding.
- Opleidingen voor beroepen die we de komende jaren hard nodig hebben gestimuleerd worden;
- We overgaan naar een meer skillsgerichte arbeidsmarkt;
- Een nationale leercultuur verstevigd wordt, bijvoorbeeld door leren minder vrijblijvend te maken;
- Een leerrekening gefaciliteerd wordt;
- Er een goede infrastructuur is om over te stappen tussen banen en sectoren.

Dit vraagt om een gezamenlijke aanpak vanuit werkgevers, werknemers en de overheid. AWWN wil hier graag samen met het nieuwe kabinet in optrekken.

3. Houd werkgeverschap aantrekkelijk

Om werkgeverschap aantrekkelijk te houden, is het voor werkgevers vooral urgent dat de regeldruk wordt verminderd en de arbeidsmarkt wordt gemoderniseerd. Regeldruk is al twee jaar op rij het [meest genoemde knelpunt](#) onder werkgevers. AWWN laat momenteel onderzoek doen naar werkgeversverplichtingen die veel regeldruk veroorzaken. De resultaten worden begin 2026 gepubliceerd op www.awvn.nl. De voorlopige conclusies laten zien dat werkgevers op veel terreinen hoge regeldruk ervaren. Dit vergroot de administratieve last en vraagt om extra personeel om aan nieuwe en veranderende verplichtingen te voldoen. Het gaat daarbij om administratieve verplichtingen (zoals de werkkostenregeling en registratieplichten rondom mobiliteit), maar ook om arbeidsrechtelijke processen (zoals bij ziekte, ontslag en begeleiding bij disfunctioneren). Werkgevers hebben niet alleen last van de hoeveelheid verplichtingen, maar vooral van het ontbreken van duidelijke, uniforme en werkbare regelgeving. Vaak kunnen werkgevers het doel van de regels nog wel volgen, maar zien zij het middel niet als effectief en proportioneel. Dat leidt tot onzekerheid, tijdverlies en frustratie. In het rapport doet AWWN voorstellen om regeldruk te verminderen, niet door regels zomaar af te schaffen, maar door de uitvoering te vereenvoudigen en voorspelbaarder te maken. Zo worden werkgevers beter in positie gebracht om maatschappelijke taken, zoals gelijke beloning en het aannemen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, effectief te vervullen.

Daarnaast moet de arbeidsmarkt worden gemoderniseerd. Daarvoor moet kritisch worden gekeken naar het vaste contract en de verplichtingen die daarmee samenhangen. Een deel van de plannen ligt er al: sinds 2020 (Borstlap) wordt gewerkt aan hervorming van de arbeidsmarkt. Ondanks het daaropvolgende middellangetermijnadvies van de SER (dat dit jaar afloopt) en het arbeidsmarktpakket van voormalig minister Van Gennip uit 2023, is dit echter nog niet volledig uitgevoerd. Er wordt wel gewerkt aan wetgeving voor minder flex, maar tegelijkertijd is 'vast' niet minder 'vast' geworden. Vooral de verplichtingen rondom re-integratie en de beperkte mogelijkheden om taken en functies te wijzigen vormen een drempel voor werkgevers om mensen in vaste dienst te nemen. Ook zijn er onderwerpen die niet of nauwelijks in het SER-MLT zitten, maar die nu wel snel aan belang winnen, zoals het stelsel voor arbeidsongeschiktheid en regelingen rondom werken, zorgen en leren. AWWN vindt het heel goed dat de formerende partijen D66 en CDA aangeven dat zij willen doorgaan met de wetgeving die al klaar ligt. Dat duidt erop dat het SER-MLT-advies en het daarop gebaseerde arbeidsmarktpakket rond vast, flex en zzp worden voortgezet. AWWN vindt dat positief, want het nieuwe kabinet moet echt werk maken van het totaalpakket aan arbeidsmarkthervormingen.

4. Benut maatschappelijke rol van werkgevers, maar overvraag ze niet

AWVN maakt zich zorgen over de toename van het verzuim en mensen die een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen. Het aantal (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten loopt in de richting van een half miljoen, het verzuim loopt deze herfst op richting 5%. Werkgevers ondersteunen hun werknemers op allerlei manieren,

maar de overheid schuift steeds vaker maatschappelijke vraagstukken richting het bedrijfsleven: ondersteuning bij schuldenproblemen, mentale gezondheid en zorgtaken van werknemers. Maar ook door de uitbreiding van verlofvormen en de oproep aan het bedrijfsleven om de weerbaarheid van de samenleving te versterken. Werkgevers zijn zeker bereid een bijdrage aan maatschappelijke problemen te leveren, mits proportioneel. De oorzaak voor privéproblemen van werknemers ligt bovendien vaak niet bij werk. De werkgever heeft hier weinig grip op, de vraag is zelfs of bemoeienis niet te veel in de privésfeer van werknemers komt, maar werkgevers dragen wél de gevolgen door het betalen van verlof of loondoorbetaling bij ziekte. AWWN vindt dat overheidsbeleid moet voorkomen dat werkgevers als vangnet worden gebruikt voor maatschappelijke uitdagingen. Werkgevers hebben de capaciteit en omvang niet op dit op zich te nemen. Meer dan 99% van de bedrijven in Nederland behoort tot het [mkb](#). 95% heeft zelfs minder dan 10 werknemers. Deze bedrijven hebben geen grote HR afdeling. De overheid moet deze taak op zich nemen en werkgevers ondersteunen in plaats van extra verplichtingen op te leggen en met extra regelgeving te komen. Bovendien worden er door werkgevers in cao's en arbeidsvoorwaardenreglementen al voldoende afspraken gemaakt om werknemers te ondersteunen met maatwerk en zetten zich in voor [maatschappelijk verantwoord werkgeven](#). Werkgevers zijn echt begaan met hun werknemers, maar je kan niet alles verwachten.

Bovenstaande aandachtspunten hangen nauw met elkaar samen en werken daardoor versterkend. AWWN gaat graag in gesprek om deze aandachtspunten te vertalen naar samenhangend en uitvoerbaar arbeidsmarktbeleid.

AWVN

Geachte mevrouw Letscherk,
Gaarne nogmaals uw aandacht voor
bijgaand schrijven, wat wij reeds per

Met vriendelijke groet

email aan u hebben
verzonden, maar eveneens
graag per post wilde
versturen op verzoek.

Dank!

Disette van Breuzel

Postadres Postbus 93050

2509 AB Den Haag

Bezoekadres Bezuidenhoutseweg 12

2594 AV Den Haag

Web www.awvn.nl

Telefoon 070 850 86 00

E-mail werkgeverslijn@awvn.nl

Vooruitgang door vernieuwend werkgeven

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

AWVN
T.a.v. mevrouw L. van Breugel
Postbus 93050
2509 AB Den Haag

Kenmerk: 202600232

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte mevrouw Van Breugel,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

202600235

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag, 8 januari 2026

Onderwerp: Aandachtspunt voor de coalitie-onderhandelingen: Inzet Rijk noodzakelijk voor transitieopgaven in de openbare ruimte gemeenten.

Geachte informateur, mevrouw Letschert,

Graag bied ik u hierbij een bijdrage aan voor de lopende besprekingen in het kader van de kabinetsformatie 2025–2026. In uw rol als informateur — waarin u sinds 10 december 2025 de gesprekken leidt tussen D66, VVD en CDA over de vorming van een nieuw kabinet — speelt u een centrale rol in het verkennen van gemeenschappelijke uitgangspunten en mogelijke beleidslijnen voor een stabiele en toekomstgerichte coalitie.

Met deze brief wil ik een aandachtspunt inbrengen dat naar mijn oordeel van groot belang is voor de fysieke leefomgeving van de Nederlandse steden en dorpen.

Kernboodschap voor het regeerakkoord

De Nederlandse steden en dorpen staan voor grote transitie- en vervangingsopgaven in de openbare ruimte, die zij met vooral eigen middelen vormgeven. Het Rijk neemt hindernissen in regelgeving weg, versterkt gemeentelijke regiemogelijkheden en ondersteunt met financiering en met data innovatie en -standaarden. Dit helpt gemeenten om tempo te houden in de uitvoering van (klimaat-, mobiliteit-, energie-, biodiversiteit-) transities en daarmee structureel bij te dragen aan de verbetering van de leefomgeving voor bewoners.

Toelichting

In de Nederlandse sector van het gemeentelijk openbare ruimte beheer gaat jaarlijks meer dan 15 miljard euro om. En daar komen nóg meer investeringen bij. De ruimte in straten, pleinen en parken van onze steden is vaak beperkt. En we willen hier veel: verplaatsen, elkaar ontmoeten, ontspannen, spelen of sporten. Diezelfde ruimte, deels ondergronds, speelt een cruciale rol bij maatregelen die nodig zijn voor klimaatadaptatie, energietransitie, natuur en verduurzaming van onze mobiliteit. Gemeenten willen dit op zo'n manier uitvoeren dat ze integraal bijdragen aan de leefomgeving van mensen. Dát is de drijfveer voor het Platform Integraal Samenwerken Openbare Ruimte. In dit interbestuurlijke en interdisciplinaire Platform ISOR werken gemeenten en Rijk (ministeries LNVN, IenW, VRO) nauw samen om investeringen in de openbare ruimte veel meer in samenhang te bundelen, op strategisch, tactisch én operationeel niveau, vanuit verschillende vakdisciplines.

Bezoekadres
Waldorpstraat 80 – 5e etage
2521 CD Den Haag

Postadres
Postbus 30833
2500 GV Den Haag
info@platformisor.nl

Factuuradres
Postbus 30833
2500 GV Den Haag
isor@platform31.nl

KvK 55301401
btw NL85.16.46.839B01
IBAN NL03 BNGH 028.50.32.763
(t.n.v. Platform31)

www.platformisor.nl

Integraal samenwerken in de openbare ruimte staat nu nog in de kinderschoenen. Het vaststellen van integrale doelen en visies voor de openbare ruimte lukt vaak nog wel. Maar de uitvoeringspraktijk is sterk verdeeld in sectorale disciplines met hun eigen ruimteclaims, financieringen, verantwoordingen en culturen. Dit is zowel bij gemeenten als bij de ministeries een belemmerende factor. Er is een bovendien een tekort aan vakmensen, zowel bij overheden als uitvoerende bedrijven. De sectorale praktijk loopt vast. Er zijn veel desinvesteringen, gemiste koppelkansen en de lange termijn transitiedoelen worden niet gehaald.

Binnen Platform ISOR ontwikkelen we methodieken en oplossingen die wél werken. Het Rijk helpt daarbij vanuit drie belangrijke rollen: het verbeteren van financiële voorwaarden en instrumenten (beleidsgericht en gebiedsgericht), het stimuleren van data innovatie en ontwikkelen van praktische datastandaarden en tot slot: het wegnemen van belemmerende regelgeving.

Ik hoop van harte dat u deze inbreng wilt meenemen in uw gesprekken en in de verdere uitwerking van de mogelijke coalitieafspraken in een regeerakkoord. Mocht aanvullingen of toelichting gewenst zijn, dan ben ik vanzelfsprekend beschikbaar.

Met vriendelijke groet, namens alle partners van Platform ISOR,

Johan Moolenaar

Voorzitter Strategietafel Platform ISOR

Per december 2025

Deelnemende overheden

21 Gemeenten

- Alkmaar
- Almere
- Amersfoort
- Amsterdam
- Apeldoorn
- Breda
- Delft
- Den Haag
- Dijk en Waard
- Dordrecht
- Groningen
- Haarlem
- 's Hertogenbosch
- Leiden
- Nijmegen
- Purmerend
- Rotterdam
- Smallingerland
- Utrecht
- Zaanstad
- Zwolle

3 ministeries

- VRO
- IenW
- LVVN

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Platform Integraal Samenwerken Openbare Ruimte
T.a.v. de heer J. Molenaar
Postbus 30833
2500 GV Den Haag

Kenmerk: 202600236

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Molenaar,

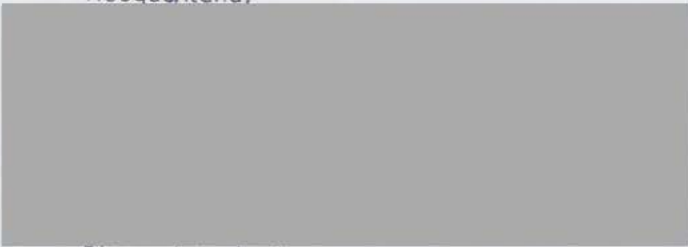
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

202600237

HET VERGETEN KIND
Joseph Haydnlaan 2A
3533 AE Utrecht
085 065 3450
info@hetvergetenkind.nl
hetvergetenkind.nl
IBAN NL83RABO0172431484
RSIN 817984045
KVK 27300977

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Utrecht, 9 januari 2026

Betreft: Oproep tot minister voor Jeugd en Gezin

Geachte mevrouw Letschert,

We schieten in dit land ernstig tekort in het bieden van een liefdevol, stabiel en veilig thuis aan kinderen. Bijna dagelijks spreken jongeren, ouders, hulpverleners en experts zich uit over wat er misgaat in de jeugdzorg. Tientallen jaren van stelselwijzigingen en hervormingen hebben nauwelijks iets opgeleverd en bijvoorbeeld het aantal uithuisplaatsingen niet noemenswaardig verminderd.

De uitvoering van goede zorg voor kind en gezin blijft steken in een stelsel dat wordt gekenmerkt door verkokering, risicomijding en versnipperde financiering. Kinderen en gezinnen krijgen niet op tijd hulp en krijgen bovendien geen afgestemde hulp die hun problemen integraal aanpakt. Daardoor worden deze problemen alleen maar groter. Gezinnen raken verder uit balans en kinderen lopen hierdoor onnodig risico op trauma. Zo kan het niet langer. Het kan en mag niet zo zijn dat in een welvarend land als het onze kinderen en ouders die ondersteuning nodig hebben van de regen in de drup raken.

Dit is hét moment om jeugdzorg prioriteit te geven. Wij pleiten voor centrale regie vanuit de overheid om te zorgen voor continuïteit en een heldere, langetermijnvisie op aandachtvolle jeugdzorg. Hiervoor is een programmaminister voor Jeugd en Gezin in het nieuwe kabinet nodig. Dus geen kwartiermaker of bestuurlijk aanjager, dat is onvoldoende. We scharen ons hiermee grotendeels achter het advies van de Deskundigencommissie Hervormingsagenda Jeugd, die ook aanbeveelt om een 'boegbeeld met doorzettingsmacht' aan te stellen.

Een programmaminister voor Jeugd en Gezin kan als stelselverantwoordelijke landelijke regie pakken om de transformatie van de jeugdzorg gestructureerd te organiseren en waar nodig af te dwingen. Met input vanuit de vijfhoek, kan *vanuit de inhoud* een scherpe visie worden geformuleerd over waar we naartoe transformeren in de komende 10 jaar. In deze visie en de aanpak zijn private en deelbelangen duidelijk ondergeschikt aan de korte- én langetermijn belangen van kinderen en gezinnen. De minister kan zorgen voor standaardisering door helder te definiëren wat jeugd- en gezinszorg is en door eenduidige afspraken te maken over financiering.

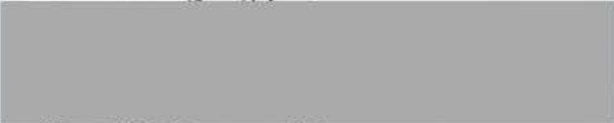

inkoop en verantwoording. Dit versimpelt de jeugdzorg drastisch en dat is hard nodig. In het belang van kinderen en gezinnen, is het belangrijk dat samenwerking tussen organisaties wordt gefaciliteerd, door wet- en regelgeving te harmoniseren, noodzakelijke informatie-uitwisseling tussen organisaties mogelijk maken en te zorgen voor leidende landelijke kwaliteitsnormen. Bovendien kan de minister zorgen voor de nodige prikkel(s) om te investeren in preventie en de kracht van een aandachtsvolle samenleving. En zo de benodigde cultuuromslag in de sector helpen aanjagen.

Door een krachtige regierol vanuit de landelijke overheid, krijgen gemeenten ruimte en capaciteit om zich te focussen op inhoudelijke samenwerking en krijgen jeugdzorginstanties de ruimte om de kwaliteit en effectiviteit van de zorg aan kinderen en ouders te vergroten. Met als uiteindelijke doel dat kinderen en gezinnen structureel de hulp krijgen die ze nodig hebben en dat de kwaliteit van hulp niet meer afhangt van individuele hulpverleners, in welke gemeente je woont of enkele organisaties.

Graag licht ik deze brief toe in een gesprek, waarbij ik een of enkele jongeren meeneem die uit eigen ervaring kunnen vertellen waarom meer prioriteit voor kinderen en gezinnen nú nodig is. Zij verdienen beter.

Met vriendelijke groet,

Margot Ende
Algemeen directeur Het Vergeten Kind

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Het Vergeten Kind
T.a.v. mevrouw M. Ende
Joseph Haydlaan 2A
3533 AE Utrecht

Kenmerk: 202600238

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte mevrouw Ende,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

Betreft: Herstel de balans; kies voor een eerlijk en duurzaam luchtvaartbeleid

Geachte informateur, onderhandelende partijen,

De komende kabinetsperiode is cruciaal voor de verduurzaming van de luchtvaart. De klimaatcrisis, het verlies aan biodiversiteit en toenemende gezondheidsproblemen vragen om leiderschap en kundig ingrijpen. We staan als samenleving op een kruispunt: we kunnen niet blijven vasthouden aan een verouderd systeem van ongelimiteerde luchtvaartgroei. Het is zaak dat een nieuw kabinet kiest voor een eerlijke koers die mens, milieu en klimaat centraal stelt.

De luchtvaart is op dit moment de grote uitzondering in het klimaatbeleid. Terwijl andere sectoren en burgers hun uitstoot terugbrengen, groeit het aantal vluchten vanuit Nederland (en daarmee de uitstoot en overlast) naar recordhoogte – inmiddels ruim 1.800 vluchten per dag¹.

Nederland faciliteert zelfs 1,5 keer meer vluchten per inwoner dan landen als Duitsland en Frankrijk – vooral door de grote hoeveelheid overstappers op Schiphol.² En dat terwijl de sector veel uitzonderingen heeft; geen accijns op kerosine, geen btw op tickets, en geen bindende CO₂-doelen heeft, in tegenstelling tot veel andere sectoren. Daarnaast wordt geluidsoverlast al jaren gedoogd en heeft Schiphol op dit moment zelfs geen natuurvergunning³.

Ook de geluidsoverlast door vliegtuigen is voor honderdduizenden mensen een dagelijkse realiteit – met serieuze gevolgen voor hun gezondheid. In maart 2024 oordeelde de rechtbank in een baanbrekende uitspraak dat de staat jarenlang onrechtmatig heeft gehandeld door omwonenden onvoldoende te beschermen tegen vliegtuiglawaai⁴. Volgens de rechter moet de overheid de belangen van de omwonenden beter meenemen in haar afwegingen. Het is voor ons noodzakelijk dat de overheid zorgt voor duidelijk, afdwingbare normen. Normen voor geluidsoverlast die niet alleen berekend worden, maar ook gemeten en waarin het maximum aantal vluchten per baan (frequentie) en perioden met rust zijn opgenomen. Deze uitspraak onderstreept wat bewoners, artsen en experts al jaren zeggen: **de balans zoek. Jarenlang zijn omwonenden genegeerd, terwijl de druk van een steeds verder uitdijende sector op klimaat, natuur, woningbouw en leefomgeving onverminderd toeneemt. In deze vorm is het luchtvaartbeleid onhoudbaar.**

Toch blijven mythes hardnekkig: zo zou groei van Schiphol onmisbaar zijn voor de Nederlandse economie en werkgelegenheid. In werkelijkheid levert de luchtvaart slechts circa 0,4 % van het bbp en betreffen veel banen tijdelijke of indirecte functies die gemakkelijk in andere sectoren kunnen worden opgevangen.⁵ De vele uitzonderingen die de luchtvaart geniet zorgen nauwelijks voor toegevoegde waarde voor Nederland in de vorm van belastinginkomsten terwijl de kosten van geluidsoverlast, gezondheidsklachten en klimaatimpact volledig bij omwonenden en samenleving neerslaan⁶. Hierdoor wordt veel van het vermeende 'maatschappelijk belang' van luchtvaart in werkelijkheid zwaar overschat.

Daarnaast blijkt dat de lasten van de luchtvaart bijzonder ongelijk verdeeld zijn. Het zijn vooral veel- en vervlieggers die verantwoordelijk zijn voor het grootste deel van de uitstoot en de

¹ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/verkeer-en-vervoer/verkeer/vliegbewegingen>.

² <https://natuurenmilieu.nl/onderwerpen/reizen-vervoer/luchtvaart/minder-vliegen/>.

³ <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Rechtbank-vernietigt-natuurvergunning-Schiphol.aspx>.

⁴ <https://nos.nl/artikel/2513567-omwonenden-schiphol-na-uitspraak-rechtbank-eindelijk-erkenning>.

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/verkeer-en-vervoer/economie/luchtvaart>.

⁶ Schroten, A., P. Scholten, L. Leestemaker et al. (2023) *De prijs van een vliegreis*. Editie 2023. CE Delft.

overlast, terwijl de kosten daarvan – gezondheidsproblemen, klimaatimpact en infrastructuur – grotendeels worden afgewenteld op de samenleving als geheel.⁷ Ook overstappers, die ruim een derde van de passagiers op Schiphol uitmaken, dragen nauwelijks bij aan belastinginkomsten, terwijl hun aanwezigheid wel bijdraagt aan de geluidsoverlast en de druk op de omgeving. Een grote groep economen heeft hier recent in het vakblad ESB voor aandacht voor gevraagd: zolang deze groepen onvoldoende betalen voor de maatschappelijke kosten die zij veroorzaken, blijft vliegen kunstmatig goedkoop en worden verkeerde prikkels in stand gehouden.⁸

Dat moet én kan anders.

Een fundamentele koerswijziging wordt al jaren bepleit door een breed en groeiend front: omwonenden, gemeenten, artsen, wetenschappers, milieuorganisatie en luchtvaartmedewerkers zelf. Zo stelden luchtvaartprofessionals onder de vlag van Call Aviation to Action dat het huidige businessmodel onhoudbaar is⁹. Ook uit publieksonderzoek blijkt: meer mensen zijn vóór krimp (43%) van de luchtvaart dan voor groei (15%)¹⁰.

Recent onderzoek van SEO laat zien dat dit kan: zonder overstappers kan Schiphol bijna halveren, terwijl de bereikbaarheid grotendeels behouden blijft, de gezondheid van omwonenden sterk verbetert, de sector bijdraagt aan de klimaat- en stikstofdoelen én er ruimte vrijkomt voor broodnodige woningbouw¹¹.

Wij roepen een nieuw kabinet op om de balans te herstellen. Dat begint met het uitvoering geven aan het principe dat ook de luchtvaart niet boven de wet mag staan. We vragen u om vijf concrete stappen te zetten die breed gedragen worden en die de basis vormen voor een rechtvaardig en toekomstbestendig luchtvaartbeleid:

1. **Voer een bindend CO₂-plafond in voor de luchtvaart**, zodat ook zij, net als alle andere sectoren wettelijk worden verplicht om de uitstoot naar beneden te brengen.
2. **Maak vliegbelasting eerlijker**. Maak de hoogte afhankelijk van reisklasse en frequentie en zorg dat ook overstappers gaan meebetalen, zodat de vervuiler betaalt. Zo kun je 2 miljard euro extra per jaar in de schatkist laten vloeien.
3. **Verbied nachtvluchten (tussen 23.00-07.00 uur)**. Dat één van de belangrijkste manieren om gezondheidsschade door slaapverstoring bij honderdduizenden omwonenden afdoende te verminderen.
4. **Stop definitief met Lelystad Airport**; een project uit het verleden dat niet in lijn is met klimaat- stikstof en gezondheidsdoelen.
5. **Veranker gezondheid en leefomgeving in luchtvaartbeleid** met wettelijke normen en handhaving op geluid, stikstof, ultrafijnstof en andere schadelijke emissies.

Deze voorstellen zijn uitvoerbaar, betaalbaar en noodzakelijk. Ze dragen bij aan gezondheid, leefbaarheid, klimaatdoelen, hogere belastinginkomsten en een eerlijker mobiliteitssysteem.

Het is tijd om de luchtvaart niet langer te behandelen als een uitzondering, maar als een sector die, net als iedere andere, moet bijdragen aan de transitie naar een leefbare toekomst.

⁷ Zijlstra, T. (2024) Vlieggedrag na de COVID-19 pandemie. Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid.

⁸ <https://esb.nu/laat-ver-vliegers-en-overstappers-zelf-meer-opdraaien-voor-de-kosten/>.

⁹ <https://www.change.inc/mobiliteit/350-luchtvaart-insiders-slaan-alarm-ons-businessmodel-is-onhoudbaar-41703>.

¹⁰ <https://www.luchtvaartindetoekomst.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2025/01/27/draagvlakonderzoek-luchtvaart-in-nederland-meting-2024/Draagvlakonderzoek+Luchtvaart+in+Nederland%2C+meting+2024.pdf>.

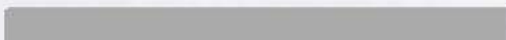
¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/12/21/bijlage-2-betekenis-van-de-transferpassagiers-op-schiphol>.

Wij vragen u: neem verantwoordelijkheid en kies voor beleid dat het algemeen belang van de burgers vooropstelt, niet het kortetermijnbelang van een industrie die vervuiling en overlast afwentelt op mens en milieu.

Diverse ondertekenaars (maatschappelijke organisaties, zorgprofessionals, wetenschappers, lokale overheden, omwonenden organisaties en betrokken burgers) steunen deze oproep van harte.

Met vriendelijke groet namens alle ondergetekende partijen,

Toon Zegers

NATUUR
& MILIEU

MILIEU
DEFENSIE
MEMBER OF THE NATHA NETWORK

GREENPEACE

natuur en milieu noord-holland

Advocates
for the Future

BTV
ROTTERDAM

FNW YOUNG & UNITED

Groene Zorg
Alliantie

JONGE
KLIMAAT-
BEWEGING

JS

LAB TOEKOMSTIGE
GENERATIES

MOB

Natuurmonumenten

PLATFORM
Vliegoverlast

Recht op Bescherming tegen
Vliegtuighinder

Safe
Landing

SATL
Samenwerkende Actiegroepen
Tegen Luchtvervuiling

STAY
GROUNDED

SW

VOLE

Vogelbescherming
NEDERLAND

WTL
WERKGRUP TOEKOMST LUCHTVAART

urgenda
SAMEN SNELLER DUURZAAM

YOUTH
FOR CLIMATE

Deze brandbrief wordt ondersteund door de volgende organisaties:

Advocates for the Future

Bewonersgroep tegen Vliegtuigoverlast (BTR) Rotterdam

Bewonersgroep Vlieghinder Limmen

FNV Young & United

Greenpeace Nederland

Groene Zorgalliantie

De Jonge Klimaatbeweging

Jonge Socialisten in de PvdA

Lab Toekomstige Generaties & Stand Up For Your Rights

Milieudefensie

MOB

Natuur & Milieu

Natuur- en Milieufederatie Noord-Holland

Natuurmonumenten

Platform Vliegoverlast Amsterdam

Recht op bescherming tegen vlieghinder

Safelanding

SATL – Samenwerkende Actiegroepen Tegen Laagvliegen

Scientist for Responsibility (S4R)

SchipholWatch

Stay Grounded

Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde (VOLE)

Vogelbescherming

Werkgroep Toekomst Luchtvaart

Urgenda

Youth for Climate Netherlands (YFC NL)

Daarnaast wordt de oproep onderschreven door de volgende vooraanstaande experts en professionals:

Arjen Witteloostuijn – hoogleraar en decaan School of Business and Economics, Vrije Universiteit Amsterdam

Bert van Wee – hoogleraar Transportbeleid, Technische Universiteit Delft

Eric Pels – hoogleraar Luchtvaartconomie, Vrije Universiteit Amsterdam

Harald Buytendijk – senior lecturer & researcher, Academy for Tourism, Centre for Sustainability, Tourism and Transport (CSTT)

Irene van Staveren – hoogleraar Economie, Erasmus Universiteit Rotterdam

Ismé de Kleer – kindertongarts, Franciscus Gasthuis & Vlietland

Jeroen van den Bergh – hoogleraar Milieueconomie, Vrije Universiteit Amsterdam

Julia Schaumburg – hoogleraar Econometrics & Data Science, Vrije Universiteit Amsterdam

Karel Bockstael – voormalig directeur duurzaamheid KLM, oprichter Call Aviation to Action

Marjan Hofkes – hoogleraar Milieueconomie, Vrije Universiteit Amsterdam

Mark Sanders – hoogleraar Internationale Economie, Universiteit Maastricht

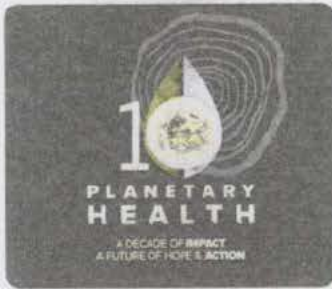
Paul Peeters – emeritus hoogleraar, Breda University of Applied Sciences

Rens van Tilburg – oprichter Sustinnova, onderzoek & advies

Roel Beetsma – hoogleraar en decaan Economie en Bedrijfskunde, Universiteit van Amsterdam

Wouter Botzen – hoogleraar Economics of Global Environmental Change, Vrije Universiteit Amsterdam

202600240

Planetary Health Alliance

P/A Tre Cime BV

IJsvogel 9

6988 CM Lathum - Riverparc

8 Januari 2026

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: jaarlijkse, openbare Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid

Geachte leden van het Bureau Woordvoering Kabinetsformatie,

Hierbij heb ik het genoegen u namens de *Planetary Health Alliance* een document te sturen dat dringend, actueel en relevant is in het kader van de lopende Kabinetsformatie.

Omdat dit document internationaal afgestemd moest worden, zijn we laat met inzenden. En is het in het Engels opgesteld. Waarvoor excuus. Het is echter 'non-partisan' - 'niet-politiek' en voor het Rijk potentieel de eerste twee jaar budget-neutraal. Om die redenen zou het – gezien het brede belang dat ermee gediend wordt - niet ingewikkeld moeten zijn om dit voorstel op enigerlei wijze een ankerpunt in het komende Regeerakkoord te geven.

Het gaat om een voorstel voor de organisatie van de eerste twee edities van een jaarlijkse *Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid*, in het World Forum of het Vredespaleis te Den Haag. Het zou wereldwijd voor het eerst zijn dat in een nationale, openbare briefing klimaatverandering expliciet wordt gekoppeld aan nationale veiligheid en risico's. Een koppeling die in de defensie-sector van de Westerse wereld (incl. NATO) als sinds 2020 openlijk wordt gelegd.

Tijdens deze unieke briefing wordt door topwetenschappers uit binnen- en buitenland de meest recente stand van zaken gepresenteerd over ons klimaat, onze natuur en de gevolgen die deze hebben voor de nationale veiligheid en risico's voor Nederland. De briefing is gericht op ambtenaren, Kamerleden, Nederlandse leden van het Europees Parlement en bestuurders van decentrale overheden en overheidsorganen. Daarnaast op vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, defensie, Politie en de veiligheidssector, financiële en verzekeringssectoren, de kennisinfrastructuur, de Nederlandse en Europese media en daarmee op de Nederlandse samenleving als geheel.

Ons doel is dat de jaarlijkse briefing via de publieke omroep live wordt uitgezonden en terug te zien is.

De jaarlijkse briefing is gebaseerd op vier *wetenschappelijke frameworks*:

- *Global Tipping Points* – benadrukt de risico's van abrupte, mogelijk onomkeerbare veranderingen in het aardse systeem en samenlevingen.
- *Planetary Boundaries* – laat zien waar de wereld, Europa en Nederland staan ten opzichte van de veilige ruimte voor de mensheid binnen de aardsystemen.
- *Planetary Health* – legt een direct verband tussen klimaatverandering en natuurverlies en de gezondheid, het welzijn en de gelijkheid van de mens.
- *Veiligheid en risico's* – legt een direct verband tussen klimaatverandering en de veiligheid van en risico's voor de Nederlandse samenleving. In aansluiting op het thema weerbaarheid.

De *Planetary Health Alliance (PHA)* is een wereldwijde alliantie, die de (inter)nationale experts jaarlijks bij elkaar kan brengen om deze briefing te verzorgen. Zij zet zich wereldwijd in voor het begrijpen en aanpakken van de manier waarop door de mens veroorzaakte verstoring van de aardsystemen de menselijke gezondheid en het overige leven op aarde beïnvloedt. Binnen de PHA komen meer dan 550 lid-organisaties uit meer dan 80 landen samen. Daartoe behoren universiteiten en onderzoeksinstituten, ngo's, beroepsverenigingen, volksgezondheidsinstanties (waaronder ziekenhuizen en UMC's) en overheidsinstanties, plus een steeds groeiende gemeenschap van individuele leden (meer dan 5000).

Het lidmaatschap is bewust breed opgezet: medische faculteiten staan naast ministeries, jongeren-netwerken, inheemse en gemeenschapsorganisaties en maatschappelijke groeperingen. Deze mix weerspiegelt de overtuiging van PHA dat planetaire gezondheidsproblemen systeemproblemen zijn die niet alleen met geneeskunde, ecologie, economie of beleid kunnen worden opgelost.

De alliantie werd in 2015 opgericht naar aanleiding van een initiatief van de Rockefeller Foundation. Aanvankelijk gevestigd aan de Harvard University met partners zoals de Wildlife Conservation Society is het secretariaat van de PHA sinds 2023 gevestigd aan de Johns Hopkins University, naast het Johns Hopkins Institute for Planetary Health. Dit onderstreept de rol van de alliantie als de facto wereldwijd centrum voor het thema planetary health. Er wordt wereldwijd interdisciplinair samengewerkt door onderzoekers in dit domein met onderzoekers binnen de andere drie wetenschappelijke frameworks.

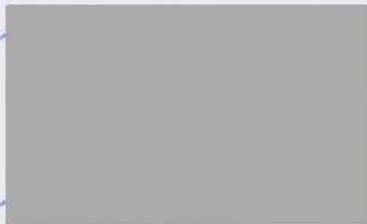
Graag ontvangen wij op een geschikt moment een reactie op dit voorstel. Wij zijn benieuwd hoe aangekeken wordt tegen de door ons als zeer belangrijk ervaren aansluiting van deze briefing op de jaarlijkse beleidsontwikkelings- en besluitvormingscyclus in Nederland.

Vanzelfsprekend zijn we graag bereid om een en ander in Den Haag nader toe te lichten.

Met vriendelijke Groet,

Planetary Health Alliance,

Bert Ravelli

Annual

Dutch Briefing on Climate, Nature and Security

2026–2028

Proposal V1.0 – January 2026

A two-year pilot for an annual, national briefing in The Hague

Public name:

‘Dutch Briefing on Climate, Nature and Security’

‘Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid.’

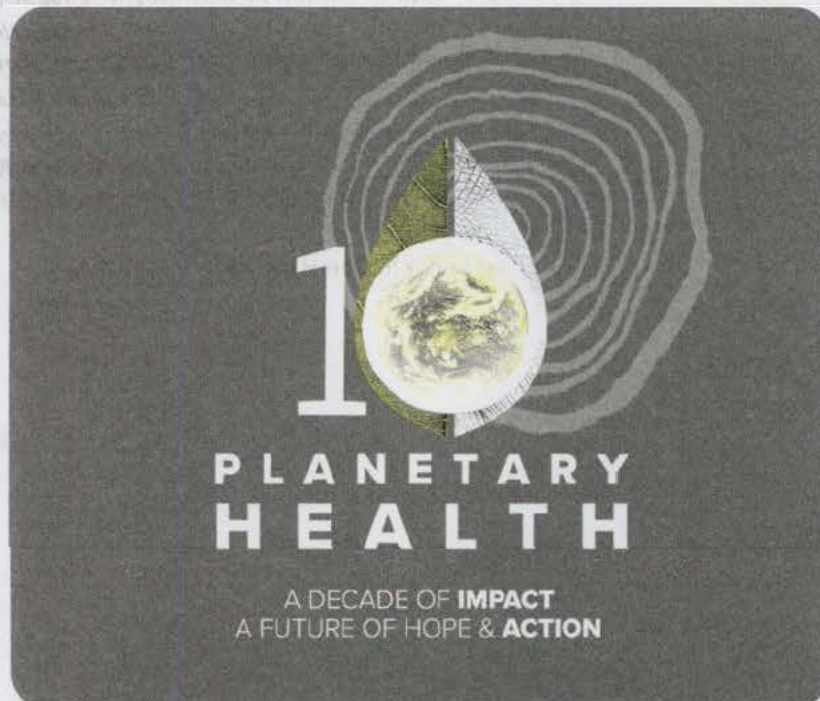
Prepared for discussion with potential strategic (founding) partners

Bert Ravelli

Member Planetary Health Alliance

<https://planetaryhealthalliance.org>

bertravelli@trcime.nl

Management summary

This document presents a proposal for a pilot of two editions of the annual 'Dutch Briefing on Climate, Nature and Security' in The Hague. The public-facing name is deliberately recognisable and straightforward: 'Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid'. The briefing is designed to be an independent, non-partisan, evidence-based event that brings together the best available (inter)national science, data and analysis. It translates these into implications for Dutch security, prosperity and health, as a basis for a future, long-term Dutch climate and security programme with long-term financing.

It builds on the experience of the National Emergency Briefing on Climate and Nature, held in November 2025 in Westminster/London, and a similar national briefing currently being developed for Malaysia.

Behind the accessible title lies a solid foundation of four interconnected, global scientific frameworks that structure the content of the briefing:

- *Global tipping points* – highlighting the risks of abrupt, potentially irreversible changes in the Earth system and societies.¹
- *Planetary boundaries* – showing where the world, and the Netherlands, stand relative to the safe operating space for humanity.²
- *Planetary health* – connecting climate and nature degradation directly to human health, well-being and equity.³
- *Security and risks (PMESII-PT)*.⁴

The Netherlands is exceptionally exposed as a low-lying, densely populated delta with a large industrial and agricultural base, yet exceptionally capable, with world-class expertise in water management, climate science, and health. Despite this, public and political debate on climate, nature, and security often remains fragmented and short-term. An annual Briefing on this complex challenge will serve as a recurring reality check, clearly presenting the state of the planetary emergency and the Dutch position within it to Parliament, ministries, regions, sectors, and the media, to Dutch society. This should create broad support in Dutch society for a long-term climate and security programme, helping secure the future for generations to come.

The latest climate science signals of 2025 emphasize the urgent need for a comprehensive overview. That year's scientific and UN reports, along with the CP30 outcome in Brazil in November 2025, indicate that current pledges and policies project a global temperature increase of approximately 2.3–2.5°C this century, well above the Paris Agreement's 1.5°C limit.

¹ For global tipping points, see: <https://global-tipping-points.org>

² For Planetary Boundaries, see: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>

³ For Planetary Health, see: <https://planetaryhealthalliance.org>

⁴ In NATO and allied military analysis and planning, PMESII-PT is a widely used military framework that describes the operational environment in terms of eight variables: **P**olitical, **M**ilitary, **E**conomic, **S**ocial, **I**nformation, **I**nfrastructure, **P**hysical environment and **T**ime. It is part of U.S. and NATO-aligned doctrine for analysing the security environment and planning operations (see for example U.S. Army, ADP 3-0: Operations, and NATO's 2022 Strategic Concept). It will be used within the fourth framework of the Briefing.

This means increased stress on Dutch climate, water systems and food safety. It forecasts even more extreme temperature fluctuations and weather events than previously expected. These climate science signals, and the strong influence they have on our society, are increasingly recognized as a growing threat to our national security. Climate change and national security can no longer be viewed as separate policy issues. They represent a perfect storm on an unprecedented level and serve as a vital call for immediate, additional and long-term efforts in climate adaptation and mitigation.

This proposal foresees two pilot editions of the Dutch Briefing on Climate, Nature and Security:

- Q4 2026 – Q1 2027 – First edition, in The Hague.
- Q4 2027 – Q1 2028 – Second edition, refining the format and – ideally - preparing integration into the Dutch public broadcasting system from 2028 onwards.

The media and communications strategy that underpins this initiative aims not only to provide live televised coverage of the annual event but also to establish a year-round narrative engine. It includes a multilingual website; reusable visual materials for the Dutch public broadcasting system, regional broadcasters, and other media; social media toolkits for institutions and communities; and the creation of a Dutch Planetary Health Media Network linked to (inter)national media and the PHA. This network would bring together journalists and editors interested in the climate–nature–health–security nexus and support them with training, reliable resources, and access to (inter)national experts. It would be aimed at structurally blocking misinformation and disinformation.

The core organizing entity would be a permanent, lean foundation ('Stichting Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid'), with a small Secretariat. Content integrity would be safeguarded by a Scientific & Risk Advisory Council with representation from (inter)national universities, Dutch knowledge institutions (among others, KNMI, PBL, RIVM, Deltares, Nationaal Deltaprogramma, hospitals/UMCs), the defense and security sector and by the Planetary Health Alliance (PHA)⁵, as a global, non-funding partner. The PHA provides a strong planetary-health framing, connects the Dutch briefing to the European and global planetary-health community, and brings experience from similar communications initiatives in other regions.

After the second annual Briefing, the goal is to embed the annual Briefing in the Dutch public broadcasting system's public-service portfolio, with founding partners potentially shifting their focus to regional follow-up processes, youth programmes (education), and investigative journalism, supporting new research findings and data in future briefings.

We recommend maintaining the Foundation and its Scientific & Risk Advisory Council as permanent, to ensure future safeguarding of the integrity of scientific research and data used, thereby preserving independence, the non-partisan nature of all future briefings and the integrity of its communications network.

⁵ <https://planetaryhealthalliance.org>

The roadmap for 2025–2028 includes:

- Q4 2025 – Q1 2026: refining the concept with partners, setting up the Foundation/Stichting, initiating talks with Dutch public broadcasting and PHA.
- Q4 2026 – Q1 2027: first briefing and initial media- and policy-impact evaluation.
- Q4 2027 – Q1 2028: second briefing, stronger co-production with Dutch public broadcasting and formal decision on structural embedding from 2028 onwards.

The Dutch Briefing on Climate, Nature and Security can become a stable, annual moment in the political and media calendar, where climate and nature are framed not as separate environmental issues, but as fundamental determinants of national security, economic stability and public health. It is meant to align with the policy-making and political decision-making cycle in the Netherlands.

Building on this document, we are now initiating discussions with potential founding partners.

1. Purpose and scientific frameworks

This proposal outlines a proposal for the first two editions of an annual Dutch Briefing on Climate, Nature and Security, to be held in The Hague. In Dutch, 'Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid'. Behind this public title sits a rigorous global scientific backbone built on four complementary, interdisciplinary collaborating scientific frameworks: global tipping points, planetary boundaries, planetary health and security and risks.

The Briefing's purpose is to translate the latest, data-driven insights from these four frameworks into a clear, accessible annual event for Dutch policymakers, politicians, and the public, focusing on what the latest science means for the safety, prosperity, and health of people living in the Netherlands.

1.1 Why a Briefing on Climate, Nature and Security, now?

The Netherlands is a highly exposed delta country with significant risks from sea-level rise, river flooding, drought and subsidence, combined with a dense population and a large industrial and agri-/food base. It is also a knowledge powerhouse in water management, climate science, public health and planetary health. Despite this, public and political understanding of systemic climate and nature risk is often fragmented and dominated by short-term political dossiers such as nitrogen, housing or energy prices.

Recent signals from climate science make the need for such an integrated overview more urgent than ever. New studies published in 2025 indicate that the Atlantic Meridional Overturning Circulation (AMOC) – a key Atlantic current shaping the relatively mild European and Dutch climate – could weaken substantially and may even risk collapse in the coming decades under high-emission scenarios. At the same time, reports such as the latest UN Emissions Gap analyses suggest that, based on current pledges and policies, the world is still on course for roughly 2.3–2.5°C of global warming this century, well above the Paris 1.5°C limit. COP30 in Belém ended without an agreed, binding global roadmap to phase out fossil fuels, with follow-up now pushed into separate processes.

Taken together, these developments point to increasing pressure on Dutch climate and water systems, a move towards even more extreme temperature patterns and weather phenomena than currently forecasted, and a more urgent need to implement additional adaptation and mitigation measures without delay. An annual Dutch Briefing on Climate, Nature and Security acts as a recurring reality check. It brings together the best available science on Earth-system risks, their economic and health implications and implications for national security. It presents it in a structured, non-partisan way to Parliament, Government, ministries, regions, sectors, the media and thus, to the public.

1.2 The example of the United Kingdom

The United Kingdom faces a similar situation. On 27 November 2025, a ‘National Emergency Briefing on Climate and Nature’⁶ was held in Westminster. Ten of the UK’s leading experts presented the latest scientific evidence on implications for health, food, national security and the economy to an invited audience of around 1,250 politicians and leaders from business, defense, culture, faith, sport and the media. Following the event, an open letter is drafted to Prime Minister Keir Starmer and the UK’s national broadcasters, calling for a televised emergency briefing to give all UK citizens access to vital information about the escalating threats facing the country, together with evidence that urgent action will substantially lower risks and improve lives.

Following the UK example and a similar initiative currently preparing a similar national briefing for Malaysia, an annual Dutch Briefing on Climate, Nature and Security can build on this experience.

1.3 The core organising entity: a permanent Foundation

The core organising entity we propose is an independent, permanent Foundation, called in Dutch ‘Stichting Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid’. It comprises a Supervisory Board, a Secretariat and a Scientific & Risk Advisory Council. This structure will be described in more detail in Chapter 3.

1.4 The four scientific frameworks in plain language

To keep the public name simple (‘Climate, Nature and Security’, ‘Klimaat, Natuur en Veiligheid’) while retaining scientific depth, the Briefing explicitly draws on four interconnected scientific frameworks that are increasingly dominating in global science and policy:

- Global tipping points.
- Planetary boundaries.
Planetary health.
- Security and risks.

They shape the briefing structure and key scientific and policy indicators.

Global tipping points

Global tipping points⁷ are thresholds in the climate and Earth system beyond which changes can become rapid, self-perpetuating, and potentially irreversible on human timescales. Examples include the destabilisation of major ice sheets, the large-scale dieback of the Amazon rainforest, the collapse of warm-water coral reefs, and the disruption of Atlantic Ocean circulation (AMOC).

⁶ <https://www.nebriefing.org>

⁷ <https://global-tipping-points.org>

Once such tipping points are crossed, they can trigger cascading impacts on weather extremes, sea level, food security, financial stability and geopolitical dynamics.

Planetary boundaries

The planetary boundaries framework⁸ describes nine key Earth-system processes – such as climate, biosphere integrity, land use, freshwater and biogeochemical flows – that together maintain a stable and resilient planet. For each process, scientists estimate a quantitative boundary. Staying within these boundaries keeps the risk of large-scale and abrupt changes relatively low; crossing them increases the chance of destabilising the Earth system and undermining conditions for human development. As of 2025, seven out of the nine planetary boundaries have been breached.

Planetary health

Planetary health is a solutions-oriented field that focuses on how disruptions of Earth's natural systems affect human health, well-being and equity, and how protecting and restoring nature is itself a health intervention. It expands the traditional public-health lens to include climate change, biodiversity loss, land degradation and pollution as central determinants of health outcomes.

The Dutch Briefing on Climate, Nature and Security uses global tipping points to highlight urgency and systemic risk, planetary boundaries to describe the safe operating space and planetary health to translate these insights into concrete implications for people's lives, health systems and social stability in the Netherlands.

Security and risks

Climate change and security are interconnected issues, not separate concerns. They represent two perspectives on the same problem. Militaries view these issues through the lenses of logistics, infrastructure, stability, and societal functioning. The International Military Council on Climate and Security (IMCCS⁹) describes climate change as a 'threat multiplier', intensifying existing risks such as food and water shortages, displacement, disease, and economic upheavals, which can lead to conflict and political violence.

This perspective explains NATO's changed views over the last five years: climate is now recognised as a core factor influencing readiness, operations, and collective defense, rather than a minor environmental concern. Extreme weather events such as heatwaves, floods, and wildfires damage military bases and ports. Climate disruptions challenge supply chains and training. The Netherlands is currently (re)developing 52 defense sites and encountering bottlenecks in reliable energy supply; climate effects abroad may destabilise regions critical to European security. Additionally, a warming Arctic shifts access, surveillance, and geopolitical competition.

⁸ <https://planetaryhealthalliance.org/planetary-health-planetary-boundaries/>

⁹ Within IMCCS, four institutes comprise its founding consortium: The Hague Centre for Strategic Studies, Clingendael - Netherlands Institute of International relations, Center for Climate and Security and the Planetary Security initiative. 21 Institutions from all continents are institutional partners. <https://imccs.org>

Addressing climate and security as a unified issue strengthens strategies. Mitigation reduces future risks and costs, while adaptation strengthens essential infrastructure and public health today. Resilience across the energy, food, health, and information sectors is now vital for security. Ultimately, safeguarding populations, partnerships, and deterrence requires managing climate risks with the same urgency as any other security threat, across all domains, nationally and internationally.

Alignment between the four scientific frameworks

A July 2025 expert opinion piece in the medical journal *The Lancet*¹⁰ signals unprecedented alignment among holistic scientific frameworks that examine how Earth system changes – from global-scale biodiversity loss and pollution to climate disruption – are eroding the foundations of human health and well-being. These frameworks are the three aforementioned global tipping points, planetary boundaries and planetary health.

The article in *The Lancet* calls for:

- Earth system and human health monitoring.
- Justice-centred policy.
- True cost and benefit accounting.
- Integrated communication.

The proposed briefings now link these three interrelated climate science frameworks to the security and risks framework. This underscores that these four global scientific frameworks together provide the strongest available scientific basis for national briefings on climate, nature, security and risks.

¹⁰ [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(25\)01256-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(25)01256-5/fulltext)

2. Concept and format Dutch Briefing on Climate, Nature and Security

- The proposal of the two-year pilot covers two editions:
First edition: Q4 2026 – Q1 2027, Dutch Climate & Nature Emergency Briefing, The Hague.
- Second edition: Q4 2027 – Q1 2028, consolidated format, preparing transfer into the Dutch public broadcasting system from 2028 onwards.

2.1 Venue in The Hague

Two main venue options are envisaged: the World Forum in The Hague, or the Peace Palace in the Hague. Both should accommodate approximately 1000-1200 participants in plenary, with flexible breakout and media spaces. A second day immediately following the national Briefing could be organised for further working sessions to produce concrete policy recommendations based on the briefing's results.

2.2 Audience and participation

The primary audiences include Parliament, relevant ministries, mayors, provinces, water boards, financial and insurance sector leaders, energy and agri-food companies, UMCs and hospitals, general practitioners' organisations, security and defense, youth movements, civil society organisations and major Dutch and European media outlets.

2.3 Programme outline (indicative)

Each annual briefing will combine an opening "State of the Netherlands in the planetary emergency", sectoral risk panels, a dedicated planetary health block, a security and geopolitical risk block related to climate change, responses and commitments from key actors, youth contributions, and the launch of reusable media materials (visualisations, maps, explainers).

Potentially, a second day after the briefing could be dedicated to breakout working sessions to develop policy recommendations based on the briefing's outcome.

3. Governance and partnership structure

A lean, not-for-profit and permanent organising entity - the 'Foundation Dutch Briefing on Climate, Nature and Security' ('Sichting Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid') – will host a small Secretariat, contracts venue and production partners, coordinates its Scientific & Risk Advisory Council and manages relations with the media, funders and other partners, such as the PHA.

Founding financial partners are envisaged as members of the Dutch private and banking sectors whose corporate strategies embed climate adaptation and mitigation. The explicit objective is that, from 2028 onwards, the briefing is primarily, if not exclusively, financed through structural public budgets (for example, Dutch public broadcasting, Ministries), with private-sector financing shifting towards flanking activities or phasing out.

One of the important flanking activities is The Scientific & Risk Advisory Council, which could include representatives from (inter)national universities and knowledge institutions such as KNMI, PBL, RIVM, Deltares, the Nationaal Deltaprogramma, and universities/UMCs, as well as the PHA. The PHA may act as an international co-producer, anchoring the global planetary-health framework, linking to its European hub and global peers, bringing communication resources and experience and supporting youth engagement through its regular programmes.

3.1 Organising entity

The proposed, independent and permanent organising entity is the 'Foundation Dutch Briefing on Climate, Nature and Security' ('Sichting Nederlandse Briefing Klimaat, Natuur en Veiligheid').

The primary roles of the elements of the Foundation are:

- *The Secretariat:*
 - o Consists of a director, programme lead, communications, and support.
 - o Position itself as the permanent front end of the briefings in Dutch society.
 - o Develop, organise, and implement the briefings in cooperation with the Scientific & Risk Advisory Council.
 - o Contract venue, production and broadcast partners.
 - o Maintain ongoing working relationships with Dutch and international scientists, the media, policymakers, and politicians.
 - o Commission briefing papers through the Scientific & Risk Advisory Council.
 - o Develop and implement a communication strategy based on the briefings, subject to the Supervisory Board's consent.
 - o Develop resources/website and manage relationships with and training for the media.
 - o Produce evaluations of the briefings and an annual report, including proposals for further development for the year(s) ahead, for the Supervisory Board.
- *The Supervisory board:*
 - o Oversee the operations of the Secretariat, including its financials.
 - o Appointing the Director of the Secretariat.
 - o Safeguard scientific integrity that underpins the briefing papers

- Supporting the Secretariat, where and when needed and possible, with its (inter)national network.
- *Scientific & Risk Advisory Council:*
 - Includes representatives from universities, UMC's, the Nationaal Deltaprogramma PHA, KNMI, PBL, RIVM, Deltares, other knowledge institutes, as well as the PHA.
 - Produces the briefing papers and presentations.
 - Safeguards consistency between the briefing papers and presentations.

3.2 Strategic founding partners

The Planetary Health Alliance aims to identify high-potential, strategic Dutch partners to firmly establish this initiative within Dutch society.

To accomplish this, it is discussing the initiative with high-profile representatives of the Dutch private and banking sectors, whose corporate strategies embed climate adaptation and mitigation. Also, it discusses the initiative with a high-ranking representation from the defense and security sector and of the relevant Dutch ministries.

Our further aim is to attract two to four core financial partners from the private and banking sectors to co-finance the pilot of the first two annual editions of the Briefing.

Each founding financial partner is invited to contribute for the first two Briefings, together covering core costs for concept development, production, communications and evaluation. The explicit objective is that, from 2028 onwards, the briefing is primarily financed via structural public budgets (e.g. Dutch public broadcasting, budgets from relevant ministries). Where appropriate, private sector funding will phase out or may (partly) shift towards flanking activities such as regional dialogues, youth programmes, investigative journalism and supporting The Scientific & Risk Advisory Council.

3.3 Scientific & Risk Advisory Board

To guarantee independence, scientific integrity and quality, the content of the Briefing will be overseen by a 'Scientific & Risk Advisory Council', including representatives from key institutions such as:

- KNMI, PBL, RIVM, Deltares and the 'Nationaal Deltaprogramma'.
- Dutch universities and UMCs with strong expertise in climate, the environment, and health.
- International universities.
- Planetary Health Alliance.
- High-level representation from the defense and security sector, including its scientific and knowledge institutes.
- High-level representation from the relevant Ministries.

The Council will agree on core indicators and data sources aligned with the four global scientific frameworks mentioned above, review the annual synthesis, and ensure that both risks and uncertainties are presented clearly, responsibly and in balance.

3.4 Planetary Health Alliance as co-producer

The Planetary Health Alliance (PHA) can act as a formal co-producer of the Dutch Briefing on Climate, Nature and Security. The PHA is a global consortium of member organisations and individual members coordinated by a secretariat at Johns Hopkins University, and catalyses research, education and policy on planetary health worldwide.

As a co-producer, the PHA can:

- Help anchor the briefing in the planetary health framework, ensuring the health and equity implications are clear.
- Connect the Dutch initiative to the Planetary Health Alliance Europe Regional Hub (with its secretariat in Barcelona) and to global peers.
- Connect to the world's leading universities and scientists across the three global scientific frameworks.
- Bring communications resources (playbooks, training modules, storytelling tools) developed in collaboration with partners in other regions.
- Support youth engagement via the PHA Next Generation Network and related programmes.
- Showcase the Dutch briefing as a high-income delta case study in planetary health communication.
- Showcase the Dutch briefing as an example for an EU version of the briefing, to the European Commission and European Parliament.

Attachment 2 to this document provides a more detailed profile of the Planetary Health Alliance.

4. Media and communications strategy

The strategic objective is that, after the two pilot editions, the Dutch Briefing on Climate, Nature and Security establishes a permanent, high-quality communication infrastructure closely linked to Dutch and European media, free of misinformation and disinformation. This will serve as a barrier to mis- and disinformation.

4.1 Role of the Dutch public broadcasting system

To move in this direction, the pilots should be designed from the outset in close co-creation with Dutch public broadcasting, with active involvement of regional public broadcasters (RPO) and other Dutch media.

Key elements include:

- Live or near-live coverage of the core plenary on Dutch public broadcasting channels and online platforms.
- Pre-produced explainer segments that translate tipping points, planetary boundaries and planetary health into everyday stories and narratives.
- Regional windows where RPO broadcasters highlight local vulnerabilities and solutions.
- Strong use of NPO Start, NOS online, podcasts and social media for continuous engagement.
- Include the Dutch and, potentially, the international written press.

4.2 Transition to (full or partial) public broadcasting ownership

An indicative transition pathway, resulting from the first two annual Briefings could be:

- Q4 2026 – Q1 2027: First edition, co-funded by partners, with Dutch public broadcasting in an editorial partnership and executive role.
- Q4 2027 – Q1 2028: Second edition co-funded by partners and Dutch public broadcasting, with increasing internal Dutch public broadcasting's capacity dedicated to the format.
- 2028 - 2029 and beyond: The briefing is fully integrated into Dutch public broadcasting's structural planning, with funding, either fully or partially, included in its budget as a recurring public-service programme. The organising foundation focusses on scientific coordination, integrity of scientific information and data, and international linkage.

4.3 Digital and social media strategy

The Briefing should generate content and narratives that live far beyond the event day itself.

Core components:

- A dedicated multi-lingual website, hosting the annual synthesis, key figures, data visualisations and short videos.
- Social media toolkits for municipalities, water boards, hospitals, general practitioners, insurers, schools, and NGOs.
- Partnerships with print and online media, podcasts and long-form platforms for deep-dive stories.
- Integration with PHA's global online community, enabling cross-country learning and amplification.

4.4 Dutch Planetary Health Media Network connected to the PHA

Drawing on experiences from other regions (such as the Asia-Pacific), the Dutch briefing will serve as the launchpad for a Dutch Planetary Health Media Network: a semi-formal community of journalists, editors, and programme makers interested in sustained, high-quality reporting on climate, nature, and health.

Indicative steps:

- **Mapping:** identify journalists and editors across Dutch public broadcasting, major newspapers, magazines, online outlets and podcasts who cover climate, environment, health, agriculture, economics and security.
- **Capacity-building:** organise workshops before and after each briefing, in collaboration with PHA and Dutch journalism schools, focusing on integrated climate–nature–health storytelling, data literacy and constructive journalism.
- **Community:** set up an online space connected to PHA's communications working group where Dutch media professionals can share story ideas, data sources and expert contacts.
- **Co-production:** support cross-outlet collaborations on deep-dive stories tied to each annual briefing.
- **Evaluation:** work with (inter)national universities to analyse media coverage and audience understanding, and feed lessons learned into future editions and back into the Planetary Health Alliance's global framework.

5. Indicative budget and financing strategy (2026–2027)

The following figures provide a realistic but conservative estimate of the costs of organising the first two editions of the Climate, Nature and Security briefing, including the establishment and operation of the Foundation, its Secretariat and Scientific & Risk Advisory Council. All amounts are indicative, expressed in euros. It leaves room for in-kind contributions from Dutch public broadcasting, the venue and public-sector partners.

The envelope is approximately €800,000 in 2026 and in 2027, for a two-year total of about €1.60 million. If divided equally, this corresponds to roughly €200,000 per partner per year, before accounting for any additional co-funding or in-kind support. If four founding philanthropic partners share the cash budget equally, each partner's indicative contribution would be approximately €200,000 in both 2026 and 2027. In practice, these amounts can be reduced by valuing and monetizing in-kind contributions (for example, Dutch public broadcasting production capacity, venue discounts, or staff time seconded from public institutions).

5.1 Budget Breakdown

Budget category	2026 (€)	2027 (€)	2026-2027 total (€)	Notes
1 Governance & secretariat (staff + overhead)	300,000	300,000	600,000	Director (1.0 FTE), programme/partnership lead (0.8 FTE), communications lead (0.8 FTE), project/administrative support (0.8 FTE); includes ~20% overhead for HR, finance, legal and office costs.
2 Annual Climate & Nature briefing – event production	225,000	225,000	450,000	Venue rental and base services in The Hague; catering; AV and livestreaming; stage design; interpretation and accessibility; event management; travel and accommodation for key speakers and youth delegates.
3 Content and scientific process	60,000	60,000	120,000	Synthesis writing and editing; coordination of the Scientific & Risk Advisory Council; commissioned briefs and background papers aligned with tipping points, planetary boundaries and planetary health.
4 Media, communications and design	115,000	115,000	230,000	2026: concept and brand development, website build, core visual identity, first explainer videos and graphic packages. 2027: maintenance and updates, additional content, media training and support for the Dutch Planetary Health Media Network.
5 Evaluation, learning and follow-up dialogues	30,000	30,000	60,000	Media and policy analysis, audience surveys, impact evaluation, documentation of lessons learned; support to follow-up dialogues with sectors and regions.
6 Contingency (approx. 10% of subtotal)	70,000	70,000	140,000	Covers exchange-rate movements, price increases, unforeseen technical requirements, additional security, or upgraded accessibility features.
				Covers exchange-rate movements, price increases, unforeseen technical requirements, additional security, or upgraded accessibility features.
Total	800,000	800,000	1.600,000	

5.2 Key underlying assumptions

- Secretariat: competitive Dutch non-profit salary levels, including employer charges and overhead; a lean team is considered sufficient because partner institutions carry out much substantive work.
- Event scale: one flagship national briefing per year in The Hague for approximately 1200 in-person participants, with high-quality hybrid online participation; a one-day format with additional side meetings.
- Production quality: broadcast-quality AV and livestream, appropriate to Dutch public broadcasting's standards.
- Scientific process: the Scientific & Risk Advisory Council provides its time largely as in-kind contributions, with the budget primarily allocated for coordination and occasional commissioned work.
- Media and communications: a strong focus in 2026 on building durable assets (identity, website, explainer content) that can be reused in later years; 2027 consolidates and extends this foundation rather than starting anew.
- Evaluation: a modest but credible evaluation effort focused on media reach, policy uptake, and audience understanding, with scope to expand if funders wish to invest more heavily in learning and replication.

The budget is intended as a starting point for discussion with the potential founding financial partners. During a more detailed design phase, each line item can be stress-tested, scenarios (low/medium/high) can be developed, and explicit co-funding commitments from Dutch public broadcasting, the venue, and public and private-sector partners can be incorporated.

6. Roadmap 2025–2027

Key milestones:

- Q4 2025 – Q1 2026: Refine concept with founding partners, PHA and core advisory partners; hold feasibility discussions with Dutch public broadcasting; establish or designate the organising foundation.
- Q2–Q3 2026: Confirm venue and date; recruit the core team; set up the Scientific & Risk Advisory Council; launch a save-the-date; begin mapping and convening the media network.
- Q4 2026 – Q1 2027: Host the first Dutch Briefing on Climate, Nature and Security in The Hague; publish the first annual synthesis and conduct an initial impact evaluation. Q1–Q3 2027: Evaluate the first Briefing; policy follow-up dialogues; strengthen the Dutch Planetary Health Media Network; adjust format based on evaluation.
- Q3–Q4 2027: Prepare the second Briefing.
- Q4 2027 – Q1 2028: Host the second Briefing as a more explicit co-production with Dutch public broadcasting; agree on the structural embedding and funding model for 2028 and beyond. Discuss the future of the Briefing after the second edition.

Attachment 1 – Illustrative list of relevant organisations and potential partners

This non-exhaustive list provides examples of organisations that could be involved as knowledge partners, media collaborators, co-producers or funders of the Dutch Climate & Nature Emergency Briefing.

A. Planetary health and health-sector networks

- Planetary Health Alliance (PHA) – <https://planetaryhealthalliance.org/>
- Planetary Health Europe Regional Hub – <https://www.planetaryhealtheurope.com/>
- Planetary Health Hub NL / Accelerator Hub Planetary Health – <https://www.planetaryhealthhub.nl/>
- Groene Zorg Alliantie – <https://groenezorgalliantie.com/>
- Global Climate and Health Alliance – <https://climateandhealthalliance.org/>

B. Scientific and risk knowledge institutions

- KNMI – Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut – <https://www.knmi.nl/>
- Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) – <https://www.pbl.nl/>
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) – <https://www.rivm.nl/>
- Deltares – <https://www.deltares.nl/>
- Nationaal Deltaprogramma – <https://www.deltaprogramma.nl/>
- Chatham House - <https://www.chathamhouse.org>

C. Universities and UMCs with strong planetary-health relevance

- Leiden University – <https://www.universiteitleiden.nl/>
- Maastricht University – <https://www.maastrichtuniversity.nl/>
- UMC Utrecht – <https://www.umcutrecht.nl/>
- Erasmus University / Erasmus MC – <https://www.erasmusmc.nl/>
- UMC Groningen – <https://www.umcg.nl/>
- Radboudumc Nijmegen – <https://www.radboudumc.nl/>
- Amsterdam UMC – <https://www.amsterdamumc.nl/>

D. Media and communication partners

- NPO – Nederlandse Publieke Omroep – <https://npo.nl/>
- NOS – Nederlandse Omroep Stichting – <https://nos.nl/>
- Stichting Regionale Publieke Omroep (RPO) – <https://www.stichtingrpo.nl/>
- VPRO – <https://www.vpro.nl/>
- Other NPO member broadcasters – <https://npo.nl/omroepen>

E. Security and risks

- International Military Council on Climate and Security -| Council on Strategic Risks - <https://imccs.org>

Attachment 2 – Profile of the Planetary Health Alliance

The Planetary Health Alliance (PHA) is a global consortium and movement dedicated to understanding and addressing how human-driven disruption of Earth's natural systems affects human health and the rest of life on Earth. It sits at the heart of the emerging field of *planetary health*, which it defines as a solutions-oriented, transdisciplinary effort and social movement focused on the health impacts of environmental change and on transforming how societies interact with nature.

PHA brings together 550+ member organisations from more than 80 countries. These members include universities and research institutes, NGOs, professional associations, public health bodies, and government entities, plus an ever-growing community of individual members (5000+). The membership is deliberately broad: medical schools sit next to environment ministries, youth networks, Indigenous and community organisations, and civil-society groups. This mix reflects PHA's conviction that planetary health problems are systems problems that cannot be solved by medicine, ecology, economics or policy alone.

The Alliance was launched in 2015, initially anchored at Harvard University with partners such as the Wildlife Conservation Society, to accelerate development of planetary health as a rigorous, policy-relevant field of applied research. Since 2023, the PHA secretariat has been hosted at Johns Hopkins University, alongside the Johns Hopkins Institute for Planetary Health, underlining its role as the de facto global hub for the field.

Strategically, PHA's long-term goal is to

“promote, mobilize, and lead an inclusive, transdisciplinary field of planetary health and its diverse science, stories, solutions, and communities to achieve a comprehensive shift in how human beings interact with each other and Nature, in order to secure a livable future for humanity and the rest of life on Earth.”

In practice this translates into four main strands:

- *Research* – supporting and connecting scholars working on the health impacts of climate change, biodiversity loss, pollution, land-use change and other Earth-system shifts.
- *Education* – developing planetary-health curricula, learning objectives and training for schools, universities and professional programmes.
- *Policy and practice* – informing decision-makers and institutions at local, national and global level.
- *Movement-building and communication* – growing a public and professional movement that can change narratives and power structures, including work on mis- and disinformation.

Since 2025, the scientific frameworks of global tipping points, planetary boundaries, and planetary health have been interconnected through interdisciplinary research.

To support this globally, PHA has fostered a network of Regional Hubs – locally rooted communities that cluster members by geography to coordinate research, education, policy work and outreach. There are now multiple hubs worldwide (including a European Hub) and regional initiatives and media networks in the Asia-Pacific region), giving planetary health a concrete institutional presence far beyond North America.

In short, the Planetary Health Alliance is both a knowledge infrastructure and a global advocacy platform: it convenes hundreds of institutions, thousands of practitioners and a growing regional-hub architecture to ensure that climate and nature breakdown are treated first and foremost as public-health emergencies – and that responses are science-based, equitable and oriented towards a livable future.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Planetary Health Alliance
T.a.v. de heer B. Ravelli
p/a IJsvogel 9
6988 CM Lathum-Riverparc

Kenmerk: 202600241

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Ravelli,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

202600242

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
t.a.v. mevrouw Letschert
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onderwerp: Aanvullende inbreng Spoorgoederentafel voor kabinetsformatie

Geachte mevrouw Letschert,

Nederland staat aan de vooravond van een nieuwe kabinetsperiode waarin richtinggevende keuzes moeten worden gemaakt over het verdienvermogen, de bereikbaarheid, de klimaatopgave en de nationale veiligheid van ons land. Namens de Spoorgoederentafel roepen wij u in dat licht met klem op om te kiezen voor een integraal spoorgoederenoffensief. Deze urgentie sluit aan bij het door het Rijk vastgestelde *Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer 2050*, waarin wordt benadrukt dat spoorgoederenvervoer onmisbaar is voor het functioneren van de Nederlandse en Europese economie, de leveringszekerheid van goederen en de militaire mobiliteit.

Vitaal spoorgoederenvervoer is een economische en maatschappelijke randvoorwaarde

De concurrentiepositie van het spoorgoederenvervoer in Nederland staat onder druk. Het spoor vormt, in samenhang met wegtransport en binnenvaart, een belangrijke schakel in het Nederlandse logistieke systeem, waarin de vervoerwijzen elkaar aanvullen en onderling afhankelijk zijn. Tegelijkertijd kampt het spoorgoederenvervoer met krimp, verlies aan marktaandeel en dalende rendementen, terwijl bedrijven in de huidige economische context vaker kiezen voor het wegtransport en voor havens buiten Nederland. Zonder gerichte keuzes in het regeerakkoord zet deze ontwikkeling door en blijft het strategische potentieel van publieke investeringen onvoldoende benut, met negatieve gevolgen voor het verdienvermogen, het vestigingsklimaat en de weerbaarheid van Nederland.

Een economisch vitaal spoorgoederenvervoer is daarmee geen sectoraal belang, maar een randvoorwaarde voor het functioneren van het goederenvervoerssysteem in een open economie en handelsland als Nederland. Het spoor verbindt zeehavens, industrie en handel met het Europese achterland en vervult daarin, in samenhang met weg en water, een complementaire rol die het vestigingsklimaat en de internationale concurrentiepositie ondersteunt. Deze constatering sluit aan bij het rapport *De route naar toekomstige welvaart* van Peter Wennink, waarin wordt benadrukt dat brede welvaart vraagt om investeringen in productiviteitsverhogende infrastructuur en strategische randvoorwaarden. Een concurrerend en veerkrachtig spoorgoederenvervoer op een goed functionerende en concurrerende infrastructuur is daarin een onmisbaar onderdeel. Zonder gerichte beleidskeuzes zal de achterstand van Nederland ten opzichte van omringende landen verder toenemen.

Daarnaast draagt een samenhangende inzet van vervoerwijzen, met een doelgerichte inzet van het spoor waar dat het meest effectief is, bij aan maatschappelijke doelen. Dit vermindert de druk op het overbelaste wegennet, vergroot de verkeersveiligheid en reduceert CO₂- en stikstofuitstoot, terwijl andere vervoerwijzen beschikbaar blijven voor passende vervoersstromen. In een dichtbevolkt land met grote ruimtelijke opgaven is deze benadering noodzakelijk om economische groei, bereikbaarheid en leefbaarheid in balans te houden. Het *Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer 2050* onderstreept dat hiervoor structurele versterking van het spoor nodig is om multimodaal vervoer op langere afstanden tot norm te maken.

Ook vanuit het perspectief van veiligheid en geopolitieke weerbaarheid is een goed functionerend, multimodaal goederenvervoerssysteem van belang. Het OFL-rapport *Tijd om te handelen* laat zien dat het Nederlandse spoor kwetsbaar is en onvoldoende is toegerust op toenemende dreigingen en

een groeiende behoefte aan militair transport. Als NAVO-lidstaat en doorvoerland vraagt Host Nation Support om een spoorstelsel dat onder verhoogde druk betrouwbaar kan functioneren voor civiel en militair gebruik. Het *Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer 2050* bevestigt dat investeringen in het spoor een dual use karakter hebben en bijdragen aan zowel militaire mobiliteit als de robuustheid en concurrentievermogen van het civiele (intermodale) spoorgoederenvervoer binnen het logistieke systeem.

Oproep aan een nieuw kabinet

Wij roepen u daarom op om in het regeerakkoord expliciet te kiezen voor een spooroffensief met samenhangend pakket aan maatregelen dat het spoorgoederenvervoer weer perspectief biedt en uitvoering geeft aan de inzichten uit zowel het rapport-Wennink als het OFL-rapport, in samenhang met het *Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer 2050* van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Concreet gaat het om de volgende vier maatregelen;

- **Zorg voor een concurrerende en voorspelbare kostenpositie voor spoorgoederenvervoer** door de totale kosten in Nederland in lijn te brengen met die in omringende landen. Dit vraagt om het expliciet adresseren van het wegvallen van compenserende maatregelen, onder meer door de infraheffingen voor opstellen en rangeren structureel te verlagen tot het niveau van België en Duitsland en door af te zien van nieuwe heffingen op het rijden van treinen, ook na 2029 in het kader van de dekking van het basiskwaliteitsniveau (BKN). Op de korte termijn is gerichte ondersteuning nodig om verdere weglek van transport en bedrijvigheid te voorkomen. Op de langere termijn vraagt dit om structurele borging en voldoende ruimte binnen het stelsel om deze kostenpositie bestendig te houden. Het *Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer 2050* onderstreept dat het aantrekkelijk maken van het spoor voor verladers een samenhangende aanpak vereist van betaalbaarheid, betrouwbaarheid en efficiëntie.
- **Versterk de samenhang en robuustheid van het spoornet** door te blijven investeren in een netwerk met voldoende alternatieven bij werkzaamheden en verstoringen en door goede nationale en internationale aansluitingen te borgen. Dit vraagt om gerichte versterking van achterlandverbindingen tussen havens en industrie met de grensovergangen naar het Europese achterland, waaronder de aansluiting van de Betuweroute op het Europese spoornet bij Oldenzaal en Venlo, en om het structureel beschikbaar houden van alternatieve routes. De Brabantroute is een onmisbare schakel tussen de havens en industrie in Zuid-Nederland en het Europese achterland. Ook is spoor nodig als achtervang bij capaciteitsbeperkingen van het wegen- en binnenvaartnetwerk bij grote onderhouds- en vernieuwingswerkzaamheden en laagwaterperiodes. Tegelijkertijd is het noodzakelijk te blijven investeren in tijdig onderhoud en vernieuwing, zodat het spoor ook onder toenemende belasting betrouwbaar kan functioneren voor ook goederenvervoer. Het OFL-rapport benadrukt dat het huidige systeem kwetsbaar is voor verstoringen met grote impact en dat herstellervermogen en redundantie moeten worden versterkt. In lijn met het *Verhaal van de Infrastructuur* vraagt dit om een structurele investeringskeuze richting circa 2% van het bbp, om veiligheidsrisico's, verdere achteruitgang en oplopende maatschappelijke kosten te voorkomen. Daarbij is expliciete aandacht nodig voor robuustheid en herstellervermogen van het spoorstelsel en voor het beperken van de maatschappelijke impact van storingen en werkzaamheden.
- **Investeer doelgericht in een toekomstbestendig, concurrerend en weerbaar spoornet** door voortvarend uitvoering te geven aan de handelingsperspectieven uit het *Toekomstbeeld Spoorgoederenvervoer en het OFL-rapport Tijd om te handelen*, waaronder extra spoorcapaciteit in de havengebieden en in de belangrijkste corridors en multimodale knooppunten, en ook de geschiktheid van de infrastructuur voor 740 meter treinlengte. Deze investeringen hebben een

expliciet dual use karakter: zij versterken zowel het civiele goederenvervoer als de militaire mobiliteit.

- **Zorg voor een betaalbare en uitvoerbare uitrol van ERTMS voor alle gebruikers.** Zorg voor een betaalbare en uitvoerbare uitrol van ERTMS door een evenwichtige verdeling van de kosten te waarborgen en te voorkomen dat deze onevenredig neerslaan bij het spoorgoederenvervoer. Een betaalbare migratie is noodzakelijk om interoperabiliteit en toekomstbestendigheid van het spoor te vergroten zonder de concurrentiepositie van het spoorgoederenvervoer te verzwakken. Daarbij ligt er momentum om duurzame (hybride) locomotieven te stimuleren. Internationale corridors van en naar de zeehavens en industrie verdienen een hoge prioriteit in de ERTMS-uitrol.

Urgentie en oproep

De keuzes die in deze kabinetsformatie worden gemaakt, zijn bepalend voor de toekomstige bijdrage van het spoorgoederenvervoer aan het verdienvermogen, de bereikbaarheid en de weerbaarheid van Nederland alsmede de verduurzaming van transport en logistiek. Uitstel of versnipperde besluitvorming vergroot de achterstand ten opzichte van omringende landen en ondermijnt het maatschappelijk en economisch rendement van investeringen in het spoor.

Wij roepen u daarom op om de geschetste beleidsrichting en bijbehorende maatregelen expliciet te verankeren in het regeerakkoord en zijn vanzelfsprekend bereid deze keuzes en hun uitwerking nader toe te lichten. Mocht u behoefte hebben aan een nadere toelichting, neemt u dan gerust contact met mij op via wando@wandoboewe.nl

Hoogachtend, mede namens de gezamenlijke partijen van de Spoorgoederentafel,

Wando Boevé

Voorzitter Spoorgoederentafel

De Spoorgoederentafel is het overlegorgaan ingesteld door de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat waarin verladende productie- en handelsbedrijven, spoorvervoerders, terminals, de Nederlandse havens en ProRail met het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat overleggen over de toekomst van het Nederlandse spoorgoederenvervoer.

RailGood
Good for rail

DB
Cargo

evofenedex

VRTO VERENIGING VAN ROTTERDAMSE
TERMINAL OPERATORS

ProRail

GRONINGEN SEAPORTS

 Port of
Amsterdam

 Port of
Rotterdam

North
Sea
Port

RX4CC - #X830XDX#00#0000#

PKXL 172878
08-01-26 10:07
NEDERLAND

€ 2,80

Tweede kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering kabinetsformatie
t.a.v. mevrouw Ietschert
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

4

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Spoorgoederentafel
T.a.v. de heer W. Boevé

Kenmerk: 202600243

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Boevé,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

202600246

Tweede Kamer der Staten Generaal
De Informatie mevrouw Professor Dr. R. Letschert
Postbus 20018
2500 EA 's-Gravenhage

's- Gravenhage, 6 januari 2026

Geachte mevrouw Letschert,

Graag wensen wij u een gezond en gelukkig 2026.

Langs deze weg bied ik u graag een notitie aan, opgesteld door drie in de Vereniging Regionale Zorgverzekeraars vertegenwoordigde zorgverzekeraars DSW, Zorg & Zekerheid en Salland.

In de notitie houden de drie zorgverzekeraars een pleidooi voor een meer regionale aanpak teneinde zo de uitdagingen op het gebied van gezondheid en gezondheidszorg het hoofd te kunnen bieden.

Wij wensen u veel succes met uw werkzaamheden en zien met belangstelling uit naar het eindresultaat.

Met vriendelijke groet
Namens de VRZ

Marcel J. Gerritsen
Directeur

[Redacted]
BPRA Public Affairs
Lange Voorhout 58
2514 EG Den Haag

[Redacted]
W: www.bpra.nl

Position Paper VRZ – Naar een Regionale Aanpak voor Gezondheid

Deze paper is opgesteld door de Vereniging van samenwerkende Regionale Zorgverzekeraars. De aangesloten zorgverzekeraars DSW, Salland en Zorg en Zekerheid zetten zich in voor betaalbare en toegankelijke zorg, persoonlijke betrokkenheid en intensieve samenwerking tussen alle zorgverzekeraars.

Inleiding

De Nederlandse zorg staat onder druk. Door nu de bakens te verzetten kunnen toegang en betaalbaarheid worden behouden. De vraag naar zorg groeit harder dan de personele en financiële capaciteit. Tegelijkertijd wordt gezondheid voor een groot deel bepaald door factoren buiten de zorg. Deze opgave vraagt niet om een stelselwijziging, maar om een heroriëntatie binnen het bestaande stelsel: van zorg naar gezondheid, van landelijk naar regionaal, van concurrentie naar samenwerking.

1. De urgentie: waarom het anders moet

De zorgvraag stijgt door vergrijzing, complexere multimorbiditeit en succesvolle nieuwe behandelingen. Tegelijkertijd neemt het aantal professionals en mantelzorgers nauwelijks toe. Wachtlijsten in de medisch-specialistische zorg, GGZ en langdurige zorg laten zien dat het systeem tegen zijn grenzen aanloopt.

Gezondheid wordt slechts voor 20% bepaald door zorg; 80% wordt beïnvloed door sociaal-economische factoren, leefstijl, bestaanszekerheid en leefomgeving. (zie het onderzoek "Gezondheidsproblemen personen met een lage sociaal-economische status" van SEO Economisch onderzoek juli 2020) Meer zorg zal deze ontwikkeling niet opvangen. Een toekomstbestendig stelsel vraagt om meer gezondheid, niet meer zorg.

2. Waarom geen stelselwijziging maar wel stelselverbetering

VRZ stelt geen stelselwijziging voor. Een nieuw stelsel kost jaren, leidt af van de inhoudelijke opgave en creëert onzekerheid. De noodzakelijke verbeteringen kunnen binnen het huidige stelsel worden aangebracht door prikkels en randvoorwaarden in de goede richting bij te stellen. De scherpe kanten van het stelsel moeten worden aangepakt om regionale samenwerking beter mogelijk te maken.

3. De regio als basis voor gezondheid

3.1 Waarom de regio?

De zorgvraag ontstaat in de regio. Daar speelt de werkelijkheid van inwoners, professionals, gemeenten en aanbieders. Regio's zijn groot genoeg voor impact, maar klein genoeg voor nabijheid. VRZ stelt voor om aan te sluiten bij de bestaande zorgkantoorregio's omdat:

- deze al een bestuurlijke infrastructuur kennen;
- 80% van de zorg al op die schaal is geordend;
- gemeenten, aanbieders en zorgverzekeraars hier al samenwerken;
- inwoners en professionals deze schaal herkennen.

3.2 Governance in de regio

In elke regio bestaat al samenwerking, versterkt door de transformatieplannen. Deze structuur kan worden doorontwikkeld.

Principes voor governance:

- het zorgkantoor heeft een regisserende rol;
- de leidende zorgverzekeraar (grootste in de regio) voert het zorgkantoor uit;
- de tweede verzekeraar zorgt voor checks and balances en houdt de leidende zorgverzekeraar scherp;
- regionale stichtingen zoals RIGA en Transmuralis kunnen op termijn een formele rol krijgen in bestuur en beheer.
-

3.3 Nationale en supraregionale functies

Landelijke functies blijven bestaan. Bijvoorbeeld gespecialiseerde centra zoals het Prinses Máxima Centrum. Regionaal waar het kan, landelijk waar het moet.

4. Regionaal zorgbudget en nieuwe geldstromen

4.1 Regionaal gezondheidsbudget

VRZ stelt een regionaal gezondheidsbudget voor van minimaal 1 miljard euro (ongeveer 1% van het totale zorgbudget). Het budget:

- wordt verdeeld naar rato van inwoneraantal;
- wordt beheerd door het zorgkantoor in afstemming met een regionale stichting;
- mag alleen worden ingezet op landelijk afgesproken thema's;
- wordt alleen besteed bij voldoende regionaal draagvlak.

4.2 Samenstelling van het budget

Het budget wordt gevuld door bijdragen uit:

- de Zorgverzekeringswet (Zvw),
- de Wet langdurige zorg (Wlz),
- de Wmo en gemeentelijke budgetten.

4.3 Volgbeleid

Wanneer de leidende verzekeraar een effectieve regionale oplossing ontwikkelt, volgen andere verzekeraars automatisch. Nu gebeurt dat al bij huisartsenzorg en faillissementspreventie. Dit wordt uitgebreid naar:

- ANW-zorg,
- ziekenhuisconcentratie,
- kraamzorg,
- acute GGZ.

4.4 Toetsing en evaluatie

Effecten worden gemeten op projectniveau. Evaluatie vindt plaats samen met regionale partners en kan worden ondersteund door hogescholen of universiteiten.

5. Rol van zorgverzekeraars in het regionale model

Alle zorgverzekeraars blijven bestaan. Verzekerden behouden keuzevrijheid. Grote verzekeraars bedienen meerdere regio's; kleine verzekeraars zijn leidend in hun eigen regio. Marktwerking blijft bestaan, maar de prikkel verschuift naar verantwoordelijkheid voor regionale toegankelijkheid, kwaliteit en gezondheid in plaats van louter premieconcurrentie.

6. Van gezondheidszorg naar gezondheid

6.1 Definitie

Gezondheidszorg is veelal curatief en individueel: gericht op diagnose en behandeling. Gezondheid is veel meer preventief en collectief: gericht op het voorkomen van zorgvraag, het versterken van bestaanszekerheid en het bevorderen van leefstijl en leefomgeving.

6.2 Health in All Policies

Het VRZ-model stimuleert op:

- leefstijl en preventie;
- huisvesting en leefomgeving;
- sociale veiligheid en sociale cohesie;

Samenwerking tussen zorg, gemeenten, onderwijs en sociaal domein is nodig om gezondheid te vergroten.

7. Eerlijke spelregels op de zorgverzekeringsmarkt

VRZ stelt maatregelen voor om de zorgverzekeringsmarkt eerlijker, overzichtelijker en minder selectief te maken:

7.1 Beperking van polissen

Maximaal drie polissen per concern. Dit vermindert complexiteit en voorkomt selectieve marketing. Het aanbod is daarmee meer transparant en overzichtelijk voor de verzekerden.

7.2 Maximering van premieverschillen binnen één concern

Een bandbreedte voor premies voorkomt impliciete risicoselectie.

7.3 Verbod op budgetpolissen

Budgetpolissen beperken keuzevrijheid, hinderen regionale samenwerking en vergroten ongelijkheid.

7.5 Eén onafhankelijke vergelijkingssite

Een landelijke vergelijkingssite, gefinancierd door verzekeraars naar rato van marktaandeel, die vergelijkt op meer dan prijs alleen.

7.6 Maatschappelijk debat over nominale premie en zorgtoeslag

Nodig om te komen tot een eerlijk, solidair en duurzaam financieringssysteem.

8. Effect op kosten, toegankelijkheid en kwaliteit

Het VRZ-model zorgt voor:

- minder groei van de zorgvraag;
- betere inzet van schaarse professionals;
- meer ruimte voor preventie;
- verbeterde toegankelijkheid;
- remming van de kostenstijging; • behoud en versterking van solidariteit.

9. Internationale inspiratie

Blue zones laten zien dat brede aandacht voor leefstijl, sociale cohesie, veiligheid en zingeving leidt tot langer en gezonder leven. De Nederlandse regio's kunnen deze principes vertalen naar eigen context.

10. Conclusie en oproep

De oplossing voor de druk op de zorg ligt binnen handbereik. Niet door een nieuw stelsel te bouwen, maar door het bestaande stelsel beter in te richten. VRZ roept kabinet, gemeenten, zorgaanbieders en zorgverzekeraars op om:

1. regionale ordening te versterken,
2. een regionaal gezondheidsbudget mogelijk te maken,
3. eerlijke marktregels in te voeren,
4. preventie en gezondheid structureel centraal te zetten,
5. gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen voor toekomstbestendige zorg :

Terminologie

Programmabureau RIGA:

een samenwerkingsverband in de regio Westland Schieland Delfland (WSD) van meer dan 60 partners die werken aan een gezondere en veerkrachtigere regio. Samen zetten zij zich in voor het realiseren van een gezonde leefomgeving, met als doel zorg en welzijn voor alle inwoners toegankelijk te maken en dichterbij huis te brengen.

Transformatieplan;

Een van de afspraken binnen het IZA is dat zorgaanbieders, zorgprofessionals, patiëntenorganisaties, zorgverzekeraars en gemeenten samen plannen maken voor zorgtransformaties. Voor deze zorgtransformaties stelt het ministerie van VWS 2,8 miljard euro aan transformatiemiddelen beschikbaar. De essentie van transformeren in deze context is gericht op het optimaal inzetten van kritische en schaarse capaciteit en infrastructuur.

Volgbeleid:

Zorgaanbieders mogen de contractafspraken die zij met een bepaalde zorgverzekeraar maken, ook aanbieden aan andere zorgverzekeraars. Dit heet 'volgbeleid'. Zorgaanbieders kunnen zorg dan makkelijker organiseren en de administratie wordt minder. Zorgaanbieders en zorgverzekeraars mogen ook altijd eigen afspraken maken.

Zorgkantoren:

Zorgkantoren zijn organisaties die helpen bij het regelen van langdurige zorg voor mensen die dat nodig hebben, zoals ouderen of mensen met een chronische ziekte. Ze bieden ondersteuning bij het vinden van de juiste zorg en zijn gekoppeld aan specifiek e regio's.

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Vereniging Regionale Zorgverzekeraars
T.a.v. de heer M.J. Gerritsen
Lange Voorhout 58
2514 EG Den Haag

Kenmerk: 202600247

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Gerritsen,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

202600248

Aan de informateurs en onderhandelende partijen
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 7 januari 2026

Onderwerp: gezamenlijk belang van maatregelen voor natuur en landbouw

ons kenmerk EA
behandeld door
doorkiesnummer

Geachte Rianne Letschert en onderhandelende partijen, D66, CDA en VVD,

Met deze brief willen wij als Ecologische Autoriteit nogmaals het belang benadrukken van een samenhangende aanpak van natuur, water en klimaat. Dit op grond van de ervaringen die we de afgelopen twee jaar hebben opgedaan bij de beoordeling van en advisering over 130 gebiedsspecifieke natuurdoelanalyses (NDA's). Die praktijk laat zien dat de ecologische opgaven in Natura 2000-gebieden niet losstaan van water, klimaat, landbouw, energie en ruimtelijke ontwikkeling, maar er nauw mee verweven zijn. Juist in die samenhang liggen grote kansen: door maatregelen slim te combineren kunnen meerdere doelen tegelijk worden gerealiseerd. Dit biedt niet alleen ecologisch en juridisch perspectief, maar ook ruimte voor voorspelbaar beleid, robuuste verdienmodellen en het weer vlot trekken van maatschappelijke en economische ontwikkelingen. Een samenhangende inzet op natuurherstel is daarmee een randvoorwaarde voor een vitale economie en een leefbare samenleving.

De Ecologische Autoriteit waarborgt een feitelijk en wetenschappelijk onderbouwd inzicht in de staat van de Nederlandse natuur. Als onafhankelijk orgaan hebben wij de NDA's voor 130 van de in totaal 162 Natura 2000-gebieden beoordeeld, namelijk alle stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden.

De NDA's vormen de basis voor een robuuste natuurboekhouding. Door per gebied systematisch vast te leggen wat de staat van de natuur is, welke drukfactoren spelen, welke maatregelen zijn genomen en welk effect daarvan verwacht mag worden, ontstaat een feitelijk, navolgbaar en objectief overzicht van de ontwikkeling van de natuur. De NDA's maken zichtbaar waar verslechtering optreedt of dreigt, waar maatregelen effectief zijn en waar aanvullende ingrepen noodzakelijk zijn. Daarmee bieden zij niet alleen een onderbouwing voor natuurherstel, maar ook een essentiële en juridisch houdbare informatiebasis voor besluitvorming.

Uit de resultaten van de NDA's blijkt dat onverwijld gestart moet én kan worden met maatregelen. In veel gebieden zijn essentiële randvoorwaarden voor een gezonde natuur nog niet op orde, zoals een gezonde bodem, schoon water en schone lucht. Verbetering hiervan is in vrijwel alle gebieden

ecologisch en juridisch urgent. Daarnaast blijkt dat in vrijwel alle gevallen maatregelen nodig zijn, zowel binnen als buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden. Zie ook het advies van de Ecologische Autoriteit over de resultaten van de eerste 70 NDA's 'Doen wat moet én kan'.¹

De opgaven voor natuur, water, klimaat en de kwaliteit van de leefomgeving hangen nauw met elkaar samen. Naast goed natuurbeheer en maatregelen in de gebieden zijn maatregelen in overgangsgebieden nodig om Natura 2000-doelen te halen. Dit biedt kansen om met één maatregel meerdere doelen te dienen. Tegelijkertijd komt de deadline van 2027 voor de Kaderrichtlijn Water snel naderbij. In de praktijk kunnen maatregelen voor natuur, water en klimaat vaak worden gecombineerd.

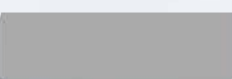
Een doordachte mix van nationaal-generieke en regionaal-specifieke maatregelen kan hier in belangrijke mate aan bijdragen. Ook de aanpak van andere maatschappelijke opgaven, zoals de energietransitie en de versterking van kustbescherming en rivierdijken, biedt kansen om werk met werk te maken. Versterking van natuur en landschap draagt bovendien bij aan een beter woonklimaat, gezondheid en recreatie.

Effectieve voortgang vraagt daarbij om een aanpak waarin verschillende overheidslagen elkaar versterken op de onderwerpen natuur, stikstof, water en klimaat in het landelijk gebied. Deze opgaven kunnen niet door één bestuurslaag of één sector afzonderlijk worden gerealiseerd.

Samenvattend: een samenhangende aanpak is niet alleen nodig om doelen voor natuur, water en klimaat te realiseren, maar ook om de momenteel stagnerende ruimtelijke en economische ontwikkelingen weer mogelijk te maken. Daarmee raakt dit vraagstuk de hele samenleving. Nederland krijgt zo, naast een gezonde natuur in een vitaal landschap, weer perspectief voor maatschappelijk gewenste ontwikkelingen zoals woningbouw, de energietransitie en duurzame ontwikkelmogelijkheden voor het bedrijfsleven.

De Ecologische Autoriteit draagt graag bij met natuurkennis en een feitelijke informatiebasis voor samenhangende en toekomstbestendige besluitvorming.

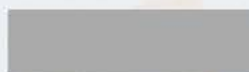
Prof.dr.ir. J.T. Mommaas

Voorzitter
Ecologische Autoriteit

drs. W. Smal

Hoofd
Ecologische Autoriteit

¹ <https://www.ecologischeautoriteit.nl/advies/doen-wat-moet-en-kan/>

Commissie voor de
milieueffectrapportage
3511 MK-760

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering
Kabinetsformatie

Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Ecologische Autoriteit
T.a.v. de heer J.T. Mommaas
Arthur van Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Kenmerk: 202600249

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Mommaas,

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 12-01-2025

Onderwerp: Inbreng kabinetsformatie namens 15 gemeenten die pleiten voor een nachtsluiting van Schiphol

Bijlage(n): Position paper nachtsluiting Schiphol

Geachte mevrouw Letschert,

Graag vragen we uw aandacht voor de oproep van onze 15 gemeenten om de nachtrust van omwonenden van de luchthaven Schiphol te beschermen met een nachtsluiting van 23.00 tot 07.00 uur.

Als een van de weinige luchthavens in Europa mag er op Schiphol gevlogen worden in de nacht. Nachtvluchten tellen tien keer zo zwaar mee in de geluidsbelasting als een vlucht overdag. Langdurige blootstelling aan dit geluid leidt aantoonbaar tot slaapproblemen, verhoogde stress en ernstige gezondheidsrisico's zoals hart- en vaatziektes. Om deze negatieve impact op de gezondheid en welzijn van onze inwoners te verminderen, pleiten 15 omliggende gemeenten gezamenlijk voor een nachtsluiting van Schiphol tussen 23:00 en 07:00 uur. Wij geloven dat deze maatregel de balans tussen luchthaven Schiphol en onze regio zal herstellen en de leefbaarheid voor onze inwoners aanzienlijk zal verbeteren.

In de bijlage vindt u ons position paper waarin wij deze problematiek nader toelichten en een oproep doen aan een nieuw kabinet om een nachtsluiting op Schiphol in te voeren. Wij hopen dat u onze zorgen en voorstellen meeneemt in de lopende kabinetsformatie en zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Wij wensen u veel succes toe met uw belangrijke taak om de formatie tot een succesvol einde te brengen.

Met vriendelijke groet,

Gemeente Aalsmeer
Gemeente Amsterdam
Gemeente Beverwijk
Gemeente Haarlem
Gemeente Heemskerk
Gemeente Heiloo
Gemeente Kaag en Braassem
Gemeente Landsmeer
Gemeente Leiden
Gemeente Leiderdorp
Gemeente Oegstgeest
Gemeente Teylingen
Gemeente Wormerland
Gemeente Uitgeest
Gemeente Zaanstad

Position Paper nachtsluiting Schiphol

Inleiding

Nachtvluchten op Schiphol veroorzaken zware geluidsoverlast en verstoren de slaap van duizenden omwonenden. In 2024 vonden er maandelijks gemiddeld meer dan 2400 nachtelijke vliegbewegingen plaats tussen 23:00 en 07:00.¹ Het geluid van een vliegtuig kan oplopen tot 80 decibel, vergelijkbaar met een voorbijrazende trein. Niet voor niets tellen nachtvluchten tien keer zo zwaar mee in de geluidsbelasting als een vlucht op de dag.² Langdurige blootstelling aan dit geluid leidt tot slaapproblemen, verhoogde stress en gezondheidsrisico's. Om deze impact te verminderen, zijn maatregelen nodig die de nachtrust van bewoners effectief beschermen.

Daarom pleiten de gemeenten Aalsmeer, Amsterdam, Beverwijk, Haarlem, Heemskerk, Heiloo, Kaag en Braassem, Landsmeer, Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Teylingen, Uitgeest, Wormerland en Zaanstad gezamenlijk voor een nachtsluiting van Schiphol tussen 23:00 en 07:00 uur. Wij zijn ervan overtuigd dat een dergelijke maatregel de balans tussen luchthaven Schiphol en haar omgeving zal herstellen en de leefbaarheid voor omwonenden merkbaar zal verbeteren.

Het probleem

Schiphol is met 473.814 vluchten per jaar (2024) de drukste luchthaven van Europa en behoort hiermee wereldwijd tot de meest intensief gebruikte luchthavens.³ Ook in de nacht stijgen en dalen vliegtuigen. Volgens *De impactanalyse nachtmaatregelen Schiphol van het ministerie van IenW (2025)*¹ heeft nachtelijk vliegverkeer een grote impact op de gezondheid. Langdurige blootstelling aan vliegtuiggeluid veroorzaakt chronische slaapprostoring, verhoogde stress en hart- en vaatziekten. Dit leidt tot verminderde cognitieve functies, waardoor concentratie en productiviteit aanzienlijk afnemen.

De GGD GHOR heeft in *Het belevingsonderzoek geluidhinder en slaapprostoring luchtvaart 2020*⁴ landelijk in kaart gebracht hoe omwonenden van vliegvelden geluidhinder en slaapprostoring door vliegverkeer ervaren. Uit het onderzoek blijkt dat de WHO-norm van 11% slaapprostoring niet alleen in de directe omgeving van Schiphol, maar ook in regio's ver buiten de luchthaven wordt overschreden, zoals weergegeven in Figuur 1.

Een recent RIVM-onderzoek⁵ laat zien dat in 2020 meer mensen ernstige slaapprostoring ervaren door vliegtuiggeluid dan in 2002. Het onderzoek wijst erop dat de impact van nachtelijk vliegverkeer op de slaap van omwonenden ernstiger is dan eerder werd aangenomen. Een ander onderzoek van het RIVM⁶ toont aan dat niet alleen het aantal vliegbewegingen, maar ook de piekgeluiden bepalend zijn voor de ervaren hinder en slaapprostoring. Bovendien is Schiphol in de afgelopen jaren verder gegroeid, waardoor het totaal aan geluidshinder en slaapprostoring nog verder is toegenomen. Tegelijkertijd baseren beleidsmaatregelen zich vaak op geluidscontouren die zijn afgeleid van theoretische modelberekeningen en niet op feitelijke gemeten hinder. Dit betekent dat de daadwerkelijke geluidsoverlast waarschijnlijk veel groter is dan nu kan worden gemeten in

¹ Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, *Impactanalyse Schiphol*. Beschikbaar via: open.overheid.nl. Opmerking 1: uit impactanalyse blijkt dat prognose voor het totale aantal nachtvluchten in 2024 30.300 is. Opmerking 2: Vanaf 1 november 2025 is het aantal toegestane nachtvluchten vastgesteld op 27.000 per jaar.

² Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), *Overzicht geluidindicatoren*, gepubliceerd op RIVM. Beschikbaar via: [rivm.nl](https://www.rivm.nl).

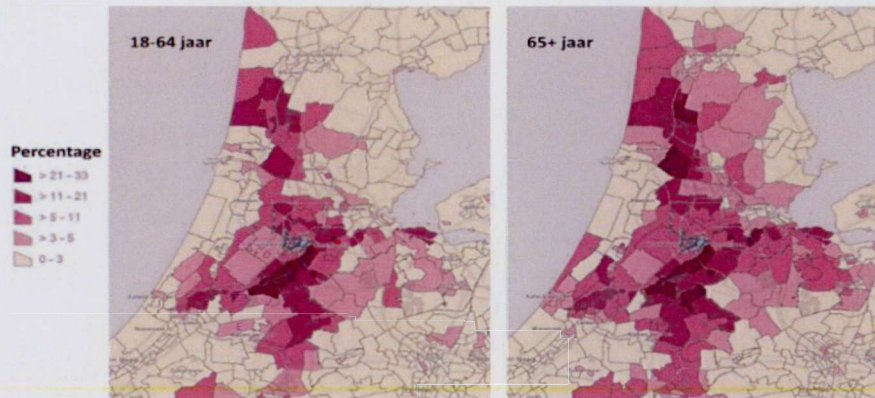
³ Lecca, T. (2025, May 6). *Dutch brawl over airport noise sets tone for the rest of Europe*. POLITICO.

⁴ GGD GHOR Nederland, *Belevingsonderzoek geluidhinder en slaapprostoring luchtvaart 2020*, gepubliceerd op 12 juni 2022. Beschikbaar via: [ggdghor.nl](https://www.ggdghor.nl).

⁵ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), (2023). *Relaties vliegtuiggeluid – hinder en slaapprostoring 2020*. RIVM. Beschikbaar via: [rivm.nl](https://www.rivm.nl).

⁶ Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), (2025). *GGD-richtlijn MMK – Effecten van omgevingsgeluid op slaap*. RIVM. Beschikbaar via: [rivm.nl](https://www.rivm.nl).

contouren.⁷ Deze bevindingen benadrukken de noodzaak van een nachtsluiting om de gezondheid en leefomgeving van omwonenden te beschermen.

Figuur 1. Percentage inwoners in de omgeving van Amsterdam Airport Schiphol dat ernstige slaapverstoring door vliegverkeer ervaart in 2020. (Bron: Belevingsonderzoek geluidhinder en slaapverstoring luchtvaart 2020, GGD)

De oplossing

Wij pleiten voor een nachtsluiting van Schiphol tussen 23:00 en 07:00 uur. Uit *De impactanalyse nachtmaatregelen Schiphol van het ministerie van IenW (2025)*⁸ blijkt dat een nachtsluiting leidt tot een hinderreductie van 22,6% onder de 119.360 ernstig gehinderden. Ook blijkt dat een ononderbroken nachtrust cruciaal is voor het effectief verminderen van slaapverstoring. Om de effectiviteit van een nachtsluiting te waarborgen is het voorwaardelijk dat vluchten niet verschuiven naar de randen van de nachtsluiting (22:00–23:00 uur en 07:00–08:00 uur). Een volledige nachtsluiting tussen 23:00 en 07:00 dient daarom altijd gepaard te gaan met een daling in het aantal vluchten.⁹

Een nachtsluiting kent overigens naast economische nadelen ook belangrijke economische voordelen, blijkt uit de impactanalyse. Zo kan de luchthaven kosten besparen doordat er minder arbeid in de nacht nodig is. Daarnaast zullen aantrekkelijkere werktijden en efficiëntere personeelsinzet de werkomgeving van de luchthaven verbeteren. Naast de positieve effecten op de gezondheid en het welzijn van omwonenden, draagt deze maatregel dus bij aan een toekomstbestendige en duurzame ontwikkeling van Schiphol. Grote luchthavens zoals Londen Heathrow, Frankfurt en Parijs Charles de Gaulle hanteren al strikte regels voor nachtvluchten, variërend van volledige sluitingen tot beperkingen. Dit toont aan dat een nachtsluiting bij een internationale luchthaven zowel haalbaar als gangbaar is voor een betere balans tussen luchtvaart en leefomgeving.

Onze oproep

Wij roepen politieke partijen en een nieuw Kabinet op om de nachtrust van omwonenden de komende jaren stevig te beschermen door een nachtsluiting van 23:00 tot 07:00 door te voeren, zonder verplaatsing van vluchten naar de randen van de nachtsluiting.

Een dergelijke maatregel biedt niet alleen essentiële bescherming van de nachtrust en gezondheid van onze inwoners maar draagt ook bij aan een betere luchtkwaliteit en levert bovendien economische voordelen op voor de luchtvaartsector. Het is een noodzakelijke stap om de verstoorde balans tussen luchthaven en leefomgeving structureel te herstellen.

⁷ Compendium voor de Leefomgeving (2024). Geluidhinder Schiphol 2004–2022. Geraadpleegd op dlo.nl

⁸ Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, *Impactanalyse Schiphol*, gepubliceerd op Open Overheid, 2025. Beschikbaar via: open.overheid.nl

⁹ In consequentie leidt een nachtsluiting wat ons betreft tot in totaal minder vluchten. Onder het huidige LVB zijn 27.000 nachtvluchten toegestaan- onderdeel van in totaal 478.000. Indien een nachtsluiting leidt tot het schrappen van vluchten, daalt het aantal vluchten naar 451.000 per jaar. Dat zijn nog altijd meer vluchten dan in het oorspronkelijke knmpvoorstel van minister Harbers (440.000).

Gemeente
Amsterdam

PostNL
Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

RX1CC - #X830XDX#00#0000#

202600251

Aan de informateur
t.a.v. Prof. dr. Rianne Letschert
p/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Rotterdam, 12-01-2026

Geachte mevrouw Letschert,

Het Promovendi Netwerk Nederland (PNN) vertegenwoordigt een grote en dragende groep binnen het Nederlandse wetenschapssysteem. Promovendi vormen circa 28% van het wetenschappelijk personeel aan universiteiten. In de praktijk zijn zij de uitvoerende krachten van de Nederlandse R&D sector. Promovendi dragen substantieel bij aan fundamenteel onderzoek, technologische ontwikkeling en valorisatie, in een academisch systeem dat kwetsbaar is geworden voor conjuncturele schommelingen in onderzoeks- en onderwijsbeleid. Het vermogen van Nederland om maatschappelijke, economische en geopolitieke uitdagingen aan te gaan hangt direct samen met de weerbaarheid, stabiliteit en openheid van het Nederlandse wetenschapssysteem.

In onze brief aan informateur van Haersma Buma van 21 november 2025 vroegen wij het nieuwe kabinet om drie structurele keuzes te maken. Met deze brief willen wij deze drie aanbevelingen ook in deze formatieronde onder de aandacht brengen.

1. Versterk de eerste geldstroom van universiteiten en UMC's

De publieke investeringen in R&D zijn gedaald naar 0,81% van het bbp en dreigen in 2030 zelfs terug te vallen tot 0,63%. Daarmee blijft Nederland fors achter bij landen als Duitsland, België en Zweden. Versterking van de eerste geldstroom is essentieel om ongebonden, fundamenteel onderzoek te waarborgen. Deze middelen vormen het fundament onder rust, continuïteit en academische vrijheid binnen universiteiten. Ze maken het mogelijk om talentvolle onderzoekers binnen stabiele onderzoeksgroepen op te leiden en voorkomen een afhankelijkheid van de projectgebonden tweede geldstroom, die nu leidt tot hypercompetitie en versnippering.

2. Herzie de bekostigingssystematiek van universiteiten en UMC's, ook het onderzoeksdeel

Er is breed draagvlak voor een herziening van de lumpsumbekostiging van universiteiten. Wij vragen het kabinet om daarbij ook het "onderzoeksdeel" expliciet mee te nemen. In de huidige systematiek is een deel van de financiering afhankelijk van het aantal behaalde promoties. Deze outputprikkel stimuleert universiteiten om meer promovendi aan te nemen dan zij in begeleiding, infrastructuur en loopbaanperspectief duurzaam kunnen dragen. Dit zet onderzoekscapaciteit en faciliteiten onder druk. Wij pleiten daarom voor een model waarin zowel het onderwijs- als het onderzoeksdeel stabiel, beleidsmatig doelgericht en vrij van ongewenste prikkelwerking wordt ingericht, en waarin de bekostiging aansluit bij de beschikbare begeleidingscapaciteit en de aard van academisch onderzoek.

3. Behoud open wetenschap én internationale aantrekkelijkheid

Talentvolle promotieonderzoekers opereren in een internationaal veld. De openheid van het Nederlandse wetenschapssysteem en de mogelijkheid tot grensoverschrijdende samenwerking zijn essentieel voor hun werk. Tegelijk vragen geopolitieke ontwikkelingen om zorgvuldige waarborgen voor kennisveiligheid. Wij pleiten tegen die achtergrond voor een proportioneel, uitvoerbaar beleid dat risico's adresseert zonder internationale samenwerking te belemmeren. De Nederlandse R&D sector moet toegankelijk en aantrekkelijk blijven voor internationaal onderzoekstalent. Dat vraagt om een toegankelijk, stabiel en open academisch klimaat.

Wij zijn vanzelfsprekend bereid om onze inzichten en ervaringen als jonge onderzoekers met u te delen.

Met vriendelijke groet

Martijn van der Meer
Voorzitter, Promovendi Netwerk Nederland (PNN)

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

Erasmus

Postbus 2040, 3000 CA Rotterdam

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Aan de informateur
tav. Prof. dr. Rianne Letschert
P/a Tweede Kamer der Staten-Generaal
tav. Bureau Wordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Promovendi Netwerk Nederland
T.a.v. de heer M. van der Meer
p/a Postbus 2040
3000 CA Rotterdam

Kenmerk: 202600252

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Van der Meer,

Beste Martijn

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend.

Rianne Letschert
Informateur

202600253

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Aan de informateurs en onderhandelende partijen
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500EA Den Haag

ons kenmerk

behandeld door

doorkiesnummer

030- 2364 76 66s

Datum: 9 januari 2026
Onderwerp: Omwille van volhoudbare besluitvorming

Geachte onderhandelaars voor een nieuw Kabinetsakkoord,

Nederland heeft een agenda van toekomstbestendig versnellen nodig. Goed afgewogen, slim doordachte beleidskeuzes waarmee we snel duurzame oplossingen genereren voor de cruciale dossiers die de toekomstige welvaart en welzijn in Nederland bepalen. Waaronder woningbouw en infrastructuur; stikstofreductie, voedselzekerheid en natuurherstel; de energietransitie, ook van de industrie; klimaatverandering; waterzekerheid én nationale veiligheid. Urgente vraagstukken die in samenhang én met bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak moeten worden opgepakt.

Op zoek naar 'organiserend vermogen' is er een grote behoefte aan snelle vermindering van regeldruk. Kritisch kijken naar de concrete onderlinge doorwerking en mogelijke stapeling van regels is zonder meer toe te juichen. Op meerdere terreinen is nu sprake van regelgeving die verduurzaming eerder vertraagt dan versnelt.

Wat daarbij niet werkt is een louter sectorale of lokale blik. Die loopt in het slechtste geval uit op vertraging door juridisering van onderlinge spanningen en conflicten. Een versnelde én duurzame aanpak vraagt om een geïnformeerde kijk op de concrete onderlinge doorwerking van regels, plannen en maatregelen, zowel op nationaal programma-, als op regionaal en gemeentelijk plan- of projectniveau.

Vanuit de decennialange betrokkenheid van de Commissie mer bij het – Europees wettelijk geborgde – instrument van de milieueffectrapportage (mer), zowel nationaal als internationaal, hebben wij concrete ervaring met hoe mer dienstbaar kan zijn aan de

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t (030) 2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

IBAN NL51RABO0394229738
KvK-nr 41185216
BTW-nr NL8004.015.42.B.01

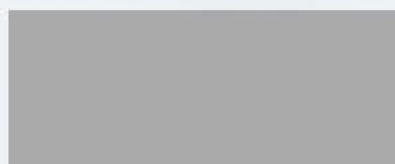
overzichtelijke inrichting én versnelling van complexe besluitvorming, voorbij de verantwoordingsplicht. Doordat – mits goed benut – mer tijdig de omgevingsagenda met de bredere belangenafweging op tafel legt. Gericht op onderbouwde en navolgbare besluitvorming, gestut door bestuurlijke en maatschappelijke acceptatie. We beschouwen het instrument daarom als een voorwaarde voor zorgvuldige, resultaatgerichte en gedragen planvorming in onze open, democratische, maar ook complexe samenleving.

Daarom willen we het instrument extra onder uw aandacht brengen en van harte aanbevelen voor opname in het nieuwe Kabinetsakkoord. Bijvoorbeeld in een passage over de versterking van de nationaal–regionale bestuurskracht. Als onderdeel van een slim doordachte, meer mobiliserende procesregie bij complexe omgevingsvraagstukken door bevoegde gezagen, voorbij een bestuurlijk–technocratisch vergunningentraject. De mer als omgevingseffectrapportage: mobiliserend en richtinggevend onderdeel van de ontwerp– en besluitvormingsketen. Omwille van de grote samenhangende vraagstukken die dringend vragen om een effectieve én maatschappelijk gedragen aanpak.

Altijd bereid tot nadere toelichting en met de meeste hoogachting,

Hans Mommaas
Voorzitter Commissie mer

Caroline Porsius
Directeur Commissie mer

Bijlage : – factsheet mer

Hoe werkt de mer-procedure?

In deze infographic schetsen we hoe de mer-procedure vaak verloopt. Niet alle stappen zijn altijd verplicht, zie hierover de uitleg op onze pagina: [Wat is milieueffectrapportage?](#)

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Commissie voor de Milieueffectrapportage
T.a.v. de heer H. Mommaas
Arthur van Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Kenmerk: 202600254

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer Mommaas,

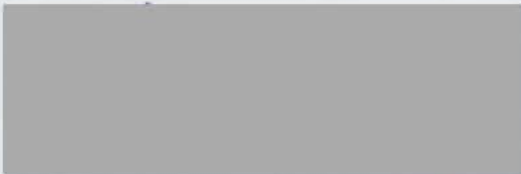
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
t.a.v. mevr. R. M. Letschert, informateur
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

202600255

Amsterdam, 18 december 2025

Betreft: Minder kosten en meer opbrengsten door effectief alcoholbeleid

Geachte mevrouw Letschert,

De maatschappelijke en private kosten van alcoholgebruik bedragen - zelfs na verrekening van de opbrengsten - jaarlijks 4 tot 6 miljard euro. Verminderen van de zichtbaarheid, beschikbaarheid en betaalbaarheid van alcohol zorgt voor minder alcohol schade. Dat betekent minder schade voor de drinker zelf en diens naasten én minder maatschappelijke kosten voor o.a. zorg, werk en politie & justitie.

De gezondheidsschade door alcoholgebruik is groot. Bij mensen van 15 tot 49 jaar is alcohol de belangrijkste risicofactor voor vroegtijdige sterfte en invaliditeit. Alcoholgebruik vergroot de kans op meer dan 200 lichamelijke en mentale aandoeningen en ziekten waaronder tenminste 7 soorten kanker, maag-, lever- en darmaandoeningen, hart- en vaatziekten, dementie, mentale stoornissen én verslaving¹. Hierdoor zorgt alcoholgebruik voor veel druk op de zorg.

Naast gezondheidsschade voor de drinker zelf, zorgt alcoholgebruik ook voor schade aan anderen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan sterfte en letsel door seksueel- en huiselijk geweld, overlast, vandalisme en verkeers- en arbeidsongevallen.

Alcoholgebruik veroorzaakt dus veel schade, die grotendeels vermijdbaar is. Alcoholgebruik wordt namelijk sterk beïnvloed door onze omgeving - waar je als individu geen invloed op hebt. Hoe zichtbaarder, ruimer verkrijgbaar en betaalbaarder alcohol is, hoe meer schade. Laten we daarom een omgeving creëren waarin de gezonde keuze de makkelijke keuze is en hierbij risico- en kwetsbare groepen, zoals jongeren of mensen met (ex)verslavings-problematiek extra beschermen.

Op basis van actueel wetenschappelijk onderzoek stellen o.a. de WHO en het RIVM dat **drie concrete beleidsmaatregelen** het meest kosteneffectief, betaalbaar en uitvoerbaar zijn voor alcoholpreventie:

- **Wettelijk beperken of verbieden van alcoholmarketing**
In het bijzonder een verbod op alcoholreclame en alcohol sponsoring.²
- **Beperken van de beschikbaarheid van alcohol**
Zoals het beperken van de verkoop van dranken met een alcoholgehalte van 6% of meer tot slijterijen.³
- **Het nemen van prijsmaatregelen**
Zoals het verhogen van de accijns op alcoholhoudende dranken met 50% of 100% inclusief een jaarlijkse indexatie, om de prijs gelijke tred te laten houden met inflatie.³

Naast bovengenoemde drie "best-buys", hebben mensen het recht om te weten wat er in een product zit en welke risico's het gebruik ervan met zich brengt. Door productinformatie (ingrediënten en voedingswaarden) en **gezondheids waarschuwingen op etiketten** van alcoholhoudende dranken verplicht te vermelden (i.e., alcohol etikettering) kunnen consumenten beter afgewogen keuzes maken.

Samen vragen we u deze beleidsmaatregelen op het gebied van alcoholpreventie mee te nemen in deze formatie bij het investeren in preventie en het normeren en beprijsen van ongezonde producten. Zo wordt Nederland gezonder, productiever en veiliger én wordt er actief bijgedragen aan het realiseren van de gezondste generatie ooit. Met bovendien substantiële opbrengsten en besparingen voor de rijksoverheid.

Bronnen:

¹ <https://www.trimbos.nl/kennis/alcohol/alcohol-en-lichamelijke-gezondheid/>

² <https://www.trimbos.nl/kennis/alcohol/alcoholreclame-en-alcohol-in-de-media/>

³ [Fichebundel IBO Mentale gezondheid en ggz](#) (zie onderstaande toelichting voor financiële effecten accijnsverhoging voor de begroting)

Financiële effecten Accijnsverhoging voor de begroting

Bron: [Fichebundel IBO Mentale gezondheid en ggz](#)

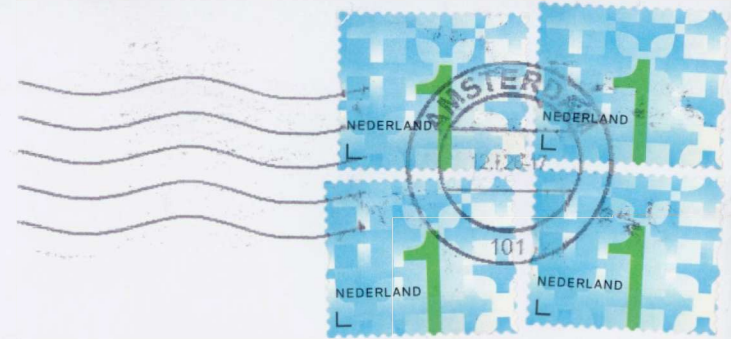
De budgettaire opbrengsten door accijnsverhogingen op alcoholhoudende dranken (inclusief gedragseffecten en BTW in prijspeil 2025) zijn:

INKOMSTEN IN € MLN.	2026	2027	2028	2029	2030	STRUC.	STRUC. IN.
Accijnsverhoging 20%	224	224	224	224	224	224	2026
Accijnsverhoging 50%	559	559	559	559	559	559	2026
Accijnsverhoging 100%	1119	1119	1119	1119	1119	1119	2026
Accijns indexeren per 2026	32	59	82	105	124	142	2031

Daarnaast heeft het RIVM berekend dat een accijnsverhoging van 50% onderstaande besparing oplevert in de gezondheidszorgkosten. Het is onduidelijk in welke sector deze besparing zich exact materialiseert. De zorguitgaven door alcoholgebruik zullen vooral zitten bij de geestelijke gezondheidszorg, ziekenhuiszorg en openbare gezondheidszorg.

UITGAVEN IN € MLN.	2026	2027	2028	2029	2030	2040	STRUC.	STRUC. IN.
Besparing gezondheidszorgkosten bij accijnsverhoging van 50%	-56	-56	-56	-56	-55	-48	-25	2075

Op dit moment wordt er op een standaardglas bier 10,2 eurocent en op een standaardglas wijn 9,6 eurocent accijns geheven⁶⁵. Voor consumenten betekent een stijging van het accijnstarief met 50% of 100% dat zowel een standaardglas bier als een standaardglas wijn in de horeca of voor thuisgebruik ongeveer 6 tot 12 eurocent duurder wordt (bij volledige doorberekening van de accijnsverhoging in de prijs, inclusief BTW) en dat een standaardglas gedestilleerd⁶⁶ 15 tot 31 eurocent duurder wordt (bij volledige doorberekening van de accijnsverhoging in de prijs, inclusief BTW)⁶⁷. Aanvullend kan gedacht worden aan jaarlijkse indexatie van alcoholaccijns om ervoor te zorgen dat de reële waarde van accijns niet zal dalen over tijd.

Tweede kamer der Staten-Generaal.
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
t.a.v. mevr. R.M. Letschert, informateur.
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Preventia
1071 KR, 92

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Diverse Gezondheidsorganisaties
T.a.v. heer/ mevrouw
P/a Jacob Obrechtstraat 92
1071 KR Amsterdam

Kenmerk: 202600256

Den Haag, 14 januari 2026

Geachte heer/mevrouw,

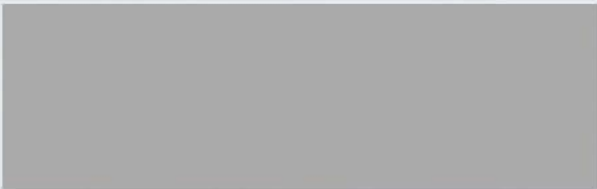
Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Wellicht ten overvloede, zoals op de website (www.kabinetsformatie2025) staat vermeld, worden alle brieven aan de informateur openbaar gemaakt.

Hoogachtend,

Rianne Letschert
Informateur